

UDK 800.87

ČAKAVSKA RIČ
polugodišnjak za proučavanje
čakavske riječi

ISSN 0350-7831

XLI (2013)

br. 1-2 (1-232)

SPLIT

S A D R Ź A J

Znanstveni radovi

JOŠKO BOŽANIĆ

izvorni znanstveni članak

Doba srebra.

Prilog istraživanju halieutičkog leksika *falkuše*..... 5

Summary Riassunto

JOSIP LISAC

izvorni znanstveni članak

Serafin Mičić i Jerko Kraljev kao čakavski pisci
zadarskoga područja u prvoj polovici

20. stoljeća 89

Summary Riassunto

SANJA VULIĆ

izvorni znanstveni članak

O pučkim imenima blagdana sv. Martina
i martinjskom nazivlju u čakavštini,

štokavštini i kajkavštini..... 95

Summary Riassunto

SANJA VULIĆ

izvorni znanstveni članak

O čakavskoj pučkoj prozi u austrijskom Gradišću.... 111

Summary Riassunto

FILIP GALOVIĆ

izvorni znanstveni članak

Štokavsko i čakavsko:

iz jezika splitskoga dijalekatskoga pjesništva..... 121

Summary Riassunto

SANJA VULIĆ

izvorni znanstveni članak

O pjesničkom jeziku i pjesništvu

Josipa Šibarića 139

Summary Riassunto

FILIP GALOVIĆ

izvorni znanstveni članak

Romanski elementi u nazivlju odjevnih predmeta,

obuće i modnih dodataka u milnarskome idiomu... 159

Summary Riassunto

EDO JURAGA <i>stručni članak</i>	Nazivi riba u govoru Murtera ..... 189 <i>Summary Riassunto</i>
Osvrti i prikazi	
Silvana Vranić	Dijalektološki usmjerena i utemeljena povijest hrvatskoga jezika (Iva Lukežić: <i>Zajednička povijest hrvatskih narječja</i> , 1. Fonologija) 209
Josip Lisac	Zbornik Antice Menac (<i>Stručak riječima ispunjen. Zbornik radova posvećen Antici Menac o njezinu 90. rođendanu</i> , Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.) 215
Sanja Vulić	Nova (druga) pjesnička zbirka Marinke Matanić Polonijo (Marinka Matanić Polonijo: <i>Bokuniće mojih dnevi</i> , Panonski institut, Pinkovac / Güttenbach, 2013.) 217
Sanja Vulić	Nova (treća) pjesnička zbirka Stipe Cvitana (Stipe Cvitan: <i>Babin pas. Pjesme</i> , Vlastita naklada, Portorož, 2012.) 221
Nina Spicijarić Paškvan	Lovran u riječi, riječ u Lovranu, znanstveni skup održan u Lovranu 20. travnja 2013. 227
	Upute autorima priloga za <i>Čakavsku rič</i> 231

ZNANSTVENI RADOVI

Joško Božanić
Komiža - Split

DOBA SREBRA
PRILOG ISTRAŽIVANJU HALIEUTIČKOG LEKSIKA *FALKUŠE*

UDK: 811.163.42'282(497.5 Komiža)

811.163.42'373.46:639.2

Rukopis primljen za tisak: 1.9.2013.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Autor fokusira svoje istraživanje leksika tradicionalnog komiškog ribarskog broda tipa *falkuša* na ribarsku praksu komiških ribara koji su organizirali masovne regate od Komiže do Palagruže gdje su u ljetnim mjesecima za vrijeme ribolovnog mra-ka lovili i solili sardele. Halieutički leksik njihova govora, koji je do danas sačuvan u usmenoj predaji, u velikoj je mjeri po svom ishodištu univerzalan jer pripada mediteranskom *lingua franca* idiomu, a s druge strane obilježen je fonetskim/fonološkim, tvorbenim i morfonološkim osobinama jednog arhaičnog govora otoka Visa u kojemu je ta usmena predaja sačuvana, a u drugoj polovici XX. stoljeća i zabilježena. Autor je vjerno zabilježio sve tipične situacije jednog ciklusa ribolova, od pripreme za regatu do Palagruže, ribolova, soljenja ribe, načina života na pučinskom otočiću do povratka u Komižu i rada s posoljenom ribom u komiškim barakama. Pripovjedač oživljava svoje sjećanje postavljajući se u razne situacije, govoreći o zbivanjima najčešće u prezentu tako da je njegovo kazivanje izrazito slikovito. Tekst pripovjedača autor prati prijevodom na standardni hrvatski jezik uz tumač halieutičkog leksika, a na kraju donosi ukupan glosar cijelog kazivanja.

Ključne riječi: *halieutica, ribarstvo, leksik, falkuša, sardela, Palagruža, Komiža*

1. UVOD

Tradicionalna komiška ribarska barka gajeta falkuša, namijenjena ribolovu sitne plave ribe, svojom karakterističnom konstrukcijom prilagođena je potrebama ribolova u vodama dalekih pučinskih otočića Viškog arhipelaga, osobito na Palagruži. Visoke bočne stranice, *folke*, koje su montabilne, omogućavale su da falkuša može izdržati pod teretom visoke valove otvorenog mora, a bez falaka barka je izrazito niska, što je odgovaralo potrebama ribolova budući da je teške mreže, pune ribe zaglavljene u oka mreže, trebalo ručno izvlačiti iz mora na palubu.

Taj specifičan način ribolova mrežama stajaćicama *vojgama* postoji na otoku Visu od iskona¹. Vjerojatno je da su ga ribari otoka Visa baštinili od antičkih vremena, iz ribarske tradicije starih Grka koji su na Visu utemeljili svoj polis *Issa* početkom 4. st. stare ere. Dokumenti sačuvani u prijepisu iz manuskripta *Liber Comisae*² komiškog notara Nikole Borčića Jerolimova iz 18. stoljeća, koji obuhvaćaju događaje važne za ribarsku povijest otoka Visa od 16. stoljeća do pada Venecije, svjedoče o značaju Palagruže za komišku ribarsku povijest, a isto tako omogućuju uvid u povijesne okolnosti koje su određivale svakodnevni život jedinih pučinskih ribara Jadrana i Mediterana, u vremenima kada je gusarstvo bilo najunosnije pomorsko zanimanje na Jadranu sve do tridesetih godina 19. stoljeća, a na ostalim morima Mediterana gotovo do kraja 19. stoljeća.

Soljenje plave ribe bio je najznačajniji način njene konzervacije prije razdoblja suvremene tehnologije, koja u Komiži započinje 1870. godine utemeljenjem prve tvornice ribljih konzervi na Jadranu. Goleme količine slane ribe (do 20.000 barila godišnje) izvozili su komiški ribari u Veneciju i Grčku.³ Najstariji komiški ribari pripovijedali su o brojnim grčkim jedrenjacima koji su dolazili u Komižu kupovati slane sardele. Postojala je i frekventna veza s Pugliom, gdje su komiški ribari kupovali materijal za svoje ribolovne alate (mrežni materijal, konac, konope, udice)⁴.

Također postojala je i intenzivna komunikacija s Trstom u vrijeme austrougarske uprave. Komižani su u Trst izvozili vino i slane sardele u barilima svojim bracerama i trabakulima. Ta veza bila je toliko frekventna da se u komiškim tvornicama ribljih konzervi zapošljavali mnogi Talijani iz Trsta, koji su radili poslove lemljenja poklopaca kutija sardina, što je u to vrijeme (do Prvog svjetskog rata) bio manufakturni posao.

Na prijelazu devetnaestog u dvadeseto stoljeće komiški su tvorničari organizirali ribolov i soljenje ribe (sardela i incuna) u Galiciji u Španjolskoj, gdje su na obali Costa da Morte (Finisterre) podizali barake za soljenje ribe. Bio je to početak riblje industrije Špa-

¹ U svom manuskriptu iz godine 1853. publiciranom 1973. Ricardo D'Ercio o mrežama *vojgama* kaže: "Imam čak razloga da vjerujem da su one na otoku Visu oduvijek postojale, jer su i sama mreža i način lova s njom tako jednostavni da nije trebalo velike dovitljivosti da se ona izmisli. Može se smatrati sigurnim da je ta mreža bila jedan od prvih ribarskih alata." (1973:188)

² Manuskript *Liber Comisae conscriptus anno Reparatae salutis 1784* čuva se u Župskom uredu u Visu. Vidi Novak 1953.

³ Basioli 1985:179.

⁴ Božanić 1999.

njolske, čiji ribari nisu poznavali tehnologiju soljenja ribe te su komiški ribari bili njihovi učitelji i pioniri riblje industrije u Galiciji.

Ta povezanost s mediteranskim svijetom kroz stoljeća, kao i baština izuzetno bogate ribolovne i brodograditeljske tradicije i uopće maritimne kulture mnogih generacija ljudi od mora reflektirale su se i u jeziku. Arhaični komiški govor koji do danas čuva u svom leksičkom fondu velik postotak⁵ aloglotskih riječi (oko 70 %), osobito u maritimnoj terminologiji, živ je još uvijek unatoč svim mijenama i suvremenim utjecajima standardnog hrvatskog jezika i globalizacijskih procesa koji su dramatično izmijenili jezičnu sliku malih lokalnih govora, a mnoge i posve uništili.

Jezični fenomen *lingua franca* vezan je osobito za maritimnu kulturu mediteranskog bazena. Tom mediteranskom jezičnom univerzumu pripada i ribarski jezik Komiže. Arhaični komiški govor prožet je velikim brojem mediteranizama koje je prilagodio vlastitim fonetsko/fonološkim, tvorbenim i morfonološkim zakonitostima. U golemom slavenskom svijetu, Hrvati su jedini narod koji baštini jezične utjecaje mediteranskih idioma, a najviše u sferi tradicionalnog maritimnog iskustva – ribarskog, brodograditeljskog, nautičkog. To je i bitan razlog da se ta jezična interferencija istraži, da se taj leksik pohrani i tretira kao jezična kulturna baština i kao terminologija kojom se mogu mnogo bolje, preciznije i nijansiranije izraziti pojavnosti maritimnog iskustva negoli leksikom standardnog hrvatskog jezika, koji je do danas ostao kontinentalan, lišen tradicionalne maritimne terminologije koju mnogi hrvatski lingvisti iz purističkih razloga tretiraju tuđom i stoga nepotrebnom hrvatskom jeziku.

Isto tako valja istaknuti značaj prisutnosti arhaičnih riječi slavenskog podrijetla u komiškoj ribarskoj terminologiji. Petar Skok nabrojio je tek nekoliko termina koji su Slaveni iz svoje prapostojbine donijeli sa sobom i sačuvali ih za imenovanje novog iskustva u životu s morem (more, lađa, riba, vrša).⁶ Valja stoga istaknuti začuđujuću brojnost termina slavenskog podrijetla koji su u komiškom govoru sačuvani za imenovanje pojmova vezanih za maritimno iskustvo. Navodimo ovdje samo njih nekoliko: **ruj** (tekućina dobivena od zgnječena lišća smrče pomoćena u morsku vodu za mašćenje mreža), **kucinore** (vrsta mreže za lov jastoga), **plušćo** (platno ili mrežni materijal sitna oka za prenošenje mreža), **švičor** (zapovjednik ribarske družine), **mojaca** (drveni sud, veći od barila, za držanje salamure prilikom soljenja ribe), **noštavak** (trokutasti čekić koji se naslanja na obruč barila i običnim čekićem tuče po njemu radi nabijanja obruča), **šoha** (motka s rašljama na vrhu koja služi za podupiranje horizontalno postavljenih oblica – jarbol, lantina, baštun, kada se formira sušilo za mreže), **zaticot** (veslati tako da se za vrijeme jednog zaveslaja ostale družine naprave dva kratka u situaciji kada nalet vjetra može skrenuti kretanje broda), **špona** (spojno uže dva dijela mreže sardelare – vojge), **drug** – član ribolovne družine, itd.

⁵ Božanić 2011: 263.

⁶ “Predi naši, koji se već sedmog stoljeća pojavljuju na obaskom potezu Jadrana od Pulja do Valone, donesoše iz svoje močvarne postojbine od pomorskih izraza samo opću indoevropsku riječ *more* i opću slavensku *lađa*, a od ribarskih samo opću slavensku riječ *riba*, nekoliko zajedničkih slavenskih naziva za slatkovodne ribe i nekoliko isto takvih naziva za ribarski alat, kao *vršva*...” (Skok 1933: 59).

Uz izvorni tekst donosimo paralelno i njegov prijevod na hrvatski standardni jezik. Zbog nedostatka terminologije u hrvatskom standardnom jeziku upotrebljavamo u prijevodu iste termine kao i u izvornom tekstu, s tim da te termine opisno tumačimo na istoj stranici. Napravili smo to tako s namjerom da omogućimo lakše razumijevanje etnografski iznimno zanimljivog teksta bogatog halieutičkim leksikom slabo poznatim u hrvatskoj leksikografiji. Ti termini nemaju adekvatan izraz u hrvatskom standardnom jeziku pa je nužno opisno tumačiti njihovo značenje, što je bez crteža često i neuspješno jer je verbalno teško predočiti pojavnosti koje ne postoje u iskustvu čitatelja.

Vernakularni tekst koji ovdje prezentiramo jest kolaž slika ribarskog ciklusa koji prati sve aktivnosti jednog ribolovnog mraka u lovu sardela na Palagruži. Taj ciklus počinje pripremom za regatu falkušama na Palagružu, a završava povratkom s Palagruže i radom u komiškim barakama s posoljenom ribom. Taj ciklus jedinstvena je ribarska priča koju je godinama ovom autoru pripovijedao komiški ribar Ivan Vitaljić Gusla (1917. – 1992.). Zapisivanje magnetofonom započelo je 1975. a završilo je ribarovom smrću 1993. Iz tih brojnih tekstova koji su zapisivani u rasponu od gotovo dva desetljeća, nastao je ovaj kolaž raspoređen po temama o kojima je ribar pripovijedao u raznim prilikama. Taj izbor tema određen je strogim rasporedom ribarskih poslova jednog ribolovnog mraka (dvadesetjednodnevní ciklus) na Palagruži. Na taj način kreiran je etnografski precizan opis rada i života palagruških ribara u njihovom autentičnom ambijentu, ali isto tako taj kolaž slika iz života ribara na Palagruži, oživljen memorijom starog ribara Gusle, bogat je ribarskom terminologijom za svaku pojedinu temu. Na taj način ova priča svojim obuhvatom mnogih tipičnih prizora, događaja, radnji, manevara, postupaka i običaja oživljava halieutički leksik potisnut na rub kolektivne memorije ribarskog svijeta Komiže.

Taj svijet obilježila je sardela, kao temelj egzistencije na prostoru Viškog arhipelaga. Njeno srebro iz dubina mora metaforično je odredilo milenijsko razdoblje života otoka Visa i susjednih mu otoka, a završilo je definitivno zatvaranjem "Neptuna" – posljednje tvornice ribljih konzervi u Komiži. Te 2003. godine Komižani su se plebiscitarno referendumom izjasnili protiv nastavka rada tvornice "Neptun". Tog trenutka završilo je na otoku Visu milenijsko razdoblje – DOBA SREBRA. Taj događaj obilježio je i početak kraja jednog vernakularnog idioma koji je do danas sačuvao jedinstvenu riznicu halieutičkog leksika koji u današnjim mlađim i budućim generacijama otočana neće imati svoje baštinike.

2. PRIČA / PRIJEVOD

Ivan Vitaljić Gusla

ROTA PALAGRUŽONA

2.1. Oparćovõnje za Palagrûžu

2.1.1. Falkûša

Špurtênjaca je gajëta koja rïbo na sardële is budëlima. Gajëta falkûša je duga dvõštïšešt do dvõštïdevet nûg. Imãla je družinu ol pët jûdih. Po potrebi imãla je i trï jïdra kojã su zapremãla do štû i dvõdešet mëtarih kvadrõtih. Ža dÛge vijãje deperãla je fõlke pok se po tÛmu žvõla i falkûša. Mõgla je is põvoljnin vitron dÛc na Palagrûžu iz Komïže u pët ùrih, a mõgla je ukarcãt i do devedešet barilih posõljene rïbe. Špurtênjace su nõjveće rïbole Palagrûžu jer se je tãmo nõjboje lovilo.

2.1.2. Naše ženë

Naše ženë, kãl se je špreamãla partënca pul Palagrûže, tukãle su oparcãt prõminu za švûga covïka. U prõminu je bila jelnã košÛja, mãja, jelnë gãće i jelnë pÛno štõre gãće kojë su se deperãle za lavûr na barãku

Ivan Vitaljić Gusla

PALAGRUŠKA RUTA

2.1. Priprema za Palagružu

2.1.1. Falkuša

Špurtenjaca je gajeta koja lovi sardele *budelima*. Gajeta falkuša je duga dvadeset šest do dvadeset devet stopa. Imala je družinu od pet ljudi. Po potrebi imala je i tri jedra koja su zapremala do sto i dvadeset metara koja su zapremala do sto i dvadeset metara četvornih. Za duga putovanja upotrebljavala je *folke* pak se po tome zvala i *falkuša*. Mogla je s povoljnim vjetrom doći na Palagružu iz Komize za pet sati, a mogla je ukrcati i do devedeset *barila* posoljene ribe. Špurtenjace su najviše ribarile na Palagruži jer se tamo najbolje lovilo.

2.1.2. Naše žene

Naše žene, kad se je pripremala *partënca* put Palagruže, trebale su pripremiti *prominu* za svoga čovjeka. *Promina* se sastojala od jedne košulje, jedne potkošulje, jednih hlača i jednih vrlo starih hlača koje

1. *špurtênjaca* – tradicionalni ribarski brod na vesla i jedra, najčešće falkuša, opremljen za ribolov mrežama stajaćicama – sardelarama (*vojge, budeli*) najčešće s peteročlanom posadom; 2. *budël* – 1. mreža stajaćica koja lebdi između dna i površine; *budel* je visok oko 15 m, a dug oko 33 m, oko mreže je veličine 16,5 – 17 mm; težina olova je tolika da pluto ne može držati mrežu na površini pa mreža tone; mrežu drže drvene bačvice (*barilci*); četiri budela spojena zajedno predstavljaju jedan par mreža *vojga* ili *sardelora*; 3. *fõlka* – montabilna ograda falkuše (u šest dijelova, po tri sa svake strane) koja se postavlja na gajetu falkušu radi zaštite od valova kada se pod teretom plovi otvorenim morem; 4. *falkûša* – vrsta ribarskog broda tipa gajeta, dužine obično od 8,50 do 9,50 m, koji ima montabilnu ogradu (*folke*) radi navigacije otvorenim morem; 5. *partënca* – start regate gajeta falkuša na jedra ili vesla ispred komiškog lukobrana na znak topovskog hica s tvrđave Komuna; regata se organizirala radi osvajanja pozicije za rad na tijesnom obalnom prostoru Palagruže, s obzirom da je bilo puno brodova, a nedovoljno mjesta za rad na žalima Palagruže; 6. *prõmina* – čista odjeća za presvlačenje kada se ne radi.

kāl bi še bilo solilo. Tukāle su oparćāt i dvō barila baškōta. Bīle bi omīšile kolōcē i nā dašku nošile nā glove pūl peći. Kāl su pūl peći hodīle, bīle bi is jelnūn rūkūn dōrżāle dāšku, a drūgu bi rūku dōrżāle u propūr ol fuštōna i is otūn rūkūn cinīle rōge dā njīn še žlē jōci ne uvīšće, dā njīn tīsto līpo iskīšne.

A kāl bi še dōma vrōčāle is daškūn nā glove pūnun līpih tēplih kolōcih, bīle bi ih olkrīle nekā še vīdi i švē bi bīle gužīcima mīgole kal su hodīle i atēnto ūšī nāpele hoće cūt kakō jih fōle dā su njīn kolōci līpo narēšli.

2.1.3. Tangōvōnje mrīz

Družīna kojō je bila za pūc pul Palagrūze priprēmāla bi sūl, barīle, rujōtu. Prī je većīnūn bila krūpno sūl pok je vajālo tū sūl tūc macavarījima ili je prošījot jērbo bi vēliku žārno šōli probīlo šardēlu kāl še je frakālo. Vajālo je pūc ubrāt smārške za ucīnīt rujōtu. U rujōtu še mōšte mrīze. Uberē še smārška is līšćen, uberū še kīte i donešū še na batūdu, a batūda še je žvōla jelnā rotōnda ol štīnē na kojūj še je macavarījima tūkal rūj.

su se upotrebljavale za rad u *baraci* kad bi se solilo. Trebale su pripremiti i dva barila dvopeka. Bile bi zamijesile *koloce* i na dasci za tijesto nosile na glavi put peći. Kad su put peći išle, bile bi jednom rukom držale dasku, a drugu bi ruku držale u prorezu suknje i tom rukom pravile rogove da im zle oči ne začaraju tijesto, da im tijesto lijepo naraste.

A kad bi se doma vraćale s daskom na glavi punom lijepih toplih koluta dvopeka, bile bi ih otkrile neka se vidi i sve bi guzicama migale kad bi hodale i napeto osluškivale hoće li čuti kako ih hvale kako im je dvopek lijepo narastao.

2.1.3. Bojanje mreža

Družina kojoj je bilo poći na Palagružu pripremala bi sol, barile, *rujotu*. Prije većinom bila krupna sol pak je valjalo tu sol tući *macavarijama* ili je prosijati jer bi veliko zrno soli probilo sardelu kad se *frakalo*. Trebalo je poći ubrati *smarške* da bi se napravila *rujota*. U *rujoti* se boje mreže. Ube se *smarška* s liščem, uberu se grane i donesu na *batudu*, a *batuda* se zvala jedna *rotonda* od kamena na kojoj se drvenim macama tukao *ruj*.

7. *barāka* – mjesto za soljenje ribe; u Komiži su to bile konobe uzmorskih kuća, a na pučinskim otocima malen ograden prostor obično natkriven platnom od jedra ili granjem radi hladovine, gdje se solilo ulovljene sardele i inčune; 8. *kolōc* – dvopek u obliku alke, promjera 25-30 cm, koji je služio kao kruh na Palagruži budući da su ribari tamo provodili oko 20 dana dok je trajao ribolovni mrak, a kruh nije bilo moguće peći; 9. *rujōta* – tamnozeleno tekućina koja se dobivala tako da bi se drvenim macama gnječilo lišće smrče, a potom tu kašu moćilo u zagrijanoj morskoj vodi; u toj tekućini namakale su se manje mreže, sardelare (vojge) radi bojenja i konzervacije zbog duljeg trajanja budući da su bile pamučne i stoga kraćeg trajanja; 10. *macavarīja* – drvena maca (mlat) kojom se tuklo smrču i krupnu sol za soljenje; 11. *frakāt* – pritiskati drvenim poklopcem (*fraka*) posoljenu ribu u barilima da što više ribe stane i da izađe iz nje voda, krv i ulje; 12. *smārška* – smrča, koja je služila za dobivanje *rujote*; 13. *batūda* – okrugli podij od kamenih ploča gdje bi nekoliko ljudi drvenim mlatovima (*macavarīja*) tuklo smrču ili borovu koru radi dobivanja tekućine za bojanje mreža; 14. *rotōnda* – okrugli pedest od kamenih ploča koji je podloga *batude* na kojoj se tuče *ruj*; 15. *rūj* – granje smrče koje služi za dobivanje tinte za bojanje mreža.

Naši stōri većinūn sū se slūžili is ru-jōtun i kōrkun. Kōrka je bila za mōštīt konopè, kucinōre, arganèle i švè onò ca nī ol pāmuka, a za tōnke ōrti se je upotrebīvāla rujōta. Rūj se je tūkal īšpol crīkve Gūšpè ol Košārice. Jōš se tāmo na špjāju nahōdi batūda u ōbliku jelnè rotōnde. Tū je batūda od liših stīn povēžonih šanturīnun. Danāš je špjāju narēšla tāko da se vēj ne vīdi, āli kal mōre žīmi ražgōrne žōlò, ondā se vīdi. Na tū batūdu dōnilo bi se brīme ili dvò rūja i ondā bi pēt jūdīh is macavarījima otī rūj dobrò īštūkli. Ondā bi se tū u jelnū bāju žagōšīlo mōren. Tū bi štōlo tāko jelnū ūru òli dvī. Bila bi ol tēga nastāla jelnā želèno mōšt i is tīn se je mōštīlo mrīže. Bēž tē mōšti pāmuk bi bīl mālo durōl.

Nōko bi mrīže bile obīlīle, a osōbito šardelōre, ōlma bi bīlo tēško is nījima lavurāt jer bi bile glōlne mōšti. Ne bī bile ōlporne. Omōšćeno je mrīža bila īškordōna pok se je is nījūn lāgje lavurālo. Bīl je pōšeβni pritūr u kojēmu se je mōštīla mrīža. Bila je levandūra u kojūj bi se žagōšīl rūj mōren. Ōšan bujūlīh mōra se je tīlo za cefīri budēla.

Ondā bi se dobrò bīlo tū izmīšālo. Bīlo bi se ondā izvādilo drōf vōnka, a rujōtu bi se bīlo ūlilo u pritūr i unūtra izvōrāle mrīže. Vajālo je avertīt da ne oštānu pālice, da ne žāmōrštjū mrīžu.

Naši stari većinom su se služili *rujotom* i *korkom*. *Korka* je bila za bojanje konopa, mreža *kucinora* i *arganela* i za sve što nije od pamuka, a za tanke *ortī* se upotrebljavala *rujota*. *Ruj* se tukao na žalu ispod crkve *Gušpe ol Košarice*. Još se tamo na žalu nalazi *batuda* u obliku jednog okruglog kamenog podesta. To je *batuda* od ravnih kamenih blokova povezanih *šanturinom*. Danas je žaloo naraslo tako da se više ne vidi, ali kad more zimi razgrne žaloo, onda se vidi. Na tu *batudu* donilo bi se breme ili dva *ruja* i onda bi pet ljudi sa *macavarijima* taj *ruj* dobro istuklo. Onda bi se to u jednoj *baji* prelilo morskom vodom i ostalo bi tako sat-dva. Bila bi od toga nastala jedna zelena boja i s tim se mastilo mreže. Bez te boje pamuk bi malo trajao.

Čim bi mreže bile od upotrebe počele blijediti, a osobito sardelare, odmah bi bilo s njima teško raditi jer su bile gladne boje. Ne bi bile otporne. Obojana je mreža bila ukrućena pak se s njom lakše radilo. Bio je poseban drveni sud *pritur* u kojemu se mastila mreža. Bila je *levandura* u kojoj bi se *ruj* prelio morskom vodom. Osam *bujula* mora trebalo je za četiri *budela*.

Onda bi se to dobro pomiješalo. Onda bi se izvadilo van *drof* od *ruja*, a *rujotu* bi se ulilo u *pritur* u koji bi se *izvorale* mreže. Trebalo je paziti da ne ostanu palice, da ne zamrse mrežu.

16. *kōrka* – tamnosmeđa tekućina koja se dobivala kuhanjem borove kore u morskoj vodi, a služila je za bojanje većih mreža i konopa radi postizanja poželjne boje mreže (da se riba što manje plaši) i radi duljeg trajanja mreže; 17. *kucinōre* – mreže stajačice velikog oka kojima se lovi na dnu mora manje morske pse, a osobito su efikasne u lovu jastoga; 18. *arganèl* – tanji konop, promjera 8 mm, kojim su se mreže *budeli* spuštali na određenu dubinu, a njime su se vezivale i mreže za brod; 19. *ōrt* – ribolovni alat; 20. *Gušpā ol Košārice* – crkva svete Marije iz 16. stoljeća na komiškoo žalu čije je pučko ime vezano za gusarsku pljačku crkve i legendu o čudotvornoj Gospi koja vraća opljačkano blago; 21. *šanturīna* – prvobitno vezivo pri gradnji koje se pravilo od vapna i vulkanskog pijeska s grčkog otočića Santorini; 22. *bāja* – drvena posuda za mašćenje mreža sardelara; 23. *pritūr* – veći drveni sud od sto i više litara; 24. *levandūra* – drvena okrugla posuda zapremine oko 20 litara; 25. *bujūl* – brodski kablīč zapremine 12 do 15 litara; 26. *drōf* – masa lišća i granja koja ostaje poslije odvajanja tekućine *rujote*; 27. *izvōrāt* – složiti uže ili mrežu tako da ih se uvija u krug ili lijevo – desno.

Ondā bi še mrīža bila dvo-trī putā podvīgla dā še zamūti onā rujōta da gvōlo čapō. Pōvar mrīž bi še štāvilo plūšćō ol špēše mōhē, a na ovū plūšćō bi še štāvilo rūj i dobrō pritišklo da oplīvi jer je bilo ōpašno, āko ne oplīvi, da še mrīže užežū. I tū bi bilo štōlo tāko dvi-trī ūre.

Ondā bi še tū bilo izvādilo. A svē se je tū lavurālo u hlōdū. Nī tu smīlo čapāt sūnce jer je rujōta pūno jōkā pok bi mrīže mōgle izgorīt. Pōšli tēga mrīže bi še bile dobrō ocīdīle i tōte bi še udīj štāvile ū more nekā še rašhlōde i nekā ih sūnce čapō. Kal mōkru mrīžu ol rūja štāvis ū more i kal je sūnce, ondā dūplo bōje čapō mōšt.

Ondā bi še mrīža dvīgla na škāf. Āli, jōpet, kal šu vēlike kaldūre, ōpašno je da še mrīže ne istēple pok i da nī bilo rībe, bile bi še mrīže štāvile ašōrte sōmo da še ohlōde, dā šu šīgure. I tāko mrīža ca je imāla durāt pēt gōdišć, durāla je dēšet gōdišć. Tu nī bilo kako danāš da tī vāžmes dvi kartēle prōha i štāvis u trī tōlitra mōra i omōštiš mrīžu. Ža istūc rūj i ža istūc kōrku tukālo je da še jōjā dobrō ispōte i tukālo je dobrō marēndot, izīšt po dvōdeset i do pedesēt šardēl, jērbo nī tu bilo lakō dvīžot macavarīju ol pet-šēst kilīh pōvar glōvē i hrēštāt po batūdi i po ūru vrīmena.

2.1.4. Armīvōnje

Kal bi še bila urēdīla rujōta i uredīle oštōle štvōri, bila bi še dovēla gajēta kojā je bila ofalkōna, urēdjena, fōlke štukōne nāokolo da ne prodīre vodā.

Fōlke bi še bilo natēglo, aricālo iš konopēn priko cēntih ža kontrapōš ol gajēte.

Onda bi se mreža dva-tri puta podigla da se zamuti ona *rujota* da podjedna-ko uhvati boju. Iznad mreža bi se stavilo **plušćo** od guste **mohe** i dobro bi se mreža pritiskala da tekućina posve obuzme mreže jer je bilo opasno da se suhi dio mreže upali. I to bi tako stajalo dva-tri sata.

Onda bi se mreže vadilo. A sve se to radilo u hladu. Nisu mreže smjele uhvatiti sunce jer je *rujota* puno jaka pak bi mreža mogla izgorjeti. Poslije toga mreže bi se dobro ocijedile i odmah bi se stavile u more da se ohlade i da ih poslije sunce uhvati. Kad mokru mrežu od ruja staviš u more i kad je sunce, onda dvostruko bolje uhvati boju.

Onda bi se mrežu diglo na **škaf**. Ali kad su velike **kaldure**, opasno je da se mreže ne ugriju pak i ako nije bilo rībe, bilo bi se mreže stavilo u more **ašorte** samo da se ohlade, da su sigurne. I tako mreža koja je mogla trajati pet godina, trajala je deset godina. To nije onda bilo kao danas da ti uzmeš dvije vrećice praha i staviš u tri hektolitra mora i obojiš mrežu. Za istući *ruj* ili *korku* trebalo je da ti se jaja dobro oznoje i trebalo je dobro marendati, pojesti po dvadeset i do pedeset sardela jer nije bilo lako dizati *macavariju* tešku pet-šest kila povrh glave i tući po *batudi* i po sat vremena.

2.1.4. Pripremanje broda i alata

Kad bi se uredila *rujota* i uredile ostale stvari, dovela bi se gajeta koja je bila **ofalkona**, uređena, *folke* kitovane naokolo na spojevima da ne prodire voda.

Folke bi se bilo nateglo, **aricalo** konopima preko **centih** za **kontrapoš** od gajete.

28. **mōhā** – mreža kao mrežni materijal; 29. **plūšćō** – komad stare mreže ili platna na kojemu se obično prenose mreže ili se mreže njime pokrivaju; 30. **ašōrte** – nasumce staviti mrežu u more; 31. **armīvōnje** – opremanje broda i / ili ribolovnog alata za ribolov; 32. **ofalkōn** – (o brodu) s postavljenim *folkama*; gajetu falkušu prije polaska na duži put valjalo je opremiti falkama; 33. **aricāt** – pritegnuti konopom; 34. **cēnta** – unutrašnja proveza na gornjem obrubu *folke*; 35. **kontrapōš** – unutrašnja proveza nasuprot pasu broda koja povezuje i učvršćuje rebra barke duž njenih bokova.

Bilo bi se u mônkule ol fôlkih išpol kon-trapôša žabđlo kaūće dā se ne mōre izvūć. Iz vanjskē bōnde bi se bilo štūkalo komešūre ižmeju fôlkih i ižmeju fôlkih i kuvertēle. Bilo bi se pomīšālo katrāma i lūgā i tī bi štūk ōlma žatvorīl komešūre i istīškal. Tī štūk bi bīl otvārdal, a nī pūcol. Ondā bi se bilo dōnilo jacōm i pavijūn pōk bi se bilo arborālo.

Nōjpri bi se ukarcālo dvōdešet do dvo-štīpet barīlih šōli, ukarcālo bi se ošāndešet dō štu barīlih prōžnih iš katrafūndima, frākama. U gajētu je hodīlo pēt pōrīh mrīž. Švāki pōr īmo cetīri budēla, a na švāko cetīri budēla hōlo je pēt barīloc.

Tukālo je švēmū nōć mīšto u brodū. Bilo bi se šōbon vāželo prefin i dōr ža ložit ōgonj jēr je na Palagrūžu mālo dōr. Ukarcōl bi se bīl pritūr iš rujōtun, pojāce, bījci i švā rōba i špīža. Bilo bi se ukarcālo i cetīri polūge. Vāžela bi se šōbon šīkīrica i tēšlica ža dīlot drīvo āko se brūd sūndrō. Švāko je falkūša mōrala imāt i jelnū macavarīju ža nabīt fōlke.

Vāzīmōl se je barīl ol šalvarōbe u kojēmū šu štōli pijāti, lopīže, terīne i pošōde. Vāzīmāla šu se dvō barīla vodē ža pīt.

Švičōr je nošīl šobon škrīnju u kojūj je dōržōl mošūr iš jōglāmi ža kārpit mrīžu.

Bilo bi se u *monkule ol folkih* ispod *kon-trapoša* zabilo *kaūće* da se *folka* ne može izvuci. S vanjske strane broda bilo bi se zakitalo spojeve *falaka* i *kuvertele*. Bilo bi se pomiješalo katrana i pepela i od toga se pravilo kit koji je zatvarao spojeve *falaka* i palube i odmah bi se stegnuo. Taj bi *kit* otvrdnuo, a nije pucao. Onda bi se donijelo *jacom* i *pavijun* i bilo bi se *arboralo*.

Najprije bi se ukrcalo dvadeset do dvadeset i pet barila soli, ukrcalo bi se osamdeset do sto barila praznih sa *katrafundima*, *frakama*. U gajetu je išlo pet pari mreža. Svaki par imao je četiri *budela*, a na svaka četiri *budela* išlo je pet *barilaca*.

Trebalo je svemu naći mjesto u brodu. Bilo bi se sa sobom uzelo čak i drva jer je na Palagruži malo drva. Ukrcalo bi se bilo *pritur* sa *rujotom*, *pojace*, *bijce* i sva odječa i hrana. Bilo bi se ukrcalo i četiri *poluge*. Uzela bi se sa sobom i sjekirica i teslica za tesanje drva za slučaj da se brod *sūndro*. Svaka *falkuša* morala je imati i jednu *macavariju* za nabijanje *falaka*.

Uzimalo se *baril ol šalvarobe* u kojemu se držalo kuhinjsko suđe: tanjuri, *lopīža*, zdjele i pribor za jelo. Uzimalo se dva barila vode za piće.

Švičor je nosio sa sobom škrinju u kojoj je držao *mošur* s iglama za krpljenje mreže. U

36. *mōnkul ol fōlke* – zub kojim *folka* ulazi u bok falkuše; 37. *kaūć* – ovalni klin koji se provlači kroz rupu *monkula ol folkih* i ulazi u rupu rebra barke da bi spriječio micanje ili iskakanje *folke* iz ležišta pri udarcu vala; 38. *kuvertēla* – rub bokova barke; 39. *jacōm* – jarbolje; 40. *pavijūn* – jedrilje; 41. *arborāt* – opremiti barku jarboljem i jedriljem; 42. *katrafūnd* – poklopac kojim se poklapa posoljena riba u *barilu*, a na koji se stavlja težak kamen (12 do 15 kg) kako bi posoljena riba pod pritiskom pustila krv, ulje i vodu; 43. *frāka* – drveni poklopac s rukohvatom kojim se u procesu soljenja plave ribe u *barilu* pritiska posoljena riba kako bi više stalo; 44. *barīlac* – manji zatvoren *baril* (12 – 15 l) koji je služio kao plutača za mreže sardelare (vojge); 45. *pojāca* – slamnjača; 46. *polūga* – gređa duga oko 3 m koja je služila pri izvlačenju ili porinuću broda; obično se je upotrebljavalo 4 *poluge* tako da bi se položile na žalo, a po njima se je onda potezalo brod da se izbjegne trenje broda o žalo; 47. *sūndrāt* – probiti brod; 48. *barīl ol šalvarōbe* – baril za posude; 49. *lopīža* – keramička posuda za kuhanje glavnog jela; 50. *švičōr* – zapovjednik ribolovne družine, a obično u ribolovu *špurtenjace* i vlasnik broda i alata; 51. *mošūr* – tuljak od indijske trstike (*cana di India*) koja je bio začepljen čepom od pluta, a u njemu je *švičor* držao drvene igle za krpljenje mreže.

U škriñju je dōr̀z̀ol i alōt ̀za kār̀pit jīdra: gvardamōn, jōglu ̀za jīdro, vōšak ̀za māžot špōg, kavēju ̀za pjumbōvōnje i tolētu ̀za uvivōnje švilāca kōlo konōpih. U gajētu je mōral bīt bujūl, šēsula ̀za šekōvōnje, furkōde ̀za šterālo, kapišēla i mojāca ̀za rīlnu ūlje i šalamūru, parōng ̀za še navukovāt, a vajālo je šōbon imāt i režērve mōhē, ōrme i švilāca. Na Palagrūžu še je nošil tražidūr, debēli konōp dūg ošandesēt pāših, a tēžak do šezdesēt i pet kilih. Vāžimāla še je šōbon i dupinōra i alōt ̀za kalafatōnje. Ōšin tēšlice, važimālo še je litō, štūpa, pakōl, macūla i nōštāvak ̀za nabivāt ōbruce ol barīlih.

Kāl bi še tū švē butālo ū brud, gajēta je bila s tri dīlā kārīka napūnjena. Švī bi še kārīk bīl ošigurōl i barīli inkunjāli da ne arināju jēr bi mičonje kārīka mōglo izvōrnīt brūd.

škriñji je držao i alat za krpiljenje jedara: *gvardamon*, iglu za jedro, vosak za mazanje špaga, *kaveju* za *pjumbovonje* i *toletu* za uvijanje *švilaca* oko užadi. U gajeti je morao biti *bujul*, *šešula* za *šekonje*, *furkode* za *šteralo*, *kapišela* i *mojaca* za riblje ulje i *šalamuru*, *parong* za *navukovat še*, a trebalo je imati i *mohe*, *orme* i *švilaca*. Na Palagružu se nosilo i *tražidur*, debeli konop dug osamdeset *paši*, a težak do šezdeset i pet kilograma. Uzimala se i *dupinora* za dupine i alat za *kalafatonje* broda. Osim teslice uzimalo se dljeto, *štupa*, *pakol*, *macula* i *noštavak* za nabijanje obruča na barile.

Kad bi se sve to stavilo u brod, gajeta je bila s tri četvrtine ukupne nosivosti opterećena. Sav bi *karik* bio osiguran i *barili* bi se *inkunjali* da ne *arināju* jer bi micanje tereta moglo izvrnuti brod.

52. *gvardamōn* – kožna navlaka za šaku s metalnom pločicom na dlanu za potiskivanje igle pri krpiljenju jedra; 53. *kavēja* – šiljasti zaobljeni klin za razmicanje strukova konopa pri pravljenju upletaka; 54. *pjumbōvōnje* – pravljenje upletaka na završetcima užeta ili pri spajanju dva užeta; 55. *tolēta* – drvena naprava u obliku slova T koja je služila za omatanje tankog katranom impregniranog špaga oko deblje užadi na mjestu trenja kako bi se spriječilo oštećenje užadi; 56. *švilāc* – tanki katranom impregnirani špag kojim se omatalo deblju užad radi zaštite na mjestima trenja; 57. *šēsula* – grabilica za izbacivanje vode iz brodske kaljuže; 58. *šekōnje* – izbacivanje vode iz broda; 59. *furkōda* – drvene rašlje koje služe za konstruiranje *šterala* na taj način što se njima podigne od tla horizontalno položeni jarbol ili lantine; dvije *furkode* drže jarbol, *baštun* i *lantinu* na svakom kraju i sprečavaju kretanje lijevo-desno, a po jedna poduprta o krajeve postavljenih motki da sprečava pomicanje naprijed-natrag; 60. *šterālo* – sušilište za mreže konstruirano od dugih motki (jarbol, *baštun*, *lantina*) koje se, položene horizontalno, podignu od tla rašljama; 61. *kapišēla* – *baril* koji je odsječen na jednu trećinu visine, a služi za kupljenje salamure i ribljeg ulja od posoljene ribe; 62. *mojāca* – *baril* od 60 do 65 litara koji je bio zatvoren, a služio je za čuvanje *šalamure* pri soljenju ribe radi nadolijevanja *barila*; 63. *šalamūra* – tekućina od posoljene ribe ili napravljena dodavanjem soli u vodu; 64. *parōng* – vrsta koloturnika za izvlačenje ili porinuće brodova te za dizanje ili spuštanje jedra; 65. *navukovāt še* – izvlačiti brod na obalu; 66. *ōrma* – deblji konac koji se koristi za formiranje mreže; 67. *tražidūr* – debeli konop za sidrenje u slučaju opasnosti; 68. *pāš* – sežanj, duljina raspona ruku prosječna čovjeka – 180 cm; 69. *dupinōra* – harpun za dupine; 70. *kalafatōnje* – šuperenje broda, nabijanje kudjelje klinom između spojeva oplatica; 71. *štūpa* – kudjelja za brtvljenje spojeva oplate broda; 72. *pakōl* – paklina za premazivanje vanjskog dijela oplate broda; 73. *macūla* – lagani drveni mlatac za nabijanje kudjelje pri *kalafatanju* broda ili za nabijanje obruča na *barile*; 74. *nōštāvak* – drveni klin za nabijanje obruča na *barile* ili bačve; 75. *kārīk* – brodski teret; 76. *barīl* – drvena posuda sastavljena od *duga* opasnih drvenim obručima, promjera 40 cm, visine oko 50 cm, zapremine oko 60 litara; *baril* napunjen posoljenom ribom bio je težak oko 65 kg; 77. *inkunjāt* – klinovima učvrstiti; 78. *arināt* – posnuti, rasuti se.

2.1.5. Špíza za Palagružú

Öšin bašköta, šváki drüg je važimól i pö dvi bñne krüha za parvê dône da ïmo fríški krüh. Kû jê fumól, važimól je tobäka, a za lík je nõjveço štvdör bila važêšt mãlo kamomíla, a gošpodör je deperól i dvô kíla rízih u slücaju da kõga çapô dižentèrija, kigöder lemün i mãlo çäja. Ža pít bi še öšin vodê bilo väzelo i dëšet do dvödešet lítor vñná, kakö je kû mðgal i kakö je kõmu bilo potríba. Važimålo še je šöbon döšta luçike i kvašine i jedön fjåšak ol pêt lítor ulja. Tü je bilo švê, a östölu ca bög dö i Palagružá.

2.1.6. Relikvije

Bíl je öbicoj dâ še, kal bi še bila armívåla mríža, u parvü olovnícu, ïzmeju konopå i olovníce, mëçol še je líst ol mãšline kojí je bíl blagošlövjén na Cvitnú nedjú u crkívu Švètega Miküle, a važimól še je i ögnjuš. Tü je bíl retöj ol planíte öli štüle. Tü sú većinün zénške ciníle. Pol prövu ol gajète üvik še dörzålo dví glövnje ol ügnja ca bi gořili brödi na Dön švètega Miküle íspri Múštera. Deperålo še je jöš ol tíh švêtih štvdörih i mãlo kåršcene vodê i dví kíte mãšline.

2.2. Regåta

2.2.1. Parténca

U öšan ürih újutro šváki je brüd mõral štåt deföra mülå. Gajète bi še bile poštivåle jelnå do drüge. Užålo je bít i přiko pedesêt

2.1.5. Hrana za Palagružú

Osim *baškota*, svaki *drug* je uzimao i po dvije štruce kruha za prve dane da ima svjež kruh. Tko je pušio, uzimao je duhan, a za lijek je najveća stvar bila uzeti dva kilograma riže za slučaj da koga uhvati dizenterija, zatim koji limun i malo čaja. Za piće, osim vode, uzelo bi se i deset do dvadeset litara vina, prema tome kako je tko mogao i kako je kome bilo potrebno. Uzimalo se sa sobom dosta ljutike i kvasine i jedan *fjašak* od pet litara ulja. To je bilo sve, a ostalo što bog da i Palagružá.

2.1.6. Relikvije

Bio je običaj da se, kad bi se bila *armivala* mreža, u prvu *olovnicu*, stavljao se list masline, između konopa i *olovnice*, stavljao se list masline koji je bio blagoslovljen na Cvjetnu nedjelju u crkvi Svetog Nikole, a uzimao se i *ognjuš*. To je bio komadić od svećenikova misnog ogrtača ili štole. To su većinom žene pravile. Pod provu od gajete uvijek se držalo dvije glavne od ognja u kojemu se spaljivalo brodove na Dan svetoga Nikole ispred *Múšter*. Upotrebljavalo se još od tih svetih stvari i malo svete vode i dvije grančice masline.

2.2. Regata

2.2.1. Start regate

U osam sati ujutro svaki je brod morao stati s vanjske strane mula. Gajete bi se bile poredale jedna do druge. Znalo je biti i

79. *bašköt* – dvopek u obliku alke koji su ribari uzimali kao kruh za vrijeme duže odsutnosti na moru; 80. *drüg* – član posade, osim *šviçora*; 81. *fjåšak* – zemljana posuda, flaša, s dvije ruçice, zapremine 5 litara, za držanje ulja u brodu; 82. *armívåt* – opremiti brod i ribolovne alate za ribolov; 83. *olovniça* – valjkasti komad olova uvijen oko konopa, pričvršćen u nizu s drugim komadima olova za donji dio mreže; razmak između olovnica i veličina olovnica variraju na različitim vrstama mreža; 84. *ögnjuš* – zamotuljak s komadićima svećeničke obredne odore radi zaštite od nepogoda i sreće u ribolovu; 85. *Múšter* – lokalni naziv za crkvu svetoga Nikole u Komiži.

falkúš na partěncu. Pòpri bi bìl iz Komúne íspòljen kalún kako žnák za pocěták regáte, a u mojè vríme bi regáta pòcela kál bi iz parapèta kapitón ol púrta dvìgal bandíru.

I ondà je bìla vèliko bõrba. Pitõnje je bilo dúc ca je mogúcè prì na Palagrúzu radi tēga ca je tú mõli škúj i tukálo je akvištát ca bõju mišto. Švákò je gajèta imála za navigáciju búšulu i feról na trí lãštre – želènu, carnjènu i bìlu. Tãko je bìla bõrba švè do Palagrúze. Àko je bilo víttra – na jìdra, àko je bìla bonãca – na vešlã.

Vajãlo je pũno averfít na rãšpored píza u brodũ. Pripoštãvimo ako brũd pũno provizò, tukálo je butát píza na karmũ, àko je pũno píza na karmũ, ondà brũd potēže karmũ za šõbon i slãbo kurí. Tukálo je rašporèdit kãrik kako jũbi. Šviçór žnò je karmã pãla, je pító dã še stãvi na prõvu vèçe píza òli na karmũ kakò brũd jũbi. Tukálo je dofírot brũd da mòre vožít bēž covíka na temũn, a tú bi še švè bilo dofírolo rãšporedon kãrika.

2.2.2. Jìdra

Pòpri sú komíške gajète jìdrile na jìdro ol detãja. Jìdro je bilo na jelnũ mãcu. Na njèmu sú bìli tarcalũnì ís matafũnìma i marafũnìma. Bìl je mõnt, parãngoreçín ís ceftìri vète. Gũrnjo še tãja žvõla tajũn, a dũlnjo še žvõla katũn. Tũ je bilo žãtu na ceftìri

preko pedeset *falkuša* na *partenci*. U starija vremena bi iz tvrđave Komune pukao top kao znak za start, a u moje vrijeme znak za početak regate dao bi lučki kapetan s *parapeta* dizanjem zastave.

I onda bi bila velika borba. Pitanje je bilo doći što je moguće prije na Palagružu radi toga što je to mali otok pa je trebalo *akvištát* što bolje mjesto. Svaka je gajeta imala za navigaciju busolu i trokutni feral s tri svjetla – zeleno, crveno i bijelo. Tako je borba trajala sve do Palagruže. Ako je bilo vjetra – na jedra, ako je bila *bonaca* – na vesla.

Valjalo je puno paziti na raspored tereta u brodu, Pretpostavimo da brod puno *provizò*, tada treba dio tereta premjestiti prema krmu, ako je pak puno tereta na krmu, onda brod poteže krmu za sobom i slabije vozi. Trebalo je rasporediti teret kako ga brod najbolje ljubi. *Šviçor* je znao je li krma previše uronjena, je li pita da se više tereta stavi na provi. Trebalo je dotjerati brod da može voziti i bez čovjeka na *temunu*, a to bi se sve bilo dotjeralo rasporedom tereta.

2.2.2. Jedra

U starija vremena komiške su gajete jedrile *jìdrom ol detaja*. Na njemu su bili *taracaluni* s *matafunima* i *marafunima*. Bio je *mont*, *parangoreçin* za podizanje jedra s četiri *vete* da je jedro lakše dignuti gore. Gornja se *taja* zvala *tajun*, a donja

86. *parténca* – polazak broda na put; 87. *parapèt* – lukobran; 88. *akvištát* – zauzeti, osvojiti mjesto, poziciju; 89. *bonãca* – mirmo more bez vjetra; 90. *provizãt* – (o brodu) uranjati provom više nego krmom, što usporava brod; 91. *temũn* – kormilo; na falkuši je bilo duboko uronjeno ispod kobilice i do 60 cm; 92. *jìdro ol detãja* – latinsko jedro; 93. *tarcalũn* – krat jedra; 94. *matafũn* – uzica s obje strane jedra u radijalnom nizu od oštrog prednjeg ugla (na latinskom jedru) prema stražnjem dijelu, a služi za kraćenje jedra kad pojača vjetar; 95. *marafũn* – uzica na porubu gornjeg dijela *jìdra ol detaja*, a gornjeg i donjeg na o glavnom jedru; 96. *mõnt* – sistem kolotura za podizanje glavnog jedra; 97. *parãngoreçín* – sistem od gornjeg i donjeg kolotura povezanih s početverostručenim konopom radi boljeg prijenosa sile prilikom podizanja jedra; 98. *vèta* – jedan struk užeta na koloturniku; 99. *tãja* – blok kolotura; 100. *tajũn* – gornji blok kolotura u sistemu kolotura (*parangoreçin*) za podizanje glavnog jedra.

vête parângorećin da je lágje jïdro dvînut gôre. Parângorećin je imôl debèli konòp koji je bìl pêt pùtih jaciji nego vèta. Tî je konòp bìl vèzon za tramižól. Rigôj se je potèžól za dvîžot jïdro. Rigôj je bìl vèzon za trāštan. Na vòrh jòrbula je bìl škalcin koji je bìl inkapelôn na jòrbul. U njèmu je bìlo rōkò, a ũsri rōkà je bìl gvoždèni mašiljùn.

Škalcin je iz bōnde imôl dvî rāpe kroz kojè je pašòvól konòp koji je dōržól katùn ol parângorećina. Bile su šùšte iz jelnè i drùge bōnde jïdra za gōšit jïdro kàl je bìl jōki vïtar, da se mòre potègnit unùtra i izbìt jïdro. Kàl bi se jïdro bilo mǎlo ugōšilo radi jōkega vïtra, ondā bi se bilo vèžàlo matafùnè. Trōca istíško gùrnju mǎcu za jòrbul i vèzona je za kontrapòš.

Bile su četiri šòrtije kojè su doržalè jòrbul. Šòrtija ol pròve žvòla se pravjèra, a šòrtija ol karmè žvòla se pupiž. Šòrtije su se natèžale katòldima. Katòlde su imàle po trí rāpe kroz kojè je bìl provučen konòp tǎko dà su katòlde bile povèzone jelnā is drùgun is četiri vète. Jelnā je katòlda bila vèzona za kontrapòš, a drùgo je bila vèzona za šòrtiju. Rigôj bi se bilo vèžàlo pòvar gùrnje katòlde za šòrtiju.

U mojè vrìme trèva je zamìnila jïdro ol detāja. Tù je jïdro nā dvî mǎce. Bìlo jih je koji su jimǎli vèču ili mǎnju škuvètu. Jïdro ol

katun. To je bilo zato na četiri *vete* da je lakše jedro dignuti. *Parangorećin* je na kraju bio pričvršćen debelim konopom pet puta jačim negoli je *veta*. Taj je konop bio vezan za **tramižol**. **Rigoj** se potezao za dizanje jedra. *Rigoj* bi se vezalo za **trāštan**. Na vrhu jarbola bio je **škalcin** koji je bio uglavljen na vrh jarbola. U njemu je bilo **roko**, a usred njega željezni **mašiljun**.

Škalcin je s provene i krmene strane imao po jednu rupu kroz koje je prolazio konop koji je držao gornji blok koloturnika za podizanje jedra. Bili su konopi vezani s jedne i druge strane lantine kojima se ona učvršćivala s krmene strane, da se jedro u slučaju jakog vjetra može potegnuti unutra i zbiti. Da bi se jedro malo ugasilo radi jakog vjetra, vezivalo se **metafune**. **Troca** stiska gornju lantinu za jarbol i vezana je za **kontrapòš**.

Bile su četiri **šòrtije** koje su držale jarbol. *Šòrtija* od prove zvala se **pravjèra**, a *šòrtija* od krme **pupiž**. *Šòrtije* su se natezale **katoldama**. *Katòlde* su imale po tri rupe kroz koje je bilo provučeno uže tako da je par **katolda** bio povezan s četiri *vete*. Jedna je **katolda** bila vezana za **kontrapòš**, a druga za **šòrtiju**. *Rigoj* bi se bilo vezalo iznad gornje *katòlde* za **šòrtiju**.

U moje vrijeme **trèva** je zamijenila latinsko jedro. To je jedro s dvije lantine. Bilo ih je koji su imali dužu ili kraću **škuvetu**. Na

101. **katùn** – donji blok kolotura u sistemu kolotura (*parangorećin*) za podizanje glavnog jedra; 102. **tramižól** – kontrakobilica; 103. **rigôj** – završni struk konopa na koloturniku kojim se poteže teret; 104. **trāštan** – poprečna fiksna klupa u visini prednje trećine gajete za koju je pričvršćen jarbol; 105. **škalcin** – trokutni nastavak vrha jarbola s ugrađenim kolom preko kojega prolazi konop kojim se podiže jedro; 106. **rōkò** – kotur; 107. **mašiljùn** – osovina *škalcina* oko koje se okreće kotur (*roko*); 108. **šùšte** – dva bočna konopa vezana za lantinu i za bokove broda, a drže lantinu pri udarima vjetra i služe pri ubiranju jedara, da se jedro lakše skupi; 109. **gōšit jïdro** – ubirati jedro; 110. **trōca** – omča kojom se stiska lantina uz jarbol; 111. **šòrtija** – pripona jarbola (jedna od četiri koje učvršćuju jarbol za bokove broda); 112. **pravjèra** – pramčana pripona jarbola; 113. **pupiž** – krmena šòrtija – uže pričvršćeno za vrh jarbola s krmene strane kojim se na svakom boku priteže jarbol; 114. **katòlda** – drveni kotur s tri rupe u paru s drugim takvim koturom kroz čije rupe prolaze četiri struka užeta za pritezanje šòrtija radi učvršćenja jarbola s pramčanih i krmelih bokova. 115. **trèva** – oglavno jedro; 116. **škuvèta** – prednja strana trapezoidnog (oglavnog) jedra.

detāja ni imālo škuvētu. Na svā cetīri kantūnā ol jīdra bīle sū radōnce kojē sū slūžile za natežōnje i ucvorštīvōnje jīdra. Jidro je bilo ōrmono konopēn ca se je žvōl gratīv, a krōj ol škuvēte je bil ōrmon konopēn kojī se je žvōl kōrga. Bīla je īsto i kōrga kojō je ucvorštīvāla dūlnju mācu kakō ca sū davōnt i brāc fermōvāli lantīnu jīdra ol detāja.

Po karmī jīdra gūrnjo i dūlnjo māca bīla je vēzona konopēn kojī se je žvōl ventōm, a deprōva je gūrnjo i dūlnjo māca bīla vēzona konopēn kojī se je žvōl škuvēta. Na škuvētu je bīla brankanēla u ōbliku pēkje. Kāl se škračivālo jidro, ū nju bi se uvūkla dūlnjo māca.

Kāl se jīdrilo ol burīne, bilo bi se štāvilo kōntrakonōp za škuvētu i bilo bi se natēglo jidro sōtovēnto da bōje čapōjē vītar. Tī se konōp žvōl burīna. Bragēr ša škōtun bīl je vēzon za karmēni krōj dūlnje māce i za trēci dīl dūlnje māce. Bragēr je hodīl pīko parōnga kojī je bīl vēzon za anēl ol karīne. Jidro ol detāja ni imālo bragēr, nēgo mu je škōta bīla vēzona za anēl ol karīne. Bragēr je bīl žātu dā se pol pītiškon vītra ne bi īslomīla dūlnjo māca.

sva četiri ugla jedra bile su *radonce* s rupom koje su služile za natezanje i učvršćivanje jedra. Jedro je bilo *ormono* užetom koje se zove *gratīv*, a donji kraj *škuvēte* bio je učvršćen užetom koje se zove *korga*. *Korga* se zvalo i uže koje je učvršćivalo donju lantinu kao što su *davont* i *brac* učvršćivali lantinu latinskog jedra.

S krmene strane gornja i donja lantina bile su vezane užetom koji se zove *ventom*, a *deprova* gornja i donja lantina bile su vezane užetom koji se zvao *škuvēta*. Na *škuvētu* je bila *brankanēla* u obliku *pēkje*. Kad se skraćivalo jedro, u nju bi se uvukla donja lantina.

Kad se jedrilo od *burine*, bilo bi se vezalo kontrakonop za *škuvētu* i bilo bi se natęglo jedro *sōtovēnto* da bolje hvata vjetar. Taj se konop zvao *burina*. *Brager* sa *škōtom* bio je vezan za krmeni kraj donje lantine. Brager je bio pričvršćen preko kolotura koji je bio vezan za *anēl* od krmene *karīne*. Latinsko jedro nije imalo *brager*, već mu je *škōta* bila vezana za kariku od krmene statve. *Brager* je bio zato da se pod pritiskom vjetra ne bi slomila donja lantina.

117. *radōnca* – pocinčani okov za krajeve jedra s rupom kroz koju se provlači uže i veže radi učvršćivanja jedra; 118. *ōrmon* – opremljen, pripremljen za upotrebu; 119. *gratīv* – uže kojim je obrubljeno jedro kako bi ga ojačalo; 120. *kōrga* – uže kojim se učvršćuje prednja strana oglavnog jedra za donju lantinu i konop kojim se priteže donja lantina na prednjem kraju; 121. *davōnt* – uže kojim se učvršćuje prednji kraj lantine na latinskom jedru sa strane odakle puše vjetar; 122. *brāc* – uže kojim se učvršćuje prednji kraj lantine na latinskom jedru ispod vjetra; 123. *ventōm* – uže koje povezuje gornju i donju lantinu oglavnog jedra s krmene strane; stražnja strana jedra; 124. *deprōva* – s pramčane strane; 125. *brankanēla* – omča na prednjoj strani oglavnog jedra koja bi se nataknila na prednju glavu lantine prilikom skraćivanja jedra; 126. *pēkja* – omča, petlja; 127. *burīna* – uže za pritezanje jedra na provi kad se jedri na vjetar (*orca*); *jīdrit ol burīne* – jedriti na vjetar što je moguće više prema smjeru puhanja vjetra; 128. *sōtovēnto* – ispod vjetra, niz vjetar; 129. *bragēr* – uže koje vezivanjem na dva mjesta za krmeni dio donje lantine amortizira udar vjetra u jedro budući da je za sredinu vezana škōta čija se sila na taj način raspoređuje na dvije točke lantine i time sprečava njen lom; 130. *škōta* – zatega jedra – uže kojim se priteže jedro s krmene strane i amortizira udare vjetra kako bi brod mogao optimalnom brzinom jedriti bez opasnosti da se izvrne; 131. *anēl* – alka za privez brodskog užeta; 132. *karīna* – čunjasti montabilni produžetk pramčane i krmene statve s utorima za uglavljivanje falaka.

Gajete su upotrebljivale i flòk. Ža jidrenje ol burine bilo bi se štāvilo na pròvu vèliki baštùn. Ùn bi se bìl ucvòrstìl sórtijima. Dûlnjo sórtija ol baštùnâ žvòla se je moštac. Bìle su trí vòrsti flòkih. Ža jidrit ol burine korištìl se je mòli flòk. Ža jidrit mezonàve, ca hòce rèc jidirit is vïtron u kvartír karmèni, deperòl se je srìlnji flòk. Ža jidrenje is slàbin vïtron pòvoljnega smjèra, korištìl se je vèli flòk. U slùcaju pròmine vïtra, kal bi vïtar voltòl, àko ne bì bìl pùno jòki vïtar, ne bì se bìlo kalàlo jidro ža ga butât iz drùge bònde jòrbula, ža ga butât sotovènto. Tù se je žvòlo jidrit na radoš.

Kal je bila regàta ža Palagrùžu, a mào vïtra, deperòl se je jòš jedòn mòli jòrbul kojèga se stòvjàlo na šòmu karmù u purtèlu do temunjèra. Tù mòlu jidro žvòlo se je mežanèla. Kal je bìlo mào vïtra, bìlo bi se štāvilo svà trí jidra tàko da je pròvo falkùša imàla do stù i dvòdeset mètrih kvodrótih jidor, a kurìla je i do óšan mìj na ùru. Kàl bi bìlo vèliku nèvrime, užàlo se je, da bi brùd bìl štabiliji, dvìnut jelnò mòlu jidro, pòput flòka na mòlemu pelùnù. Bìlo bi ga se ucvòrstìlo izmeju sórtijih. Žvòlo se je jidro švètega Antùnija ili škartòc.

Gajete su koristile *flok*. Za jedrenje od *burine* bilo bi se stavilo na provu veliki *baštun* koji bi se učvrstio *sortijama*. Donja *sortija* od *baštuna* zvala se je *moštac*. Bile su tri vrste *floka*. Za jedriti od *burine* koristi se mali *flok*. Za jedriti *mezonave*, što znači jedriti s vjetrom u *kvartir* od krme, koristio se srednji *flok*. Za jedrenje slabim vjetrom povoljnog smjera, koristio se veliki *flok*. U slučaju promjene vjetra, kad bi vjetar okrenuo, ako ne bi bio puno jak vjetar, ne bi se skidalo jedro da bi ga se stavilo s druge strane jarbola – ispod vjetra. To se zvalo jedriti na *radoš*.

Kad je bila regata za Palagružu, a malo vjetra, upotrebljavao se još jedan mali jarbol koji se stavljao na samu krmu u *purtelu* do *temunjera*. To malo jedro zvalo se *mežanèla*. Kad je bilo malo vjetra, stavila bi se sva tri jedra tako da je prava *falkuša* imala do sto i dvadeset četvornih metara jedara, a kretala se brzinom i do osam čvorova. Kad bi bilo veliko nevrjeme, običavalo se, da bi brod bio stabilniji, dignuti jedno malo jedro poput *floka* na manjem *pelunu*. Bilo bi ga se učvrstilo između *sortija*. Zvalo se to *jidro švètega Antunija* ili *škartoc*.

133. *flòk* – pramčano trokutno jedro; 134. *baštùn* – pramčani kosnik na koji se razapinje pramčano trokutno jedro *flok*; 135. *moštac* – uže koje je pritezalo vrh kosnika prema dolje, vezano za pramčanu statvu na vodenoj liniji broda; 136. *mezonàve* – jedriti s vjetrom u krmeni dio boka broda; 137. *kvartír* – bok krmenog ili pramčanog dijela broda; 138. *radoš* – način jedrenja *na radoš* tako da se ne premješta lantina sa zavjetrinske strane jarbola kada vjetar promijeni smjer, tada kad vjetar nije jak te ne prijeti opasnost da će se tako slomiti lantina; 139. *purteła* – četvrtasti otvor na krmenoj ili pramčanoj palubi dovoljan da se u nj može stati nogama; 140. *mežanèla* – malo trokutno jedro koje se na falkuši stavljalo kad je bio slab vjetar kako bi se povećala površina jedara pri slabom vjetru; 141. *pelùn* – greda oblica koja služi na brodu kao kosnik ili može biti lantina, a i za postavljanje *tende* za hlad i kišu; 142. *jidro švètega Antùnija* – olujno jedro; 143. *škartòc* – malo jedro koje se razapinjalo između sortija prilikom nevremena da bi brod bio stabilniji.

2.2.3. Jidrenje

Digod je u vèlikemu nèvrimenu vajàlo molàt za šòbon spèru, a za spèru bi se bìlo štàvilo pelùn, pajùle i slično, pòk bi se nà tu bìlo vèžàlo jelnù vèliku štínu. Tù bi bìlo fermòvàlo brùd da ga vitar ne olnešè pùno dalekò ol kràja.

Kàl bi se bìlo vozìlo, kal nì bìlo vitra i ako gajèta nì imàla na šèbi fòlke, jacòm se mečàlo u šòhe iz bònde òl broda. Na bòndu ol prìmè su bìle dvì šòhe i na njih bi se butàlo jìdro is mácima, a na bòndu ol sřídè štàvil bi se jòrbul. Kàl su bìle fòlke, šòhe bi se bìle dvìnule.

Nijedon komiški riborški brùd is motòron ne bi se mògal štàvit is gajètun na jìdra kal je bìl pòvoljni vitar. Bìli su to çùdo azvèlti bròdi kàkih nì nìnder bìlo.

Digod bi se bìli i kòràli izmeju šèbe jèrbo onì brùd koji je azvèltiji važimòl je vitar drùgij gajèti. Koji je bòje jìdril, nìkal ne bì bìl pašòl ispol vitra, nègo ùvik ol vitra tàko dà mu je ùn odužimòl vitar i kàl bi dùšlo jelnò jìdro kòntra drùgemu jìdru, mòre bit i nekoliko minùtih, dòtle bi ovì bìl zaostòl. Ondà bi bìlo kòrònjo. Po pravilu bi mòral pašàt šòtovento, a nè sòvravento

Kroz tè regàte dogòdjàle su se i sčète. Pùcole su lantìne, kídola se jìdra. Kàl su bìle regàte, nì se jìdra gòšilo, nègo bi se bìla dòrzàla jìdra gòri dòkle gùl je brùd mògal agvantàt.

Kàl se je jìdrilo, tukàlo je natèžàt sòrtije pravjère, sòvravento sòrtiju i sòtovento sòrtiju, vèj prèma vitru. Sòvravento sòrtija mòrala je bit ùvik dobrò napùnjena, a tròca

2.2.3. Jedrenje

Ponekad je u velikom nevremenu trebalo pustiti za sobom *šperu*, a za *šperu* se stavljalo *pelun*, *pajule*, i slično, pak bi se na to još vezao velik kamen. To bi zaustavljalo brod da ga vjetar ne odnese daleko od obale.

Kad bi se veslalo, kad nije bilo vjetra i ako gajeta nije na sebi imala *folke*, *jacom* se stavljalo u *šohe* na bokovima broda. Na *böndu ol prime* bile su dvije *šohe* i na njih se stavljalo smotano jedro s lantinama, a na *böndu ol sřide* stavio bi se na *šohe* jarbol. Kad su bile *folke*, *šohe* bi se skinulo.

Nijedan komiški ribarski brod s motorom nije mogao nadmašiti *falkusu* brzinom kad je bio povoljan vjetar. Bili su to čudnovato brzi brodovi kakvih nije bilo nigdje.

Koji put bi se bili svađali, jer onaj brod koji je bio brži uzimao je vjetar drugoj gajeti. Brod koji je bolje jedrio, nikad ne bi prošao ispod vjetra, nego uvijek sa strane od vjetra tako da je sporijem brodu oduzimao vjetar i kad bi došlo jedno jedro nasuprot drugomu, može biti i nekoliko minuta, dotle bi ovaj drugi zaostao. Onda je bilo svađe. Prema pravilu moralo se u pretjecanju proći *sotovento*, a ne *sòvravento*.

U tim regatama događale su se i štete. Pucale su lantine, kidala se jedra. Kad su bile regate, nisu se skraćivala jedra, već se jedrilo s punim jedrima dok god je brod mogao *agvantat*.

Kad se jedrilo, valjalo je natezati pramčane *šortije*, i *šortiju* ispod vjetra i *šortiju* na vjetar, s obzirom na smjer vjetra. *Šortija* od vjetra morala je biti dobro nategnuta, a *tro-*

144. *špèra* – lebdeće sidro koje se na dugom užetu puštalo po krmu broda da uspori kretanje broda i drži smjer; 145. *pajùl* – komad brodske podnice; 146. *šòha* – drvene rašlje na boku broda, po dvije sa svake strane, koje su služile da se na njima iznad boka broda polegnu kosnik, jarbol i lantina sa svom oputom kada se ne jedri, a ispod njih tada je na bokovima moguće postaviti vesla i veslati; 147. *bònnda ol prìmè* – lijeva strana broda; 148. *bònnda ol sřídè* – desna strana broda; 149. *sòvravènto* – sa strane od smjera puhanja vjetra; 150. *agvantàt* – prihvatiti s obje ruke; izdržati.

išto. Trōca štīško gūrnju mācu pri jōrbul tako da še jīdro ne largōjē ol jōrbula. Šōrtija sōtovento onā je ūvik mōrala bit odrīšena tako da še jīdro u slūcaju rēfula mōre pūštīt, da je jīdro slōbolno. Kāl bi bile velike furtūne i kāl bi še jīdrilo u karmū, šōrtiju sōtovento tukālo je pōlpuno pūštīt, a trōcu čapāt sōtovento tako da jōrbul stojī prēma dvī šōrtije ol prōve. Tū še je žvōlo u filū. Kā še je jīdrilo u filū, bilo je nojopasnije da te ne izvōrne.

Covīk nī imōl pōmoći nī ol kōga, nēgo je mōral ucīt nōjveće po švūmu iskūstvu, a žīvōt ga je prisīlīvōl da štālno ucī i da še snalāži jer je švāko grēška bila škūpā. Kāl bi še bilo jīdrilo na vēlike dajinē, tukālo je pūno avertīt ža dūc na mišto kojū ne vīdiš. Švičōr kojī je štōl na temūn, vēće še je u tēmu slūžil ūhon nēgo ōkon. Ūhon šī prātīl kakō ti jīdra čapōjū vītar.

2.2.4. Kakō še je vozīlo

Kāl bi še bila karcāla sūl ū brud, šantīna ol prīmē mōrala je bit slōbolna radi furtūne ako bi bilo ža šekāt brūd. Šantīna ol trāštana mōrala je bit slōbolna išto radi šekōnjo. Švī matarjōl kojī bi še bil ukarcōl ū brud, tū je mōralo švē bit slōženo kako jelnō tīlo da še ne mākne u navigōvōnju. Švāki mōli prēdmet kojī bi še mākal šotovēnto mōgal te je izvōrnīt. Na tēmu še je pūno avertīlo i tū je većinūn cinīl drūg ol šrīdē jer drūg ol šrīdē je bil nōjstariji drūg. Tū je bil žāmjenik švičōrā. Tū je bil bānko fērmo. Žvōl še je bānko fērmo.

ca isto. Troca stiska gornju lantinu za jarbol tako da se jedro ne *largoje* od jarbola. Šortija ispod vjetra uvijek je morala biti odriješena tako da se jedro u slučaju *refula* može pustiti, da je jedro slobodno. Kad su bile velike *furtune* i kad bi se jedrilo krmnim vjetrom, *šortiju* ispod vjetra trebalo je potpuno pustiti, a *trocu* vezati ispod vjetra tako da jarbol stoji prema dvije *šortije* od prove. To se zvalo *jidrit u filu*. Kad se jedrilo u *filu*, bilo je najopasnije da ne izvrne brod.

Čovjek nije imao pomoći ni od koga, nego je morao učiti najviše po svom iskustvu, a život ga je prisiljavao da stalno uči i da se snalazi jer je svaka greška bila skupa. Kad bi se bilo jedrilo na velike udaljenosti, trebao je puno paziti kako bi došao na cilj. Švičor koji je bio na kormilu, više se pri tome služio uhom nego okom. Uhom se pratilo kako jedra hvataju vjetar.

2.2.4. Kako se veslalo

Kad bi se bilo krcalo sol u brod, *šantīna* od *prime* morala je biti slobodna radi nevremena, ako bi trebalo *šekāt* brod. Šantīna od *traštana* morala je isto biti slobodna radi izbacivanja vode. Sav materijal koji bi se ukrcalo u brod, sve je to moralo biti složeno kao jedno tijelo da se ne pomakne pri plovidbi. Svaki mali predmet koji bi se makao prema zavjetrini mogao te izvrnuti. To se puno pazilo, a osobito je o tome brinuo *drug ol šride* jer on je bio najstariji *drug*. On je bio zamjenik *švičora*. To je bio *banko fermo*. Zvao se *banko fermo*.

151. *largovāt še* – udaljavati se; 152. *rēful* – trenutni udar vjetra; 153. *furtūna* – jako valovito more, nevrijeme; 154. *filā* – način jedrenja s krmnim vjetrom (*jidrit u filu*); 155. *šantīna* – prostor ispod brodske podnice (*pajoli*); 156. *prīmā* – u falkuši prostor između krmene palube i prve klupe (banka), a to je prostor za prvog od pet veslača raspoređenih svaki u svoj prostor od krme prema provi (*prima, šrida, traštan, kati-na i pajulac*); 157. *šekāt* – izbacivati vodu iz broda; 158. *drug ol šrīdē* – član posade falkuše čiji je prostor i veslačko mjesto bio drugi po redu od krme, prostor između dva *banka*; 159. *bānko fērmo* – član posade falkuše koji zauzima poziciju *drug ol šride* (druga pozicija od krme) i najiskusniji je u posadi.

A drug ol katine tu je bil nōjžāciji covik, jer kāl bi se bila vožila gajēta už more, ūn je tukōl žaticot brūd. Ūn nī vožil kakō vi drūgi. Ūn je bil kako prednjōk. Ūn je bil parvī i na onū marētu ūn bi bil brūd žaticol is vešlēn. Žaticot hōće rēc špešije vožit – napravīt dvī vogadūre dōkle drūgi naprāve jelnū. Recimo, grē marēta i tukō avertīt da marēta ne fermōjē brūd.

Jelnā vogadūra durāla je dōkle se izbrōji do pēt, a za tū vrīme, drug ol katine je, po potrebi, žnōl napravīt i dvī vogadūre. Ako bi bila bonāca, ūn bi bil vožil lōngabōna. Tu hōće rēc protēgnuto, jērbo je brūd ištun brīvun kurīl po skorūpū. A kāl je marēta u prōvu, ondā marēta inkantōjē brūd. Drug ol katine je žaticol brūd da se brūd ne inkantōjē. Po njēmu se je vožilo.

Na traštan je bil ūvik nōjnelagodniji cōvik, nōjmlaji i nōjnelagodniji. Drug ol primē je mōral bit pūno ašpēt da šlušō švičōrā na koliko će paših molāt mrīže dubokō jer tukālo je namečāt.

Vēliko je gajēta bila bōjo za jīdrit, mōgla je vēće agvantāt i vēće deperāt jīdor, ali išto bilo je i šrīlnjih gajētih kojē su bile pūno dobrē za jīdrit. Onē mōle ūvik su bile gōre za jīdrit jērbo su bile utōpjene. Mōli su brōdi imāli prēdnošt na vešlā. Njih je lāgje bilo vožit. Ali rilko je kāl bila cīlu vrīme bonāca.

A *drug ol katine* bio je najjači čovjek, jer kad bi se bilo *vožilo* u gajeti s vjetrom u provu, on je morao *žaticot*. On nije veslao kao ostali. On je bio prednjak i na onu *marētu* on bi bio *žaticol* veslom. *Žaticot* znači praviti češće zaveslaje – napraviti dvije *vogadure* dok drugi napravi jednu. Recimo, idu valovi i treba paziti da valovi ne zaustavljaju brod.

Jedan zaveslaj trajao je dok se izbroji do pet, a za to vrijeme, *drug ol katine* je, po potrebi, znao napraviti i dva zaveslaja. Ako bi bila *bonaca*, on bi veslao *longabona*. To znači protegnuto jer brod je istom brzinom vozio po površini. A kad su valovi u provu, onda more zaustavlja brod. *Drug ol katine* je ubrzavao zaveslaje da se brod ne usporava. Njega je slijedila i ostala družina.

Na *traštanu* je uvijek bio najmanje snažan čovjek, ujedno i najmlađi. *Drug ol prime* je morao biti jako spretan da sluša *švičora* na koliko će *paših* spustiti mreže duboko, jer trebalo je *namečāt*.

Velika je gajeta bolja za jedrenje. Mogla je podnijeti jači vjetar i veću površinu jedara, ali bilo je i srednjih gajeta koje su bile jako dobre za jedrenje. One male uvijek su bile gore za jedrenje jer su bile puno utopljene pod teretom. Mali su brodovi imali prednost na vesla. U njima je lakše bilo veslati. Ali rijetko je kada cijelo vrijeme regate bila *bonaca*.

160. *katina* – četvrta po redu pozicija – prostor između dvije poprečne klupe (*bonka*) od krme za člana posade (*drug ol katine*); 161. *drug ol katine* – član posade falkuše koji je bio najjači te je morao na poseban način veslati (*žaticot*), a imao je veslački prostor između jarbola i zadnjeg veslačkog prostora (*pajulac*) na falkuši, četvrti po redu od krme prema provi; 162. *vožit* – veslati; 163. *žaticot* – praviti učestalije zaveslaje od ostalih veslača; 164. *marēta* – uzburkano more manjeg intenziteta; 165. *vogadūra* – jedan zaveslaj; 166. *longabōna* – način protegnutog, usporenog veslanja; 167. *brīva* – brzina; 168. *kurīt* – voziti, kretati se, putovati; 169. *skorūp* – površina mora; 170. *inkantōvāt* – zaustavljati, usporavati; 171. *drug ol primē* – član peteročlane posade falkuše koji vesla na mjestu *prime*; 172. *ašpēt* – spretan; 173. *namečāt* – skraćivati uže kojim se uranja mreža koju prilikom ribolova drže plutače, drvene bačvice (*barilci*), na koje se namata uže radi podešavanja potrebne dubine urona mreža.

Kāl bi se bilo vožilo po bonāci, ondā bi se tū bilo glēdolo hōće se dī vīdit da vītar rōži. Bīlo bi se rēklo: “Ōno, švićoru, onāmo carnī, vīdite ca bōvica rajō.” Vožilo se je drēto, āli se ūvik glēdolo bīt ol ōrce. Āko se je hōlo pul Palagrūže i racunālo se da će bīt jūgo, vožilo se je tāko da kal vītar žapūše dā šī ol vītra, a kāl šī ocektīvōl majištrol ūvik šī se tiškol mālo ol Palagrūže na majištrol, tāko da kal docēkoš vītar da jīmoš punjjo jīdra.

2.3. Dūc na Palagrūžu

Kāl bi se bilo dūšlo na škūj, tukālo je majināt, azvēlto pūštīt jīdro dōle i ondā na vešlā dūc na mišto dī mišliš dūc. I u tēmu je bilo kū čē kōga privārit ža čapāt bōju mišto. Prāvo na mišto dobīvālo se je tāko dā bi se bilo butālo na krōj temūn i tū je bilo mišto ža jīšt. Temūn je bīl štūl. Mišto ža jīšt i kūhot akvištālo bi se temūnēn i barīlon ol šalvarōbe. Onī brōdi kojī bi bīli dōbili mišto na Žōlō, bīli bi izabroli kāpota. Tū bi bīl ūvik nōjuglednījī švićor.

Ondā bi se bilo napravilo bruškīt ža razdīlīt mišta ža šterālo po žōlū. Kū bī bīl na žōlō dōbil barāku, bīl bi dōbil i šterālo. Barāku i kūhinju vajālo je žaužēšt, a pōšli se šterālo bruškītālo. Šterālo bi se bilo dōbilo ža ōšan budēlih. Ondā, kal bi bīl prōstor ōšan budēlih, ondā bi bīl cetīri iškūpil pōk bi bīl drūge šūšīl.

Kad bi se bilo veslalo po *bonaci*, onda bi se bilo gledalo hoće li gdje vjetar **rožit**. Bilo bi se reklo: “Eno, *švićoru*, onamo crni, vidite kako *bovica rajo*.” Veslalo se ravno, ali uvijek se nastojalo biti brodom od strane *orce* za slučaj da zapuše. Ako se išlo put Palagruže i računalo se da će biti jugo, *vožilo* se tako da kad vjetar zapuše da budeš što više na vjetar u odnosu na ravni smjer, a kad se očekivao maestral, uvijek si se tiskao malo na sjeverozapad, malo od smjera Palagruže na maestral tako da kad dočekaš maestral imaš što punija jedra.

2.3. Doći na Palagružu

Kad bi se došlo na škoj, trebalo je *majinat*, brzo spustiti jedro i onda na vesla doći na mjesto gdje želiš doći. Bilo je važno tko će koga nadmudriti za uhvatiti bolje mjesto. Pravo na mjesto dobivalo se tako da bi se stavilo kormilo na obalu i to je bilo mjesto za kuhinju. Kormilo je bilo stol. Mjesto za jesti i kuhati osvajalo se kormilom i *barilom* za kuhinjsko posuđe. Oni brodovi koji bi bili dobili mjesto na *Žolo*, bili bi izabrali *kapota*. To bi uvijek bio najugledniji *švićor*.

Onda bi se napravio *bruškīt* kako bi se podijelila mjesta za *šteralo* po žalu. Tko bi bio na *Žolu* dobio *baraku*, dobio bi i *šteralo*. *Baraku* i kuhinju valjalo je zauzeti, a *šteralo* se *bruškitalo*. *Šteralo* bi se dobilo za osam *budela*. Kad bi prostro osam *budela*, četiri bi skupio kad se osuše pa bi druge sušio.

174. *rōžit* – (o povjetarcu) namreškati površinu mora; 175. *bōvica* – dem. od *bova* – povjetarac, ćuh vjetra; 176. *rajāt* – (o povjetarcu) mreškati površinu mora; 177. *ōrca* – strana od vjetra, uz vjetar; 178. *majināt* – spustiti jedra; 179. *Žōlō* – naziv lokaliteta – južno i najveće žalo na Palagruži; 180. *kāpo* – zapovjednik kojega bi ribari izabrali da odlučuje u svim sporovima i donosi odluke o ponašanju ribara na Palagruži; 181. *bruškīt* – ždrijeb izvlačenjem štapića različite duljine iz šake za dobivanje mjesta na žalu za sušenje mreža; 182. *šterālo* – mjesto za prostiranje mreža radi sušenja; mreže su morale biti podignute od tla te su se postavljale horizontalne motke (jarbol, lantina, *baštun*) podignute od tla rašljama uglavljenim na vrhu i raširenim prema tlu; 183. *bruškītāt* – odrediti ždrijebom.

Na vešlá do Palagrúze bila je karvōvâ. Jërbo tè cetardešêt ì dvi mĭje ís tēškin brōdon ol dvōštĭšešt do dvoštĭdevet nūg dajinê pol kōrgon nĭ bilo lakō vožĭt. Jūdi šu žnāli ol štrakĭca, ol íscārpjenošći ža dūc parvĭ, žnāli šu hĭtit kōr i razbolĭt še. Nĭki bi še, kal bi dūšli na Palagrūžu, ol vĕlikega štrakĭca po žōlū vōjāli.

Dĭgod bi še bilo dūšlo na rambōj, u šūkob, kal bi bĭli vožĭli jedōn do drūgega pōk bi še bilo dĭgod i šlomĭlo vešlō i prĭtĭlo furkōdami.

I kāl bi še tākō bilo dūšlo na škūj, bilo bi še ískarcālo barĭle. Bĭlo bi še karmūn dūšlo na krōj i nōjpri bi še bilo kalālo karmēnu fōlku. Bĭlo bi še ískarcālo šuvēnj. Ondā bi še bilo nošĭlo na barāku i tū bi še tāmō bilo namĭštĭlo i pōšli bi še tū bilo alavĭja uredĭlo. Ondā bi še bilo urdĭlo parong i žauždālo brūd, íštēglo brūd nā dvi polūge. Ondā bi še bilo prĭbrolo mrĭže i štāvĭlo barĭlce pol karmū, āli prĭ bi še bĭli povōjāli ũ more da ne būdu rošūšni. Fōlke bi še bilo štāvĭlo na krōj i namĭštĭlo tākō da še ne krĭve.

Kāl bi še švĕ tu urĕdĭlo, bilo bi še večerolo ca je kū jimōl i išlo bi še nā more. Parvĕ je nōci ōbĭcno bila šlābo rĭbašćina. Bĭl bi mĭšec po cĭlu nūc.

Parvĭ je dōn bĭl nōjtrudnĭji. Ís nōjповoljnĭjim vĭtron bĭlo bi še na jĭdra dūšlo u pĕt ũrih na Palagrūžu, āli užālo še je vožĭt i do petnašte ũrih kal je bila bonāca.

Na vesla do Palagruže bila je krvava bitka. Jer te četrdeset i dvije milje s tim teškim brodom od dvadesetšest do dvadesetdevet *noga* duljine pod *korgon* nije bilo lako veslati. Ljudi su znali od velikog umora i *štrakica*, od iscrpljenosti da bi došli prvi, baciti krv na usta i razboljeti se. Neki bi se, kad bi došli na Palagružu, od velike iscrpljenosti po žalu valjali od muke.

Ponekad bi brodovi došli na *ramboj*, u sukob, kad bi bili veslali jedan pored drugoga pak bi se kojiput slomilo i veslo i prijetilo se *furkudama*.

I kad bi se tako bilo došlo na škoj, bilo bi se iskrcalo *barile*. Bilo bi se krmom došlo na kraj i skinulo krmenu *folku*. Bilo bi se iskrcalo *šuvenj*. Onda bi se to prenijelo na *baraku* i tamo bi se to namjestilo, a kasnije bi se potpuno uredilo. Onda bi se bilo *urdilo parong* za istezanje broda, i izvuklo brod na dvije *poluge*. Onda bi se bilo *pribrolo mreže* i stavilo *barilce* pod krmenu palubu, ali prije ih je trebalo *povojat* u moru da ne budu *rošušni*. *Folke* bi se stavilo na obalu i namjestilo bi ih se da se ne krive.

Kad bi se sve to obavilo, bilo bi se večeralo što je tko imao i išlo bi se u ribolov. Prve je noći obično bio slab ribolov. Bio bi mjesec po cijelu noć.

Prvi dan bio je najtrudniji. S najpovoljnijim vjetrom bilo bi se došlo u pet sati na Palagružu, ali znalo se veslati i do petnaest sati kad je bila *bonaca*.

184. *nogā* – stopa, mjera za duljinu, oko 33 cm; 185. *kōrg* – brodski teret; uteg; 186. *štrakĭc* – krajnja iscrpljenost od velike fizičke aktivnosti; stanje ribe koja dugo stoji neposoljena pa omlitavi; 187. *rambōj* – sukob u borbi za prednost kada se brod nađe uz brod te se namjerno zna približiti drugom brodu kako bi ga udario i onemogućio mu prednost uglavnom pri veslanju; 188. *barĭl* – drvena posuda, bačvica za soljenje ribe ili prijenos stvari i tekućine, zapremine do 55 litara, a s posoljenom ribom težak do 60 kg.; 189. *šuvēnj* – barili sa soli za soljenje ribe; 190. *urdĭt* – provesti uže kroz koloturni sustav *paronga* pri njegovoj upotrebi za izvlačenje tereta; 191. *pribrāt* – presložiti konop, mrežu da se spriječi zapinjanje prilikom prostiranja; 192. *povōjāt* – povaljati drvene bačvice (*barilce*) u moru da upiju vlagu kako se ne bi rasušile; 193. *rošūšan* – (o *barilu*) koji je rasušen, koji propušta tekućinu.

Šterālo bi se bilo odrēdilo bruskiton meju onīma koji ū osvojili mīšto na Žōlō. Parvī je većinūn hodil u Medvīdinu na Mōlu Palagrūžu. Ūn je imol līpo za navūć se. Bīl bi dvī polūge štāvil i ōlma bi bīl brūd navūkāl na krōj i ōlma je iz karmē ōl broda napūnjōl ribu. Švēga mu je bilo dešetāk mētrīh ol barāke dī je solīl, a ōlma je mriže iz prōve ōl broda mōgal šterāt.

U Medvīdinu ū dvō važīmāla. Ovēmu drūgemu nī bilo nōjboje. Drūgi je mōral nošit mriže gōri na Pōpino už jedōn brīg. Tōti je bilo perfkulo da covīk ne pāde. Na brīg se je nošilo mriže šterāt.

Na Žōlō Vēle Palagrūže bilo je mīšta za petnāšte brōdih. Tōti ū se mōgli navūć, imāli ū barāke i šterāla. U šlūcaju jōkega jūga bīli bi se navūkli onī koji ū se mōgli navūć, a onī koji se nīšū mōgli, bīli bi bacilāli. Onī bi bīli bacilāli ōkolo škōja. Krūžili ū prēma vītru ōkolo škōja.

2.4. Rībašćina

2.4.1. Kakō ū se mriže mecāle

Kāl ū mriže tocīle ū more, tukālo je namecāt dvī vūlte, trī vūlte, cetīri i pēt vūltih, a kal nī mōgal tū obāvit, ondā je cinīl margarītu. Šōmo bi bīl ucinīl pūl ūzla na kalūmu i tūmba šōmo nekā kurī.

Tū je bilo tāko nōjcešće. A kāl bi bila filatōrija, kakō je bila māša dupīnih, ako

Šteralo se određivalo ždrijebom među onima koji bi osvojili mjesto na Žolu. Prvi u regati većinom bi otišao u uvalu *Medvidina* na *Molu Palagružu*. On je imao lijepo žalo za *navuč* brod. Bio bi stavio dvije *poluge* i odmah bi brod izvukao na žalo te bi odmah s krme napunjao ribu. Svega mu je bilo desetak metara do *barake* gdje je solio, a odmah je mreže s prove mogao sterati po žalu.

U Medvidinu su dva broda uzimala poziciju. Drugome nije bilo najbolje. Drugi je morao nositi mreže gore na *Popino* uz jedan brijeg. Tu je bilo opasno da čovjek padne. Na brijeg se nosilo mreže *šterat*.

Na *Žolu Vele Palagruže* bilo je mjesta za petnaest brodova. Tu se se mogli brodovi navući, imali su barake i *šterala*. U slučaju jakog juga, bili bi se navukli oni brodovi koji su se mogli navući, a oni koji se nisu mogli, bili bi *bacilali* oko škoja. Kružili su skrivajući se od vjetra oko škoja.

2.4. Ribolov

2.4.1. Kako su se mreže stavljale

Kad su se mreže točile u more, trebalo je na *barilce* podvezivati tri-četiri i pet *vultih*, a kad to nije mogao obaviti, pravio je *margaritu*. Samo bi bio napravio pola uzla na *kalumu* i bacio mrežu samo neka ide u more.

To je tako bilo najčešće. A kad bi bila *filatorija*, kako je bila masa dupina, ako je-

194. *Medvidina* – uvala s malim žalom i spiljom na istoku Male Palagruže; 195. *Mōlo Palagrūža* – Mala Palagruža, otočić uz istočnu obalu Vele Palagruže; 196. *navuč* – izvući brod na obalu; 197. *Pōpino* – toponim koji označuje zaravan na brijegu Male Palagruže gdje je papa Aleksandar III. 9. ožujka godine 1177. boravio sklonivši se sa svojom pratnjom pred lošim vremenom; 198. *Vēlo Palagrūža* – najveći otok u otočju Palagruža, sa svjetionikom; 199. *bacilāt* – kružiti brodom oko malog otočića (Palagruže) gdje nema zaklona od valova i vjetra u slučaju kada brod nije osvojio mjesto u regati na žalu gdje ima pravo izvući brod; 200. *vūlta* – vrzni uzao; 201. *margarīta* – uzao kojim se vezuje podvostručeno uže radi skraćivanja; 202. *kalūma* – uže kojim se spušta u more ribolovni alat (mreža, vrša, parangal); 203. *filatōrija* – više brodova jedan za drugim bacaju mreže sardelare kada je riba pred dupinima zbijena u kraj; kad bi samo jedan bacio mreže, vjerojatno je da bi mu ih dupini uništili i da ne bi ulovio ribe; na ovaj način ulov je siguran i dijeli se na jednake dijelove između svih sudionika, a svi solidarno sudjeluju u krpljenju oštećenih mreža.

jedôn štâvi mrîžu ù more, vej nî mrîž, věj ih se nî mōglo nacinīt – bìli bi je izīli. Ondā je bila filatōrija – bìli bi butāli mrîže svi žājelno. Ōlma po dvōdešet do trīdešet brōdih švè jedôn do drūgega. Prefīn se je žnālo dvō brōda u filatōriju i jelnā bōnda vožit tāko dā bi se brūd ćapōl za brūd, da jedôn vōži līvima, a drūgi dēšnima vešlima i meću se tāko mrîže. Tū je većinūn bilo pri mōlima dupīnima kal bi rība dūšla u krōj.

Drūg ol katīne imōl je bānak ol katīne. Ūn je u otī bānak i špōl. Švāki drūg je švojū pojācu dōržōl u švūj bānak. Drūg ol trāštana je dōržōl pojācu u trāštan, drūg ol šrīdē ù šridu, a drūg ol prīmē u prīmū. Švcōr je bil na pajūlac. Tū je bilo njegōvo mīšto. Kāl bi se bilo išlo nā more, ondā bi se bilo iskūpilo pojāce, žāvilo i švè pojāce štāvilo u katīnu jer u katīnu nî bilo mrîž.

2.4.2. Budēli

U trāstanu su bila dvō pōra mrîž. Jelnē mrîže su bile u vriću. Ū šridu bi se bilo pōbrolo ošan budēlih. I švāko špōna đī bi se bilo vezīvālo barīlac, bila je na bōndu. Tū je ōlma bilo vēžono i gotōvo pri nēgo se pōcme mećāt. I na škāfu su bila četiri budēla i pēt barīloc. Budēli na škāfu bìli su vēžoni. A ve mrîže u vriću, ca su štōle u trāštan, onē su bile do potrībe kāl se je mećālo vèće ōl tri pōra. Rīlko se je kāl mećālo pēt pōrīh mrîž. Pēti pōr mrîž imālo se je žātu, ako dupīni ražōrmodu mrîže, da jih se mōre upotrēbit.

Budēli su bìli višokī ošan pāših. Švāki je budēl bìl dūg ol šedavnāšte do devetnāšte

dan stavi mreže u more, više nema mreža, više ih se nije moglo **nacinīt** – bìli bi je dupini pojeli. Onda je bila *filatorija* – bìli bi stavili mreže svi zajedno. Odmah po dvadeset do trideset brodova sve jedan do drugoga. Čak bi se brod uhvatio za brod i jedan bi brod vozio lijevim, a drugi desnim veslima i stavljali bi mreže. To je većinom bilo kada bi **moli dupini** zbili ribu uz obalu.

Drug ol katine imao je **banak** od *katine*. On je u tom prostoru i spavao. Svaki drug je svoju slamnjaču držao u svom *banku*. **Drug od traštana** držao je slamnjaču u *banku* od *traštana*, *drug od šride* u prostoru *šride*, a **drug od prime** u prostoru *prime*. *Švičor* je imao mjesto na **pajulcu**. To je bilo njegovo mjesto. Kad bi se bilo išlo loviti ribu, onda bi se sve slamnjače savilo i stavilo u prostor *katine* jer u *katini* se nisu držale mreže.

2.4.2. Budeli

U *trastanu* su bila dva para mreža. Jedne su bile u vreći. U *šridi* bi se bilo presložilo osam *budela*. I svaka *špona* gdje bi se bilo vezivalo *barilac* bila je izdvojena sa strane. To je odmah bilo vezano i gotovo prije nego se počne stavljati mreža. I na **škāfu** su bila četiri *budela* i pet *barilaca*. *Budeli* na palubi bìli su vezani. A ove mreže u vreći, koje su stajale u *trastanu*, one bi bile za potrebu kad se stavljalo više od tri para mreža. Rijetko se kada stavljalo pet pari mreža. Peti par držalo se za slučaj da dupini **ražormodu** mreže, da se mogu zamijeniti rezervnim mrežama.

204. **nacinīt** – zakrpati (mrežu); 205. **mōli dupīn** – vrsta jadranskog dupina koji nabija jata plave ribe prema obali; 206. **špōna** – uže kojim se povezuju budeli u niz od najčešće četiri *budela*; 207. **bōnda** – strana; *na bondu* – izdvojeno sa strane; 208. **škāf** – paluba broda; 209. **ražōrmod** – uništiti, razoriti; (o mreži) probiti velike rupe.

pāših. Švāku devetnāšte pāših bīl je mōžak. Na kavicōl je bīl mōžak koji je dōržōl mrižu. Nākun devetnāšte pāših, āko je budēl bīl tōko dūg, bila je špōna i mōžak do olova. Mōžak je špōjōl dvō budēla. Kal ne bi bīlo mōžga, mriže bi se dešponile. Ovī ih je konōp dōržōl. Parvī kavicōl je jimōl nōjjaciji mōžak, a kavicōl ol barilca imōl je mōžak malo tājji. Tōti bi se bīlo vēžālo barilac kojī je dōržōl mrižu.

Mečālo se je po četiri budēla. Kāl se je mečālo na dubinū, ūvik se je intajōvālo. Rīlki je bīl šlūcaj dā se je mečālo odvōjeno. Većinūn šu se mriže mečāle u filū. Bīlo je pēt bariloc kāl bi se butālo četiri budēla, a kāl se je mečālo ošan budēlih u filū, ondā je bīlo dēvet bariloc, a kāl bi se štāvilo trī pōra mriž, ondā nī bīlo petnāšte, nēgo trināšte bariloc, radi tēga ca je nā dvi intajadūre bīl po jedōn barilac.

2.4.3. Kakō rība kurī

Kāl bi bila pōcela nūc, švē bi se pojāce štāvile u katīnu i švāki je bānak bīl šlōbodan da je kōmolno ža lavurāt. Kāl bi brūd dūšal na uškūd, bīlo bi se šlūšolo hōće rībe igrāt. Āko rībe igrāju, bīlo bi se pōcelo pāšot. Žnō se pūt di rība kurī. Žornjūn rība kurī prēmā istōku, a vecernjūn kurī prēmā zōpādu. Nīkal se rību nī pāšolo po karmī rībe, nēgo ūvik deprōva. Āko rība igrō, ondā bi se rību zaokrūžilo.

Budeli su bili visoki osam sežanja. Svaki je *budel* bio dug sedamnaest do devetnaest sežanja. Svakih devetnaest sežanja bio je *možak*. Na *kavicolu* je bio *možak* koji je držao mrežu vertikalno. Nakon devetnaest sežanja, ako je *budel* bio toliko dug, bila je *špona* i *možak* do olova. *Možak* je spajao dva *budela*. Ako ne bi bilo *možga*, mreže bi se *dešponile*. Ovaj konop ih je držao. Prvi kraj mreže imao je najjači *možak*, a završetak mreže od *barilca* imao je malo tanji. Tu se vezivao *barilac* koji je držao mrežu.

Stavljalo se po četiri *budela*. Kad se stavljalo u dubinu, mreže su se *intajovale*. Rijetko se stavljalo *budele* odvojeno. Većinom su se mreže stavljale u *filu*. Bilo je pet *barilaca* kad se stavljalo četiri *budela*, a kad se stavljalo osam *budela* u *filu*, onda je bilo devet *barilaca*, a kad bi se stavila tri para mreža, onda nije bilo petnaest, nego trinaest *barilaca* zbog toga što se na dva spoja *budela* stavljao po jedan *barilac*.

2.4.3. Kako se rība kreće

Kad bi počela noć, sve bi se slamnjače stavile u *katinu* i svaki je *banak* bio slobodan da je komotno za rad. Kad bi brod došao na *uškuđ*, bilo bi se slušalo hoće li rība *igrati*. Ako rība skače na površini, bilo bi se počelo *pašot* jato. Zna se u kojem se pravcu rība kreće. U zoru se kreće prema istoku, a u suton prema zapadu. Nikad se rību nije opasivalo po *karmi* njena kretanja, nego *deprova*. Ako rība igra, onda bi se rību zaokružilo mreža-

210. *kavicōl* – kraj užeta ili mreže; 211. *mōžak* – vertikalno uže koje povezuje kraj mreže od olovnog oboda mreže do plutenog kako ne bi došlo do raspada mreže u slučaju većeg ulova; 212. *dešponit se* – rastaviti, raspasti se; (o mreži) raspasti se pod pritiskom ulovljene ribe; 213. *intajōvāt* – povezivati; 214. *filū* – niz pari mreža međusobno povezanih; 215. *intajadūra* – spoj, mjesto nadovezivanja konopa, mreže na drugu mrežu; 216. *uškuđ* – polazišna ribolovna pozicija u lovu sitne plave ribe; 217. *igrāt* – (o ribi) skakati po površini mora; 218. *pāšot* – opasivati mrežom; 219. *karmā* – krma; *po karmi* – odzada, straga; 220. *deprōva* – sprijeda, ispred prove broda.

Kāl bi rība bila po šinjōlū, kāl bi bila rība inventōna pok rasplīščena po šinjōlū, ondā bi se bilo štāvilo mriže ūvik ol kurēnta. Nīkal se nī mečālo mriže išpol kurēnta jer švāko rība navēžo na kurēnat. Rība je glōvūn okrenuta na kurēnat. Kakō kurēnat nōši mrižu, rība incetōjē. A kal se je mečālo alvōlo, kal nī bilo vidit rību nīti šinjōlā ol rībe, ūli kal se je mečālo ašōrte na odredjeno mīšta dī se je znālo da se rība dvīže, a rību ne vidiš, rību ne čuješ, ondā mriže štāviš ol kurēnta i štojē tāko pūl ūre. Pōšli pūl ūre, poglēdoš je čō incetālo. Ako je rība incetāla, ako je dobrō incetāla, mrižu dvīžeš ū brud. Ako je rība šlābo incetāla, ondā pūštiš da jōš cetō.

2.4.4. Dupīni

Ali, ca se je dogōdjālo? Dogōdjālo se je da su dūšli dupīni. I dvīgal śi, recimo, jedōn dīl mriž, a dūšli su dupīni i dupīni su pritīskli. Dupīni su, ako jih je dūšlo dēšet, pēt jih je pritīsklo mrižu, pēt jih se našlonilo na mrižu. Dūjdu tāko išpol šōmega brōda na pet-šēst pāših dubinē i našlōne se na prītanj ol putā tāko da se vēj ne mōre istēžāt mriža. A onī drūgi žēru. Žēru šardēle i mrižu iš šardēlima. Kal se ovi nažēru, vāzmu ārije i zamīne onē ca su pritīskāli mrižu. Ōnda ovi drūgi vāzmu ārije i ūdu žerāt šardēle.

Pripoštāvimo, štāvil śi mriže. Bonāca kōlma. Nīnder nī cūt dupīna. “Āla, nāši”, govōriš tī družini, “nī dupīna, pōcele su igrāt, igrāju, igrāju, āla, āla, vēselo, nāši,

ma. Kad bi rība bila po *šinjolu*, kad bi bila rība *inventona* pak *rasplīščena* po *šinjolu*, onda se stavljalō mreže uvijek od strane *kurenta* da ih struje dovede do rībe. Nikad se nije stavljalō mreže iza rībe u odnosu na struju jer rība *navēžo* prema struji. Rība je glavom okrenuta prema morskoj struji. Kako struja nosi mrežu prema rībi, rība *incetoje*. A kad se stavljalō mreže *alvolo* ili kad se stavljalō mreže *ašorte* da bi se oprale, ali na mjestā gdje se zna da se rība diže, a rību ne vidiš, rību ne čuješ, onda mreže staviš od strane morske struje i čekaš pola sata. Poslije pola sata pogledaš je li se zaglavila koja rība. Ako se zaglavila koja rība, ako je dobar znak prisutnosti rībe, mrežu dižeš u brod, ako je slabo, onda pričekāš da još *ceto*.

2.4.4. Dupini

Ali, što se događalo? Događalo se da su došli dupini. I digao si, recimo, jedan dio mreža, a došli su dupini i pritisluli. Dupini su, ako ih je došlo deset, pet ih je pritislulo mrežu tako da bi legli na mrežu. Dođu ispod samoga broda na pet-šest *paših* dubine i legnu na *pritanj* tako da se mreža više ne može istezati. A oni drugi žderu. Žderu sardele i mrežu sa sardelama. Kad se ovi nažderu, udahnu zrak i zamijene one što su pritiskali mrežu. Onda ovi drugi udahnu zrak i idu žderati sardele.

Pretpostavimo, stavio si mreže. Mirno more bez čuha vjetra. Nigdje nije čuti dupina. “Ajde, naši”, govoriš ti družini, “nema dupina,

221. *šinjol* – oznaka na moru, neka plutača; u izrazu *rība je po šinjolu* – rība je raštrkana, znakovi prisutnosti (iskakanje na površini) pojavljuju se na raznim mjestima; 222. *rasplīščen* – razasut, raštrkan; (o rībi) jato nije kompaktno, već se znakovi prisutnosti rībe pojavljuju na površini mora na raznim mjestima; 223. *kurēnt* – morska struja; 224. *navēžat* – (o rībi) plivati kontra struje; 225. *incetōvāt* – (o rībi) zaglavljivati se u oka mreže; 226. *alvōlo* – po želji, otprilike (o stavljanju mreža u more) postaviti mreže bez znaka prisutnosti rībe; 227. *ašōrte* – (ostavljanje mreže u more) nasumce, bez znaka prisutnosti rībe; 228. *cetāt* – (o rībi) zaglavljivati se u oka mreže; 229. *prītanj* – gornji (pluteni) ili donji (olovni) obrub mreže.

šāl ćemo jih opāsot.” Nī dupīnih, nī jih. Nīkoliko brōdih pāše. Udrīla je rība. Vīdi še – vartē še barīlci. Vešēlje. Incetōjū šardēle. Barīlci grēdū sōto ol šīlnē rībe. “Āla, nāši, vēšelo, da ne dūjdu dupīni.” Nā! Tāmo na dvō kilōmetra ōlma onī letē. Ōlma šu onī cūtili da je rība incetāla i ōto ti jih. I na onēga parvēga na kojēga dūjdu, kojī je blīžji, njēga ruvināju.

Bīlo bi še dīgod ubīlo dupīna. Źa vrīme Āustrije, cūl šon kōžāt pokūjnega nōnota, bīlo bi še ošīklo rēp i ōlnilo na kapetanīju pōk bi še bīlo dōbilo ništo fjurīnih kako nāgradu. Źa vrīme štōre Jugoslāvije nāgrada je bīla pedesēt dinarih Źa ubījēnega dupīna.

Šāl, kal šu dūšli dupīni, švičōr dōjē vōju družīni da aŹvēlto lavurāju: “Āla, nāši, aŹvēlto, iŹišt cedu noš dupīni pok će vajāt kārpit.” Kal še je dvīzolo mriže, ōbīcno še je dvīzolo prīko kolīnih. Onī kojī je dvīzol, bīl bi štōl na škāf karmēni blīžū kuvertēle, bīl bi še prīgal i kāl je potēžōl mrižu bīl bi lōkte našlōnjōl pōvar kōlin tāko da šu mu ruke bīle kako polūge da ĩmo vēče fūrce Źa potēžāt mrižu. Tāko še potēže kal nī dupīnih, a Źa prī istēgnīt mriže, kal bi dūšli dupīni, ondā še dvīzolo alapujēže. Dvō covīka bi bīla na škāfu i potēžāla mrižu, a trēci bi bīl vōrōl. Cetvōrti je špurtēlon kūpil rību ca bi išpādola, a pēti, švičōr, ūn je bīl na vēšlih.

Ol ovā dvō kojā šu bīla na škāfu, jedōn bi bīl čapōl mrižu do šōme kuvertēle, ondā bi je bīl dvīgal na švē rūke kōko je gūl mōgal. Ovī bi drūgi čapōl mrižu išpol njēga. Ondā ōpet ovī parvī. I tāko, tū je bīlo pūno tēško, ali mriža je trī pūtā aŹvēltije hōla ū brud.

počele su sardele igrati, igraju, igraju, *ala, ala* brzo, naši, sad ćemo ih opasati.” Nema dupina, nema ih. Nekoliko brodova opasuje ribu mrežama. Udarila riba. Vidi se – vrte se *barilci*. *Barilci* rone od silne ribe. “Hajde, naši, brzo da ne dođu dupini.” Ali, tamo na dva kilometra oni lete prema nama. Odmah su oni osjetili da se riba zaglavila i eto ih. I onoga prvoga na kojega dođu, njegove mreže unište.

Koji put bi se bilo ubilo dupina. Za vrijeme Austrije, čuo sam kazivati pokojnog djeda, bilo bi se odsjeklo rep i odnijelo u lučku kapetaniju pak bi se dobilo nagradu u forintama. Za vrijeme stare Jugoslavije nagrada je bila pedeset dinara za ubijenog dupina.

Sad, kad su došli dupini, *švičor* bodri družinu da brzo rade: “Hajde, naši, brzo, pojest će nas dupini pak će valjat krpiti mreže.” Kad se dizalo mreže, obično se dizalo preko koljena. Onaj koji je dizao, bio bi stao na krmenu palubu blizu *kuvertēle*, bio bi se sagnuo i kad je potezao mrežu, bio bi laktove naslanjao iznad koljena tako da su mu ruke bile kao poluge, da ima više snage za potezanje mreže. Tako se potezalo kad nema dupina, a da bi se prije potegnule mreže, kad bi došli dupini, onda se dizalo *alapujēže*. Dva čovjeka bi bila na krmenoj palubi i potezala mrežu, a treći bi slagao mrežu u krug, četvrti je *špurtelom* kupio ribu što je ispadala u more, a peti, *švičor*, je veslao.

Od ova dva koja su bila na palubi, jedan bi uhvatio mrežu do samog ruba palube, onda bi bio digao koliko je god mogao podići rukama. Ovaj drugi bi uhvatio mrežu ispod njega. Onda opet ovaj prvi. I tako, to je bilo jako teško, ali mreža je triput brže išla u brud.

230. *alapujēže* – dizanje mreža na način kako to rade pulješki ribari (iz Puglie) tako da je jedan dizao s ruba broda i podizao mrežu, a potom bi prihvatio drugi i pomagao potezati tako da je u jednom zahvatu mreža išla do visine glave prvoga i tako kontinuirano bez zastoja dok se mreže ne bi istegle u barku; 231. *špurtēl* – sak za grabljenje ulovljene ili iz mreže ispale ribe iz mora.

Mōli dupîn je nōjmanjo vōrst dupîna. Ūn je nōjažveltîji i nōjopašnîji. Napūhāvac štōjî îžmeju rîbe. Ūn nî tâko agresîvan kakō mōli dupîn. Ūn pomālo tîško rîbu pul krāja. Kal pašō mōli dupîn, rîba bižî u lnō i kurî pul krāja. Žāli dupîn je sōmo ŷa poždrit. Ūn kal se nažere, ondā se dobrō ispardî i tumbōjē se po skorūpū. Ūn je sōho-plōho, ūn je fjāka, ūn je lincîna. Žāli dupîn je ŷa izîšt mrîže, a mōli dupîn i napūhāvac ne žeru mrîže. Onî kŭpe sōmo onō ca ispāde. Postōji jōs jelnā vōrst. Tū šu kulfōrî. Tū je dupîn iz kŭlfa, kojî nî priviknut na rîbore, a îstega je ōblika kako i žāli dupîn. Ūn nî naŭcan na lupēšcînu. Nî u kontaktu ša covîkon.

2.4.5. Ardūra

Kāl se je vožilo pol šōbon, bîl bi švičōr štōl na prōvu. Bîlo je nōcîh kal ne bi nōšli rîbu, a đîgod je bîlo švē pūno rîbe. Mālo je bîlo rîborih na Jadrānu, āko ih je i bîlo, kojî šu kako komîški rîbori žnāli iskāt rîbu pol šōbon. Kal tî glēdoš po noći, pogotōvo kal šu grūbe ārije, ū more se vîdi na mijōrē i mijōrē vōrstîh fōsfornih îškor. Îžmeju tîh îškor pōsebna je vōrst îškor kojîma švitlî šardēla. Tā je îskra u ōbliku mōlega križîća ūšri jelnē mŭtne, kakō mekîna mŭtne, pîknje. Ūšri tēga mŭtnega krŭga švitlî se križîć. Nî švāki švičōr žnōl na tâki nōcîn nōc šardēlu.

Moli dupin je najmanja vrsta dupina. On je najbrži i najopasniji. Dupin *napuhavac* stoji između ribe. On nije tako agresivan kao *moli dupin*. On polako gura ribu put obale. Kad prođe *moli dupin* riba bježi prema dnu i kreće put obale. **Žali dupin** je samo za nažderati se. On kad se naždere onda se dobro isprdi i baca se po površini mora. On je, kako mi kažemo, *šoho-ploho*, on je *fjaka*, on je ljenčina. *Žali dupin* je za pojesti mreže, a *moli dupin* i *napuhavac* ne žderu mreže. Oni kupe samo ono što ispadne. Postoji još jedna vrsta. To su *kulfori*. To je dupin iz *kulfa* koji nije priviknut na ribare, a istog je oblika kao i *žali dupin*. On nije naviknut na krađu. Nije u kontaktu s čovjekom.

2.4.5. Ardura

Kad se tražila riba *pol šobon*, bio bi *švičor* na provi. Bilo je noći kad ne bi našli ribu, a koji put je sve bilo puno ribe. Malo je bilo ribara na Jadrānu, ako ih je i bilo, koji su kao komiški ribari znali tražiti ribu po fosforescenciji. Kad ti gledaš po noći, pogotovo kad su grube *arije*, u moru se vidi na tisuće i tisuće vrsta fosfornih iskara. Između tih iskara posebna je vrsta iskara kojima svijetli sardela. Ta je iskra u obliku maloga križića usred jedne mutne, kao mekinja mutne, mrlje. Usred tog mutnog kruga svijetli se križić. Nije svaki *švičor* znao na takav način naći sardelu.

232. *napūhāvac* – vrsta dupina koji nije agresivan, gura riblje jato prema obali; 233. *žāli dupîn* – vrsta dupina; on je spor, nije agresivan, jede ribu koja otpadne s mreža; 234. *šōho-plōho* – naziv za lijenčinu, tromu osobu i naziv za dupina vrste *žali dupin*; 235. *fjāka* – osjećaj opuštenosti i bezvoljnosti za fizičku aktivnost; 236. *kulfōr* – naziv za vrstu dupina koji ne prilazi obali, pučinski dupin; 237. *kŭlaf* – otvoreno more, pučina; 238. *ardūra* – svjetlo ispod mora koje se vidi noću; svjetlo nastaje fosforescencijom ribljeg jata; komiški ribari razlikovali su iskre različitih vrsta riba i po tome su identificirali vrstu ribe, smjer kretanja i dubinu na kojoj se riba nalazi; 239. *pol šōbon* – način traženja jata plave ribe u mraku po fosforescentnoj iskri; 240. *ārija* – atmosfera; *grubo arija* – nebo pokriveno tamnim oblacima.

U Komizu, òl stu švičõrih, nê žnon jê ih i pedesêt žnãlo poznãt šardëlu po škri. I lokõrda se poznãje. Njêžina je škra vëco, a škra mincünã je šlična škri šardële, ãli je mãlo šitnijo. Lokõrda nimo križ. Onã jimo žnãk na žmajù. Otí se žnãk rašipje, kuda da imo rëp. Škra šardële i mincünã stojì na mišto, a škra lokõrde se rašipje. Tu je žãtu ca lokõrda bižigõ vãmo-nãmo.

Kal dũjdeš na ardũru, tũ je izgledãlo kũda da gorì mõre, kũda da še põl more uzëgal vëliki õgonj. Tã švitlušt nastãje kal še rĩba uznemĩri žbog opãšnosti, ali ne bižì, stojì na mišto jer je opkõljena dupinima ili kojũn drũgun rĩbun kojõ je progõni. Kãl bi še bilo dũšlo na ardũru, dõlo še je pũno ujõt. Tũ šu bile nõjvece kulpõde jer je rĩba bila izbĩjenã.

Kãl bi še intupãlo na rĩbe, bił bi švičõr komandõl da še družina oparcõ. Špõsobni švičõr je žnõl odrëdit i dubinũ na kojũ vajõ špũštit mrĩže ža ujõt rĩbe. Mrĩže šu še mečãle do petnãšte pãših dubokõ, a mrĩže šu õšan pãših višokë, prëma tẽmu mõglo še je vidit rĩbu po škri i do dvõdeset pãših dubinë.

Kãl še je mrĩža mečãla, vajãlo je avertit da ne çãpõ lnõ. Vajãlo je racunãt da mrĩža žbog težinë õlova cinì lũk ol jelnëga mõžga do drũgega. Otí lũk je mõgal bit do trĩ pãša dubõk. I tãko, kãl bi še butãle mrĩže, bilo bi še arganëlon vëžãlo brũd ža špõnu ol putã, a kãl je bilo marëte, çãpõvãlo še je arganël i ža perõ ol õlova da še mrĩže ne dešponë. Kãl bi še brũd çãpõl ža mrĩže, bilo bi še molãlo niz kurënt nekã te pomãlo nõši is mrĩžami dok ne dũjde momënt ža dvĩnut mrĩže ù brud.

U Komiži od stotinu švičõra možda ih je pedeset znalo poznati sardelu po iskri. I lokarda se poznaje. Nježina je iskra veća, a iskra incuna slična je iskri sardele, ali je malo sitnija. Lokarda nema križ. Ona ima znak na zmiju. Taj se znak rasipa, kao da ima rep. Iskra sardele i incuna stoji na istom mjestu, a iskra lokarde se rasipa. To je stoga što lokarda *bižigo*.

Kad dođeš na *arduru*, to izgleda kao da gori more, kao da se pod morem upalio veliki oganj. Ta svjetlost nastaje kad se riba uznemiri zbog opasnosti, ali ne bježi, stoji u mjestu jer je opkoljena dupinima ili kojom drugom ribom koja je progoni. Kad bi se bilo došlo na *arduru*, dalo se puno uloviti. To su bile najveće *kulpode* jer je riba zbijena.

Kad bi se nabasalo na ribe, bio bi *švičõr* zapovijedao da se družina pripremi. Sposoban *švičõr* znao je odrediti i dubinu na koju je valjalo spustiti mreže da bi ulovio ribe. Mreže su se stavljale na petnaest sežanja dubine, a mreže su osam sežanja visoke, prema tome, moglo se vidjeti ribu i do dvadeset sežanja dubine.

Kad se mreža stavljala, valjalo je paziti da ne uhvati dno. Trebalo je računati da mreža zbog težine olova pravi luk od jednog do drugog *možga*. Taj luk je mogao biti do tri sežnja dubok. I tako, kad bi se stavile mreže, bilo bi se *arganelom* vezalo brod za *šponu* od plutenog obruba mreže, a kad je bilo more uzburkano, vezivalo se *arganel* i za *pero* od olovnog obruba mreže da se mreže ne bi raspale. Kad bi se brod vezao za mreže, bio bi se pustio niz morsku struju neka te pomalo nosi s mrežama dok ne dođe moment da mreže valja dignuti u brod.

241. *bižigãt* – kretati se cik-cak; 242. *kulpõda* – veliki ulov; 243. *perõ* – petlja na kraju mreže za vezivanje užeta na donjem i na gornjem kraju mreže; služila je za međusobno povezivanje mreža.

2.4.6. Šinjāvina

Na žvōnjske žōmēte šlābo se je lovilo. Dōbri pošōl je bīl kal bi bīli mōli dupīni ili napūhōvci izbīli rību u krōj. Ondā šu bīle vēlike kulpōde. Dīgod se uzālo dūc na šinjāvinu. Tū je bīl kako lōmp iž mora. Tū je bīla tāko jōko švītlušt i momentālno da biš dīgod mīšlil, ako nīši avertīl, da je tū lōmp iž neba. Tū švītlo iž mora naštāne kāl šu pol tōbon gūšte rībe i kāl je rība napādnuta. U tēmu momēntu onā se uznemīri i ondā dōjē jacīju fōšfornu iškru, a tā je švītlušt momentālno jērbo rība bīzī. Rīlko se je dogōdjālo dā bi se na šinjāvinu ūjolo rībe.

2.5. Kaparjūn

Vēce je bīl na glōšū onī kojī je parvī dūšal na Palagrūzu, nēgo onī kojī je nōjvece ūjol. Dōbri rībor, kaparjūn, ūvik je bīl štimōn. I njihove ženē šu se fōlile. Is njīma šu hodīli šomo onī kojī šu bīli jōki, kojī šu bīli špōsobni. Prī se ni mōglo pūc nā more ako nīši znōl kārpit mrīžu. Tukālo je dobrō znāt kārpit i šolit. Znālo se je ūnaprid nōjmanje dvo-trī mīseca kū is kīn grē nā more. Bīlo je pūno vāžno kū cē dūc parvī na Palagrūzu jer onī kojī je bīl parvī ili mēju parvīma imōl je līpu barāku, līpo za mrīže šterāt i za navūc brūd. A onī kojī bi dūšal mēju žōlnjima, ūn se nī mōgal navūc, tukālo ga je nošīt mrīžu na škīna, a barāka mu je bīla dalekō.

2.6. Švićōr

Švićōrī šu bīli pūno štimōni i družīna jih je slūšola. Švićōrā je švāk slūšol i nikur mu nī šmīl prigovorīt. Onī kojī ne bī pošlūšol

2.4.6. Sinjavina

Na vanjske ribolovne pozicije slabo se lovilo. Dobar posao je bio kad bi *moli dupini* ili *napuhovci* zbili ribu uz obalu. Onda su bili veliki ulovi. Koji put smo znali doći na *šinjavinu*. To je bilo kao munja iz mora. To je bila tako jaka svjetlost i trenutna da bi, ako nisi pazio, pomislio da je sjevnulo iz neba. To svjetlo iz mora nastane kad su pod tobom guste ribe i kad je riba napadnuta. U tom momentu riba se uznemiri i onda daje jaču fosfornu iskru, a ta je svjetlost trenutna jer riba bježi. Rijetko se događalo da se na *šinjavinu* ulovilo ribe.

2.5. Kaparjūn

Više je bio na glasu onaj koji je prvi došao na Palagružu, nego onaj koji je najviše ulovio. Dobar ribar *kaparjūn* uvijek je bio cijenjen. I njihove žene su se hvalile. S njima su išli u družinu samo oni koji su bili jaki, koji su bili sposobni. Prije se nije moglo biti ribar ako nisi znao krpiti mrežu. Trebalo je dobro znati krpiti i soliti. Znalo se unaprijed barem dva-tri mjeseca tko s kim ide na ribe. Bilo je vrlo važno tko će doći prvi na Palagružu jer onaj koji je bio prvi ili među prvima imao je lijepo mjesto za *baraku*, lijepo mjesto za sušenje mreža i za izvući brod na žalo. A onaj koji bi došao među zadnjima, on nije imao mjesta na žalu da izvuče brod, trebao je mreže nositi na leđima, a *baraka* mu je bila daleko.

2.6. Švićōr

Švićori su bili jako cijenjeni i družina ih je slušala. *Švićora* je svatko slušao i nitko mu nije smio prigovoriti. Onaj koji ne bi poslu-

244. *šinjāvina* – intenzivno trenutno svjetlo iz mora koje nastaje fosforescencijom uplašenog jata ribe koje bježi kad ga napada veća riba ili morski sisavac; 245. *kaparjūn* – istaknuti *švićōr* po osvajanjima prvih mjesta u regati, po uspješnom ribolovu, vrstan znalac mora i ribolova, osoba velika ugleda.

švićōrā, vej mu nī bilo mīšta u družinu. Pūno je pūtih bilo tēško izvōršīt pojedīnu komōndu. Bilo je tōti mlādošti, mlōdih jūdīh kako kāpja, jūdīh kojī bi bīli na drāce žāšpoli. Āli kal bi švićōr rēkal: “Āla, nāši, vajō še ustāt”, nīkur nī rēkal “ōlma” ili “šāl ću”, nēgo je ōlma škōcōl. Nīkal nī švićōr dvō pūta rēkal jelnū štvrō. Da nī bilo tāko, ne bī še bīla mōgla cinīt onā ćūda ol lavūra u kojā danāš covīk tēško mōže povīrovot.

Tāl še je slūšola žāpovid švićōrā, a nē kakō danāš ca cinē āriju i jōš prīte. Tāl bi drūg rēkal švićōrū: “Šjor šī, šjōr, ōlma ćemo urēdīt”, a kal je bilo gotōvo, bīlo bi še rēklo: “Prōnto je švē, švićōru”, a un bi rēkal: “Brāvo, šāl kal je gotōvo, šāl mōrete počīnut. Ēvala, tāko i tukō ako će pošōl bīt ža rūkūn”. Tū šu bīle štōre uzōnce nāših štōrih kojī šu pūne Komūne šoli trātīli kal šu bīle dōbre gōdīne. A nōjbojo gōdīna je bīla mijōr dēveštu i devēto kojū še nominō u komīškuj rībašćīni.

2.7. Švićōr žāpovīdo

2.7.1. Āla, nāši, vōga!

Vōze tāko pol šōbon na Palagrūzu. Švićōr ležī na škāf ol prōve dūltarbūhon i glēdo ū more. Mīsec je žāpōl, ne vīdi še ni pārstā prīd okon. Švićōr pilotō družīnu kakō će vožīt. Grēdū pōl škuj vīdit hoće rība dīlovot kal īstecū rōšćāpnice.

– Āla, nāši, vōga! Vōga tāko, ōbe! Glēdojte žatīcot da noš marēta ne inkantōjē. Mōrtvega je mōra. Ne vožīte pūno dāje

246. *cinīt āriju* – prigovarati, raditi na svoju ruku mimo zapovijedi autoriteta; 247. *šjor šī* – gospodine, da; uzrečica kojom je član posade potvrđivao *švićōru* da je razumio i primio zapovijed i da će je izvršiti; 248. *ēvala* – uzvik odobravanja kojim je *švićōr* pohvaljivao družinu za obavljenu posao, za izvršenu zapovijed; 249. *dūltarbūhon* – potruške; 250. *dīlovot* – (o ribi) pojaviti se, igrati na površini mora, pokazati znak prisutnosti ribljeg jata; 251. *pōl škuj* – strana od sjevera do zapada; 252. *rōšćāpnice* – zvijezde po kojemu se ribari orijentiraju; 253. *žatīcot* – način veslanja veslača prednjaka na poziciji *katina* (četvrto veslo od krme) da bi u slučaju potrebe, kad je trebalo održati pravac kretanja ili skrenuti, znao i do dva zaveslaja napraviti dok drugi naprave jedan.

šao *švićōra*, više mu nije bilo mjesta u družini. Puno je puta bilo teško izvršiti pojedinu zapovijed. Bilo je tu mladosti, mladih ljudi kao kaplja, ljudi koji bi na dračama zaspali. Ali kad bi *švićōr* rekao: “Ala, naši, valja se ustati”, nitko nije rekao “odmah” ili “sad ću”, nego je odmah skakao. Nikad nije *švićōr* dva puta rekao jednu stvar. Da nije bilo tako, ne bi se mogla činiti ona čuda od rada u koja današnji čovjek ne može ni povjerovati.

Tad se slušala zapovijed *švićōra*, a ne kao danas, kad *cine āriju* i još prijete. U ono vrijeme bi *drug* odgovorio *švićōru*: “*Šjor šī, šjor*, odmah ćemo urediti”, a kad je bilo gotovo, bilo bi se reklo: “Spretno je sve, *švićōru*”, a on bi odgovorio: “Bravo, sad kad je gotovo, sad možete počiniti. *Evala*, tako i treba ako će nam posao ići od ruke.” To su bili stari običaji naših starih koji su puna skladišta soli u tvrdavi Komuni trošili kad su bile dobre ribolovne godine. A najbolja je godina bila tisuću devetsto deveta koja se spominje u komiškome ribarstvu.

2.7. Švićōr žāpovijeda

2.7.1. Hajde, naši, veslajte!

Veslaju tako na Palagruži tražeći ribu u mraku po fosforescenciji. *Švićōr* leži *dūltarbūhom* na pramčanoj palubi i gleda u more. Mjesec je zapao, ne vidi se ni prsta pred očima. *Švićōr* usmjerava družinu kako će veslati. Idu *pol škuj* vidjeti hoće li riba *dīlovot* kad se na istoku pojave zvijezde *rōšćāpnice*.

– Hajde, naši, veslajte. Veslajte tako, jednako obje strane. Nastojte *žatīcot* da nas

krāja. Ovōdi je dubinā. Tāko. Bōje p̄rīmā. Fāte, nāši! Ōvo, p̄rōsulo še je n̄koliko ĩškor. ĩškri sve bōje. Āla, nāši, aźvĕlto na karmū. Āla, būta, būta jedōn p̄r m̄rīž na šĕšt pāših. Rība je invĕnto. Āla, nekā kurī. Nemūjte klāpot. Tāko, ōbe. Vōga, vōga, nāši, vōga. Būta barīlac ũ more. Ōlma voźite na parvī kavicoł da noš dupīni ne iznenōde. Āla, vōga, nāši, vōga!

2.7.2. Tīra šōto!

– Aźvĕlto tīra šōto! Voźi žō nje! Tāko ōbe. Āla, nāši, kurājōn. Jĕ kākega šinjōlā?
– Jĕ, švičoru, p̄rĕdū u mōhū. Dōbri je šinjōl.

– Āla, nekā tū kurī. Je ĉujete dupīne?

– Jōš ih nī ĉūt.

– Āla, ĩstrešĳite dobrō nekā še rība ne ubĳjĕ po m̄rīži. Paližōj rību u p̄rīmū. Glĕdojte đigod pripojāt.

– Ještĕ vīdili, švičoru, žalampālo je.

– Vīdin, vīdin. Lampō u ōstru na žmajū, mōgla bi nevĕra dognāt. Nī še bilo noćās fidāt pūc nā more. Bōje je šāl bilo štōt u Žōlō nā dvi polūge. Āla, žō nje bōje, vīdite da von rība pādo ũ more. Vajō tū bōje špurtĕlon kŭpit. Lārga ol kuvertĕle da mājne pūcaju putā! Vōroj m̄rīžu ũ s̄ridu iz bōnde u bōndu! Glĕdojte ĉagod ĩstrešĳvāt! Nemūj peštāt rību bež pot̄rībe! Aźvĕlto tīra, ōvo dupīni na nōš! Šāl ĉe noš izīšt. Mōte,

valovi ne zaustavljaju. Mrtvoga je mora. Ne veslajte puno dalje od obale. Ovdje je dubina. Tako. Bolje lijeva strana. **Fate**, naši! Evo, prosulo se nekoliko iskara. Iskri sve bolje. Hajde, naši, brzo na krmu. Hajde, **buta** mrežu, bacite jedan **por** mreža na šest sežanja. Riba je **invento**. Hajde, neka mreža teče. Tiho, bez buke. Tako obje strane. **Voga, voga**, naši, veslaj! Stavi **barilac** u more. Odmah veslajte prema prvom **kavicolu** mreže da nas dupini ne iznenade. Hajde, veslajte, naši, veslajte!

2.7.2. Vuci mrežu!

– Brzo vuci mrežu! Veslaj **žō nje**. Tako obje strane jednako. Hajde, naši, **kurajom!** Ima li znakova da se riba zaglavila?

– Da, švičoru, osjeti se kako titraju u mreži. Dobar je znak.

– Hajde, neka mreža ide brzo. Je li ĉuti dupine?

– Još ih nije ĉuti.

– Hajde, tresite dobro mrežu neka se riba ne oštećuje u mreži. **Paližoj** ribu u prostor **prime!** Nastojte koji put **pripojat**.

– Jeste vidjeli, švičoru, **žalampalo** je.

– Vidim, vidim. **Lampo** s **ostra** u obliku zmije, mogla bi **nevera**. Nije noćas bilo usuditi se poći na more. Bolje je bilo sada imati brod na žalu na dvije **poluge**. Hajde, lijeva strana jače! Vidite da vam riba pada u more. Valja to bolje **špurtelom** kupiti. **Larga** mrežu od **kuvertele** da manje pucaju pluta! **Voroj** mrežu u prostoru **s̄ride** lijevo-desno! Nastoj-

254. **fāte** – uzvik bodrenja veslača; 255. **butāt** – staviti, metnuti; komanda – *buta*; 256. **p̄r** – par; *por m̄rīž* – četiri *budela* međusobno povezana; 257. **invĕnto** – (o poziciji ribe) visoko, blizu površine mora; 258. **vōga** – komanda kojom se naređuje veslanje; 259. **žō nje** – veslati krmom prema mreži koju se diže iz mora s desne krmene strane broda; 260. **kurōj** – odlučnost, srčanost u poslu; 261. **paližāt** – poravnavati stog ribe, ravnomjerno raspoređivati hrpu ribe; 262. **pripojāt** – skrenuti brodom niz vjetar; 263. **žalampāt** – sijevnuti; 264. **lampāt** – sijevati; 265. **ōstar** – jug, južna strana; 266. **nevĕra** – oluja; 267. **largāt še** – udaljiti se, komanda – *larga*; 268. **kuvertĕla** – rub palube na barci; 269. **vōrāt** – slagati konop ili mrežu gibanjem u krug ili lijevo-desno; 270. **s̄rīdā** – drugi po redu prostor u gajeti između dva banka.

škoci na škáf, vajô potěžât alapujêže! Kôko je jôs ù more?

– Jôs je mălo, mănje ol jelnëga budëla.

– Āla, nekâ tû grê azvëlto! Voži zô nje, tâko! Leterôj brûd ol mrîže! Āla, ćapa kavicôl! Dobrô smo pašâli. Nîšû noš pritîskli. Ma îsto će bît ko gôder rāpa, švićoru.

– Môla ća rāpe, šâlpa tí barîlac nekâ kurîmô! Āla, nâši, azvëlto!

2.7.3. Vajô trîbît!

– Vajô vožit da noš nevêra ne îznenôdi pôk će vajât navûc brûd. Āla, nâši, vajô špešije žaticot dâ noš ne žanôši kurênat. Vidite remuline ol kurênta pò moru. Pomâlo, dâ še ne razbijemo. Šûrga! Āla, škocîte na krôj i žauzdôjte brûd. Namištite šošice u primû i bûta vešld na šošice pok vajô trîbît. Dôjte tí duplîn ol mrîz vâmo pok še vajô ćapât tribjênjo. Nî cò glëdot, nâši, nevêra omîce. Mòglo bi dúc cãgod rošê. Vajô še ćapât trîbît. Vajô glëdot îstrîbît dđ lne. Jimâli šmo šriću da nî dognâla nevêra, da noš nî ćapâla nevêra pòl škuj. Vražjô je nevêra îz ôstra.

– A bîli bîšmo ondâ bacilâli.

te štogod sardela stresti iz mreže! Ne gniječi ribu bez potrebe! Brzo *tîra*, evo dupini na nas! Sad će nam pojesti mreže. Mate, skoči na palubu, valja potezati mrežu *alapužeže*! Koliko je još mreže u moru?

– Još je malo, manje od dužine jednog *budela*.

– Hajde, neka to ide brzo! Vozi lijevom stranom jače, tako! *Leteroj* brod od mreže! Hajde, *ćapa* kraj mreže! Dobro smo *pašali*. Nisu nas dupini pritiskli. Ma isto će biti koja rupa na mreži, *švićoru*.

– Pusti rupe, *šalpa barilac* da se uputi-mo. Hajde, nâši, brzo!

2.7.3. Valja trijebiti sardele

Valja veslati da nas *nevera* ne iznenadi pak će valjati navući brod na žalo. Ajde, nâši, valja *žaticot* da nas ne zanosi *kurent*. Vidite *remuline* od *kurenta* po moru. Polako, da se ne razbijemo. *Šûrga*! Hajde, skočite na kraj i *žauzdôjte* brod! Namjestite *šošice* u prostoru *prime* i stavite poprečno vesla na *šošice* pak valja *tribît* sardele. Dajte taj *duplîn* od mreža ovamo pak valja *tribît*. Nemate što gledati, nâši, *nevera* je skrenula. Mogla bi koja kap kiše. Valja se uhvatiti trijebljenja. Valja nastojati istrijebiti sardele do dana. Imali smo sreću da nije do nas *dognala nevera*, da nas nije uhvatila *nevera* dok smo bili na sjeverozapadnoj obali. Vražja je *nevera* s juga.

– A bîli bîsmo onda *bacilâli*.

271. *tîrât* – potezati, komanda – *tira*; 272. *leterât* – udaljiti; 273. *ćapât* – uhvatiti; komanda – *ćapa*; 274. *pašât* – proći; 275. *šalpât* – podignuti sidro, ili neki drugi predmet iz mora; komanda – *šalpa*; 276. *kurît* – (o prometnom sredstvu) – kretati se, ploviti, putovati; 277. *remulîn* – vrtlog, vir; obično se pojavljuju vrtlozi od morske struje; 278. *šurgât* – baciti sidro radi sidrenja broda, komanda – *šur-ga*; 279. *žauzdât* – zauzdati, konopima vezati brod; 280. *šošica* – rašljasta motka; s četiri motke popupiralo se u brodu poprečno postavljeno veslo preko kojega se povlačila mreža s ulovljenim sardelama radi trijebljenja – izvlačenja iz oka mreže; 281. *duplîn* – podvostručena mreža ili uže; 282. *trîbît* – izvlačiti zaglavljene sardele iz oka mreže; 283. *dognât* – (o oluji) dohvatiti silinom vjetra i valova.

– Nīši tí, sínko, provól ca hǒce rěc bacilât. Ovò je mǒli škúj i di gúl ideš, švúder te nahǒdo. Pǒk kal je vâko škúro kakǒ nočas, kâl šu grúbe ârije, kal je vèliku mòre, nĭkal nè žnoš dĭ te mòre izvǒrnĭt.

– E ma ũjoli šmo petnâšte barĭlih, a dâ šmo špǒli kakǒ vi drŭgi, ne bĭ šŭtra imâli cǒ ni jĭšt.

– Bǒje je, sínko, i lŭpore i garcè jĭšt nègo rizikât. Mĭ šmo nočas ũjoli, âli jǒ šon ĭšto falĭl ca šmǒ ĭšli nâ more. Nĭ še ĭš mǒren ĭgrât. ĭstrešĭjte dobrǒ. Nemŭjte cinĭt glǒve. Avertĭjte da gǒlte ne oštâju da ne bŭde òpet ĭntrĭga da non mrĭže oštânu špǒrke. Bŭta, Lŭka, tú argŭtulu u kuvertĕlu pok vǒroj pĭrko argŭtule.

2.7.4. O, nâši!

Žora je. Pâla je bonâca. Petnâšte gajêt je u Žǒld. Nĭki brǒdi stojê na šĭdro, nĭki šu ĭzvŭceni nâ dvi polŭge. Brǒdi šu *potendǒni* žbǒga dažjâ. Provĭrĭjŭ glǒve ĭšpol tĕnde. Mĭ lavurǒmo švŭj pošǒl. Peremǒ mrĭže. Bŭbomo mrĭže ũ more. Ne ožĭremo še mĭ na drŭge brǒde, a žnǒmǒ da noš glĕdaju i dâ nĭjin je žǒl ca onĭ nĭšu ũjoli. Glĕdaju onĭ:

- A kŭ onǒ nâmo trĭbi?
- Je onǒ Juvanĭn Dĕro?
- Je onǒ Šlâvo Maltĕžov?
- ĭli je onǒ Frâne Dŭbra?

Kâl še je rašvanĭlo, ondâ šu noš poznâli, âli švâk mucĭ, nĭkur še ne jovĭjĕ. Fruntĭni ol berĭte šu obĭšeni. Kâl še ne bĭ bĭlo ũjolo, bĭlo bi še potĕglo berĭtu mâlo nĭžje nâ oci, kŭda bandĭra nâ pul âšpe. Nǒn šu berĭte bĭle

– Nĭsi ti, sinko, probao što znači *bacilati*. Ovo je mali školj i na koju god stranu išao svugdje će te oluja naći. Pak kad je ovako *škuro* kao nočas, kad je nebo pokriveno oblacima, kad su veliki valovi, nikad ne znaš gdje te može izvnuti.

– Ali *ujoli* smo petnaest barila, a da smo spavali kao ovi drugi, ne bi sutra imali ni za jelo.

– Bolje je, sinko, i *lupore* i *garce* jesti negoli riskirati. Mi smo nočas ulovili, ali ja sam isto pogriješio što smo išli u ribolov. Nije se s morem igrati. Tresite mrežu dobro. Nemojte da glave sardela ostaju u mreži. Pazite da riblje čeljusti ne ostaju u mreži da ne bude opet *intriga*, da nam ne ostanu mreže zagađene. Zaglavi, Luka, *argutulu* na rub palube pak slaži mrežu preko *argutule*.

2.7.4. O, nâši!

Zora je. Vjetar je utihnuo. Petnaest gajeta je u uvali Žalo. Neki brodovi su na sidru, neki su izvučeni na dvije *poluge*. Brodovi su *potendoni* zbog kiše. Proviruju glave ispod tende. Mi radimo svoj posao. Peremo mreže. Tućemo mrežom po moru. Ne okrećemo se mi prema drugim brodovima, a znamo da nas gledaju i da im je žao što oni nisu ulovili. Gledaju oni:

- A tko ono onamo trijebi?
- Je li ono Juvanin Dero?
- Je li ono Slavo Maltez?
- Je li ono Frane Dubra?

Kad je svanulo, onda su nas prepoznali, ali svatko šuti, nitko se ne javlja. *Fruntni* kapa obješeni. Kad se ne bi bilo ulovilo, bilo bi se poteglo kapu malo niže na oči,

284. *škuro* – mračno; 285. *ujôt* – uloviti; 286. *lŭpor* – priljepak; 287. *gârc* – vrsta morskog puža koji nastanjuje hridinaste plićake uz obalu; 288. *intrĭg* – peripetija, komplikacija, problem; 289. *argŭtula* – poluga kojom se upravlja kormilom; 290. *potendǒn* – pokriven tendom; 291. *fruntĭn* – obod, šilt kape.

potëgnute nôše na çupicu, a fruntîni u âriju kûda prôva ol taljônškega trobâkula.

– Ô, naši, ca nëcete dûc vazêšt rîbe za jîst? – zavîkal sôn jô iz švëga glôsa, kuntënat kûda da sôn olkrîl Amëriku.

– Ôto, grëmð. Šâl čemo dûc, – mûtnin šu glôson olgovôrâli šviçori kojî te nôci nîšû ništa ûjoli. I tâko se je podîlîlo švîma. Û devet ûrih, kâl šu se po zôlû užegli ûgnji, švë je vonjâlo po pecënin šardëlima i jôpet je švâk bîl kuntënat.

2.7.5. Vajô se čapât soljënjo

Po marëndi je vajâlo šolîl. I kâl šmo se najîli i mâlo pocinuli, šviçôr komandô:

Àla, naši, vajô se čapât soljënjo. Tî, Môte, čapôj panër pok vajô prât rîbu. Tî, Lûka, povôjî barîle i vîdi je tecû. Avertîj da nî kojî barîl polkaršjën. Ako vîdiš da barîl pûno tecè, štâvi šlâme u komešûru pok će îstîšnut. Vajô tû bokûn bðje prât, rîba je punâ lûstor i karvetîne. Tî, Ivâne, očîsti bokûn barâku ol grašice i pošpi mâlo zemjê po tlehû dâ se nôge ne lîpe ol ûlja i šalamûre. Tî, Antuniju, škoci jedôn čas voltât mrîže dâ jih súnce ne îspâri. Ještê jih alavîja prðstorli?

– Jësmð, šviçoru. Butâli šmo olovâ po pelûnû tâko da će se dobrð očîdîl.

– Danâš krûto súnce pecè, vajô avertîl da se mrîže ne îspâre. Tukô špešije mrîže voltôvât. Avertîj da ne pâde ðlovo po tlehû. Àla, naši, vajô glëdot cin prî ovo rîbe pošolîl da ne čapô štrakîc. Avertîjte krûto dobrð da von rîba bûde lîpo štivôna. Ûvik mečite

kao zastava na pola koplja. Nama su kape bile podignute prema natrag, a *fruntini* uvis kao prova od talijanskog trabakula.

– O, naši, što nećete doći uzeti ribe za jelo? – zavikao sam ja iz sveg glasa, sretan kao da sam otkrio Ameriku.

– Eto, idemo. Sad ćemo doć – mutnim su glasom odgovarali *šviçori* koji te noći nisu ništa ulovili. I tako se podijelilo svima. U devet sati, kad su se po žalu užegli ognji, sve je mirisalo po pečenim sardelama i opet je svatko bio zadovoljan.

2.7.5. Valja se uhvatiti soljenja

Poslije doručka trebalo je soliti. I kad smo se najeli i malo počinuli, *šviçor* zapovijeda:

– Hajde, naši, valja se uhvatiti soljenja. Ti, Mote, uhvati *paner* pak valja prati ribu. Ti, Luka, povaljaj barile i vidi da li puštaju vodu. Pazi da koji *baril* ne bi bio *polkaršijen*. Ako vidiš da *baril* puno pušta vodu, stavi slame u *komešuru* pak će stisnuti. Valja to malo bolje prati, riba je puna *lûstor* i krvi. Ti, Ivane, očisti malo *baraku* od *grašice* i pospi malo zemlje po tlu da se noge ne lijepo od ulja i *šalamure*. Ti, Antuniju, skoči jedan čas okrenuti mreže da ih sunce ne ispeče. Jeste li *alavija* prostrli mreže?

– Jesmo, *šviçoru*. Stavili smo olova na *pelun* tako da će se dobro ocijediti.

– Danas jako sunce peče, valja paziti da sunce ne *îspari* mreže. Treba ih češće *voltovat*. Pazi da olovo ne padne na tlo. Hajde, naši, treba nastojati što prije ovo ribe posoliti da ne uhvati *štrakic*. Pazite jako dobro da vam riba bude lijepo *štivona*. Slažite je tako da joj trbuh

292. *panër* – elipsasta korpa od pruca s drškom po sredini, sadržine pet-šest kilograma ribe, a služila je za ispiranje sardela u moru od krvi i ljuski prije soljenja; 293. *polkaršjën* – (o barilu) slomljena oboda; 294. *komešûra* – spoj oplatnica na drvenoj posudi (barilu); 295. *lûštra* – riblja ljuska; 296. *grašicâ* – masnoća od ribljeg ulja; 297. *alavîja* – dobro, u redu; 298. *pelûn* – zaobljena motka preko koje se suše mreže podignute od tla (može to biti lantina, jarbol i *baštun*); 299. *îspârit* – ispeći; 300. *voltôvât* – okretati; 301. *štivôn* – složen.

tarbùh ol dùge, a ondâ stívōjīte tarbùh i škinòl. Nemùjte pùno mečât šòli kal frakòte. Šòmo rùku ištřēsīte ža frakât, ondâ frakòjte nekâ še mánje rība probījē. Ondâ pòšli, kal išfrakòte, ondâ līpo pòspīte sùl. Ne tâko, tī mōli ol trāštana, jòš še nīši naucīl, kāršt ti tvúj! Tū še līpo vāzme pūnu rùkovīcu, pūnu rùkovīcu še žagrābi šòli iz barīla i ondâ še škòson pròšpe līvo pok dēšno tâko da še sùl gvòlo pòšpe po cīluj štīvi. Òto tâko, vīdiš kako žnòš. Šal òpet provòj.

– A žnòtē, švícoru, jò šon mǎlo šolīl, jò šon većīnūn bīl covīk ol štrapāca, jò šon nošīl kòrge, jò šon kùhol.

– Pomǎlo, šīnko, i tī ćeš naucīt kako drùgi. Òto tâko. Šal ti vēj nī potřība pǎrštīma raštòrcīvāt sùl po štīvi.

– Švícoru, mēni je sùl pǎršte izīla, švè mi kòr cīdi, švā su mi šardòjca ol pòršt izgrīžena.

– A, mùj šīnko, nī ti drùgega līkǎ, nego pūj na prītūr, pok išmocī rùke u rujòtu, pok čapòj rukǎmi ža šīdro i ol tēga će ti kòža nadebelīt pok ćeš mòč òpet lavurāt. Āla, tâko, šal ovò ca je oštǎlo, ovā tri-cefīri barīla oštāvīte ža populnē reparòvāt.

2.7.6. Bùta kùhot!

– Āla, Ivāne, bùta kùhot i avertīj dǎ ti ne izgorī nogūr i nogòrice. Nogòrice glèdoj pošukalcāt alavīja dǎ ti še lopīža ne

bude okrenut put *duge*, a onda stavljaite tako da bude trbuh uz *škinol*. Ne stavljaite puno soli kad *frakote* ribu. Samo ruku soli istresite prije pritiskanja. Onda pritiskajte poklopcem da manje oštećujete ribu solju. Onda kad dobro pritisnete, lijepo pospite soli. Ne tako, ti *moli od traštana*, još se nisi naučio, krst ti tvoj! To se lijepo uzme puna šaka soli iz barila i onda se *škošom* pospe lijevo pak desno tako da se sol *gvolo* pospe po cijelom sloju ribe. Eto, vidiš kako znaš. Sad probaj opet.

– A znate, švícoru, ja sam malo solio, ja sam većinom bio čovjek od *štrapaca*, ja sam prenosio *korge*, ja sam kuhao.

– Pomalo, sinko, i ti ćeš naučiti kao i drugi. Eto, tako. Sad ti više nije potrebno prštima rasipati sol po složenoj ribi.

– *Švícoru*, meni je sol prste izgrizla, sve mi krv cijedi, sva su mi *šardojca* od prstiju izgrīžena.

– A, moj sinko, nije ti drugoga lijeka, nego idi na *pritur* pak smoči ruke u *rujotu* pak uhvati rukama za sidro i od toga će ti koža odebljati pak ćeš moći opet raditi. Ajde, tako, sad ovo što je ostalo ribe ostavite za popodne *reparovat*.

2.7.6. Stavi kuhati!

– Ajde, Ivane, stavi kuhati i pazi da ti ne izgore *nogur* i *nogorice*. Nogorice nastoj *pošukalcat* dobro da ti se *lopiža* ne razbije.

302. *duga* – oplatnica barila; 303. *škinol* – leđa, kičma; 304. *frakât* – pritiskati pri soljenju drvenim poklopcem posoljenu ribu kako bi pustila iz sebe vodu i ulje i kako bi se što više zbila; 305. *mòli ol trāštana* – najmlađi član posade, koji vesla na poziciji *traštana*, radi teže poslove, ispire ribu prilikom soljenja, nosi vodu za piće iz cisterne, loži vatru i kuha; 306. *škòš* – trzaj; 307. *gvòlo* – ravnomjerno, podjednako; 308. *štrapāc* – mućan, težak rad; 309. *šardòjce* – jagodica prsta; 310. *prītūr* – drvena posuda šireg gornjeg oboda, veća od barila, za držanje tinte (*rujote*) za mašćenje mreža; 311. *reparòvāt* – naknadno dodavanje svježe ribe pri soljenju pošto se posoljena riba u barilu slegne pritisnuta kamenim utegom (*korg*); 312. *nogūr* – horizontalno postavljena motka poduprta s jedne strane uglavljivanjem u rupu kamenog zida, a s druge strane s dvije rašljaste motke (*nogorica*) uprte u žalo tako da se na horizontalnoj motki (*nogur*) može objesiti lonac (*lopiža*) za kuhanje; 313. *nogòrica* – podupirači za formiranje nosača lonca na ognjištu; 314. *pošukalcāt* – poduprijeti; 315. *lopiža* – okrugla zemljana posuda za kuhanje glavnog jela.

ražbije. Atênto štôj dâ non se jôpet ne nôjde gušćerica u brujêtu.

– A, švićoru, cã jo mðgu, kũ jê tu mðgal promišlit da će gušćerica pûc u brujêt.

– Cũvoj se mûh, šínko, onih žlôtnih mûh, onè su nójopasnije. Kal grêš kûhot, nemûj zaborãvit sũl vazêšt. Ôvo ti vòdi kòra ol dežũje pok je lípo napũni, sòmo nemûj meçãt pũno šòli da ne žêjomo. Ku cê noš napojĩt? A vĩnã je još mãlo. I avertĩj, kal se štãvi kûhot, potãkne se bðje dðkle ti ne uzòvre, a kal uzòvre pomãlo raštaknĩ glòvnje nekã ti brujêt tilho kũho. Brujêt ol šardêl vajô da ti kũho nójmanje ûru vřimena, ali štãvi toliko kvašĩne. Ucêri ti nĩ bĩl nójboji brujêt. Mãlo šĩ bĩl kvašĩne štãvil. Vajô u šardêlu štãvit obilãto kvašĩne, u ûgora mãlo kvašĩne, u tabĩnju vêce kvašĩne, u žubãca mãlo kvašĩne, u škarpinu mãlo kvašĩne. A šardêlu vajô, da je mogũcê, iskũhot u šòmu kvašĩnu. I tukô lopĩžu istrêšt dvo-trĩ putã dok se kũho da se ne bi řiba žalĩpila.

– Æli, švićoru, ovò tòko dôn jimò sòmo šardêle. I za marêndu šardêle i za obĩd šardêle i za vecêru šardêle. Objĩle su noš šardêle.

– A ca mòremo, šínko, kal lavûr spĩzun zapovĩdo. Danãš smo bokũn lægji i pòk, ãko se popũlnê nã vřime urêdimo, pošlãt cemo Lũku, Lũka je dðbri lovcôr, pošlãt cemo Lũku neka ĩde nãmo u Konòlê ili u Mondanòvu provãt zãbrumãt na usãte, a mðgal bi bit i kigòder šãrak, pòk cemo promĩnĩti pãšt.

2.7.7. Vajô reparòvãt

Po obĩdu je vajãlo reparòvãt. Řiba je bila pokrĩjenã têndun pol kvartĩr òl broda i šamaštròna. Jedôn je oštòl iskũhot pijãte u

Atento stoj da nam se opet koja gušćerica ne nađe u brujetu.

– A, švićoru, što ja mogu, tko je to mogao promisliti da će gušćerica poći u brujet.

– Čuvaj se muha, sinko, onih zlatnih muha, one su najopasnije. Kad ideš kuhati, ne zaboravi ponijeti sol. Evo ti ovdje kora od *dežũje* pak je lijepo napuni solju, ali nemoj stavljati puno soli da ne žedamo. Tko će nas napiti? A vina je još malo ostalo. I pazi, kad se stavi kuhati, potakne se oganj bolje dok ne počne kuhati, a kad zakuha, pomalo rastakni glavnje neka ti brujet tiho kuha. Brujet od sardela valja da ti kuha najmanje sat vremena, ali stavi dosta kvasine. Jučer ti nije bio najbolji brujet. Malo si bio stavio kvasine. Valja u sardelu staviti obilato kvasine, u ugora malo kvasine, u zubaca malo kvasine, u škarpinu malo kvasine. A sardelu valja, da je moguće, skuhati u samu kvasinu. I treba *lopĩžu* stresti dva-tri puta dok se kuha da se riba ne bi zalijepila.

– Ali, švićoru, već više dana jedemo samo sardele. I za doručak, i za objed, i za večeru sardele. *Objĩle* su nas sardele.

– A što možemo, sinko, kad rad *spĩžom* zapovijeda. Danas imamo malo manje posla i pak, ako popodne ranije dovršimo posao, poslat ćemo Luku, Luka je dobar *lovcor*, poslat ćemo Luku da ide onamo u Konole ili u Mondanovu probati *zãbrumat* na usate, a mogao bi biti i koji *šarak*, pak ćemo promijeniti *pãšt*.

2.7.7. Valja nadopunjavati barile

Poslije objeda valjalo je *reparovat* barile. Riba je bila pokrivena tendom pod *kvar-tir* od broda i *šamaštrona*. Jedan je ostao

316. *atento* – na oprezu; 317. *dežũja* – veliki morski rak, rakovica čija se kora koristila za držanje soli u ribarskoj kuhinji; 318. *objĩšt* – zasititi jednoličnom hranom; 319. *spĩža* – hrana; 320. *lovcôr* – lovac; 321. *zãbrumãt* – baciti mamac pri ribolovu; 322. *šãrak* – morska riba šarag; 323. *pãšt* – jelo; 324. *šamaštrôn* – posut solju.

lûg i lugên ísfregât pošôde, a oštôli su na barâku.

– Tî, Lûka, avertîj – govôri šviçôr – šâl je krišnjôk, rîba je punâ ûlja pok glêdoj dobrô paletât neka rîba purgô ûlje. Dobrô vajô pritîšnut i pošût šôli po glôvâmi neka šûl upîje ûlje. Pašônega mrôka jedôn non je barîl çapôl rôncinu, a vî je mîsec pûno šujêt da rîba çapô rôncinu.

– Nî vo mênî parvî pul, šviçoru, nîšôn jô môli ol trâštana.

– Alâ, Lûka, mËju Isûšovo, nemûjmo še jîdît. Nîšôn ti jô rêkal za žlô.

– Nemûjte še pensât, šviçoru, švê će bit dobrô.

– Pok vâdite ûlje. Šalamûru meçite u mojâcu, a ûlje poškorûpîte i butôjte na bôndu. Mrîžinun íštîrojte barîle ol ûlja. Pok lîpo nakargôjte, urêdite da rîba bûde alavîja izguvernôna. Mîsec je narêšal vËliki i vajât će bôrzo pôrtit pok glêdojte tû alavîja reparât da donešemô dôma šaldône barîle.

2.7.8. Vajo se çapat karpit

– Àla, nâši, šal se vajô çapat kârpit. Onî žôlnji budêl dupîni su non tvôrdo ruvinâli. Da berîtu hitîs ne bî oštâla na mrîžu. Hòlte

skuhati tanjure u *lug* i *lugom ísfregat pošôde*, a ostali su u *baraci*.

– Ti, Luka, pazi – govori *šviçor* – sad je *krišnjok*, riba je puna ulja pak nastoj dobro *paletat* da riba *purga* ulje. Dobro valja *paletat* i posuti solju po glavama neka sol upije ulje. Prošloga *mrôka* jedan je *baril* uhvatio uljem, a ovaj je mjesec puno *šujêt* da riba uhvati *roncinu*.

– Nije ovo meni prvi put, *šviçoru*, nisam ja *moli ol trâštana*.

– Nemojte se brinuti, *šviçoru*, sve će biti dobro.

– Pak vadite ulje. *Šalamuru* stavljajte u *mojacu*, a ulje *poškorupite* i stavite sa strane. *Mrîžinun* brišite *barile* od ulja. Pak lijepo *nakargojte*, uredite da riba bude lijepo *izguvernona*. Mjesec je narastao velik i valjat će uskoro otputovati pak gledajte te barile dobro *reparat*, da donesemo doma *šaldone* barile.

2.7.8. Valja se uhvatiti krpljenja!

– Hajde, naši, sad se valja uhvatiti krpljenja. Onaj zadnji *budel* dupini su nam jako oštetili. Da kapu baciš, ne bi ostala na mreži. Ajde polako, ja idem uzeti *mošur* s *joglama* i *umeta* za *umeçat*. Podignite če-

325. *lûg* – pepeo; 326. *ísfregât* – izribati, očistiti; 327. *pošôde* – pribor za jelo; 328. *krišnjôk* – srpanj; 329. *paletât* – pritiskati drvenom lopaticom (*paleta*) glave posoljene ribe da puste ulje; 330. *purgât* – izbacivati iz tijela (ribe) tekućinu (riblje ulje); 331. *mrôk* – ribolovni mrak, razdoblje od 21 noći bez intenzivne mjesečine kada je pogodno za ribolov plave ribe; 332. *šujêt* – sklon nećemu, osjetljiv; 333. *rôncina* – riblje ulje, okus / miris po pokvarenom ribljem ulju; 334. *môli ol trâštana* – najmlađi član posade, koji je radio na gajeti na poziciji *trâštana*, a imao je obavezu raditi teže poslove i kuhati; 335. *poškorûpît* – skupiti ulje s površine tekućine na kojoj pliva; 336. *mrîžina* – komad stare mreže za brisanje, čišćenje; 337. *nakargât* – poklopiti utegom (*korg*); 338. *izguvernôn* – s pomnjom održavan, odnjegovan; 339. *reparât* – nadopuniti svježom ribom *baril* u kojemu se riba slegla pod pritiskom utega; 340. *šaldôn* – (o *barilu* posoljene ribe) koji je u procesu soljenja dovršen, potpuno napunjen poslije nekoliko nadopunjavanja; 341. *mošur* – tuljak od debele indijske trstike (cana di India) s čepom od pluta za držanje drvenih igala za krpljenje mreža i metalnih igala za krpljenje jedara; 342. *jôglâ* – drvena igla za krpljenje mreža; 343. *umêt* – komad mreže za umetanje kad je na mreži veća rupa i kad nedostaje mrežni materijal (kad dupini pojedu mrežu s ulovljenim sardelama); 344. *umeçat* – umetati komad skrojene mreže u rupu na mreži kada nedostaje mrežnog materijala.

pomālo, jō grēn važēšt mošûr is joglāmi i umēta za umečāt. Polbĳite cetĳiri budēla i štānite u bonācu pōk ċemo glēdot žatvorit kojū rotūru. Kāl se mēće umēt, vajō kārpit ōko i ōko. Vajō umēt mečāt trēšo kakō ū mriže ōrmone, a nē impĳo jer bi tĳi umēt štrĳgal. Vidi tĳi kako Ivōn kārpi kuda ū mu pāršti ol makāka.

– Šviċoru, ovō šmo dūšli nōš dvojĳca za dāt rĳku āko von je potribe, pomōċ kārpit. Pošlōl noš je šviċōr.

Āla dā. Kako prōvi jūdi. Tū je lĳpo ol vōš. Ōvo vōdi ċapōĳte še ovē rašplaċūše. Dodōj njĳn, Ivāne, dvĳe jōgle i kųnca pok ċemo prĳ dųc krāju.

2.8. Družina

Kakō ū ū se žvōli družina? Nōĳĳacĳi je vozĳl na katĳnu. Nĳjemu je bilo vešlō nōĳboju. Nĳjegųv je bĳl pošōl ili dųžnušt kal še vōži u rašfalkōnu gajĳtu da žatice na marĳtu. Dĳgod je ažvĳlto i pō dvi vogadųre vajōl napravĳt dōkle drųgi jelnų. Kal še vōži pol šōbon, vajālo je da avertĳ za škocit na škāf za mečāt mriže ū more jer je bĳl nōĳbližĳi šviċōrų i mōgal je nōĳboje ċųt komōndu šviċōra, jer šviċōr je govorĳl pomālo, da drųgi brōdi ne ċųju ca šē ovāmo dogōdĳo. Drųg ol katĳne je bĳl za šve tēžje lavųre, kal je vajālo donĳt, prinĳt, ukarcāt, iskarcāt, a drųg ol trāštana je bĳl šlųgā švākomu jer ūn je bĳl i nōĳmlajĳi u brodų. Mōral je ōbavežno prāt pijāte i pošōde, oċĳtit štųl, oċĳtit rĳbu, ispĳċ i iskųhot, a ūvik bi žōlnĳi vāžel iz terĳne icē kāl še prĳ drųgi pošlųže. Parvĳ je važĳmōl šviċōr, ondā drųg ol šrĳdē, pok

tiri *budela* i stanite u zavjetrinu pak ċemo nastojati zatvoriti koju *roturu*. Kad se stavlja *umet*, valja krpiti oko u oko. Valja *umet* postavljati poprijeko u smjeru u kojemu su mreže konstruirane, a ne uspravno, jer bi tada *umet* strigao mrežu. Vidi ti kako Ivan kрпи kao da su mu prsti od makaka.

– *Šviċoru*, evo smo došli nas dvojica dati ruku ako vam je potreba krpiti. Poslao nas je *šviċor*.

– Ajde da. Kao pravi ljudi. To je lijepo od vas. Evo ovdje uhvatite se ove *rašplaċūše*. Dodaj im, Ivane, dvije igle i konca pak ċemo prije doći kraju.

2.8. Družina

Kako su se zvali ċlanovi družine? Najjaċi je veslao na pozicĳi *katina*. Nĳjemu je bilo najbolje veslo. Nĳjegov je bio posao ili dužnost kad se vesla u *rašfalkonoj* gajĳti bez *falaka* da *žatice* na valove. Koji put je brzo i po dva zaveslaja napravio dok drugi po jedan. Kad se vesla *pol šōbon*, valjalo je da pazi za skoċiti na palubu da bi stavljao mreže u more buduċi da je bio najbliži *šviċoru* i mogao je najbolje ċuti komandu *šviċora*, jer *šviċor* je tiho govorio, da drugi brodovi ne ċųju što se ovamo događa. *Drug ol katine* je bio za sve teže radove, kad je valjalo donijeti, prenijeti, ukrcati, iskrcati, a *drug ol trāštana* bio je sluga svakomu jer on je bio i najmladi u brodu. Morao je obavezno prati tanjure i pribor za jelo, oċĳtit rĳbu, ispeċi i skuhati, a uvijek bi zadnji uzeo hranu iz *terine* kad se prije drugi posluže. Prvi je uzimao *šviċor*, onda

345. *rotųra* – okrugla veċa rupa na mreži; 346. *rašplaċūša* – velika rupa kada ne nedostaje mrežnog materijala pa je lakše zakrpiti; 347. *rašfalkōn* – sa skinitim *folkama*; 348. *pol šōbon* – naċin traženja ribe u mraku po fosforescentnim iskrama koje ispušta riba; 349. *drųg ol trāštana* – ċlan posade, obiċno najmladi ċija je treċa po redu pozicĳa od krme; 350. *terĳna* – zemljana zdjela.

drûg ol prîmê, onda drûg ol katîne, a zòlnji ùvik mòli ol tràštana.

Žnàlo se je izišt vèce òl dvi štòtine sardêl, kakò je kù tîl do mìle vòje, a kal je bìlo màlo, ùvik bi bìlo càgod oštàlo i nîkur ne bì vâzel ol krejòncije makòr bìl i glòdan.

Šviçòr je ùvik spòl na pajùlac. Drûgi šu spòli švâki u švûj bãnak. Drûg ol šriðê je nòjštariji – bãnko fèrmo, a drûg ol prîmê mòral je bìt nòjspošobniji jer je ùn igròl nòjveću ùlogu kal je bìla filatòrija, da mrîže ne polvarže na mrîže, dà ih ne žavîje, jer kal je filatòrija, tû je kako gùšarški ràt. Bìlo je pìtònje sòmo da mrîže propàdu onì momènt kal se žapòcme mrîže istèndivât. Kù jè ù tu màšu bròdih uspìl varè, ùn je ùvik ùjol švûj dîl, a àko je žakašnìl, tî je pùno màlo štàvil u barìl ili žapacòl.

2.9. Rìba ol štajùni

Òlkal se rìba pošòli, hòce se nòjmanje dèšet dòn da se istvòrdi. Kal vidiš da je rìba tvòrdà, butòs rùkovicu šòli vèce pok nakargòs i tàko oštàviš. Kal je rìba ol avrìla, màža ili žùnja, tòti je màlo ùlja. Àli kal dÛjde krišnjòk, ondà tukò istìrât ùlje. Tû se istìro mrìžinun jèrbo se ùlje nalìpi na dÛge ol barìla. Òpasno je da rìba çàpo ùlje. Nòjbojo je sardèla ol žùnja i màža. Još je bojo ol žùnja nègo ol màža. Tàd onà nî prèvec šlàba, a niti je pùno tùstà. Avrìla je šlàba jèrbo nìmo mašnocé u sebi. Avrìla mìšeca ìde u barìl pedesèt štìvih, a krišnjòkà

drug ol sride, pak *drug ol prime*, onda *drug ol katine*, a zadnji uvijek ***moli ol traštana***.

Znalo se pojesti više od dvije stotine sardela, kako je tko htio do mile volje, a kad je bilo malo, uvijek bi bilo štogod ostalo i nitko ne bi uzeo zbog ***krejoncije*** pa makar bio i gladan.

Šviçor je uvijek spavao na ***pajulac***. Drugi su spavali svaki u svojem ***banku***. *Drug ol sride* je najstariji – *banko fermo*, a *drug ol prime* morao je biti najsposobniji jer je on imao najveću ulogu kad je bila *filatorija*, da mrežu ne ***polvarže***, da ih ne uvije, jer kad je *filatorija*, to je kao gusarski rat. Bilo je važno samo da mreže propadnu u more onaj moment kad se počne mreže ***istèndivât***. Tko je u toj masi brodova uspio staviti mreže, on je uvijek ulovio svoj dio, a tko je zakasnio, taj je jako malo stavio u *baril* ili ***žapacol***.

2.9. Kvaliteta ribe prema vremenu lova

Otkad se posoli riba, hoće se najmanje deset dana da riba otvrdne. Kad vidiš da je riba tvrda, staviš šaku soli više pak pritisneš utegom i tako ostaviš. Kad je riba od ***avrila***, ***maža***, ***žunja***, malo je ulja. Ali kad dođe *krišnjok*, onda treba brisati ulje. To se briše komadom mreže jer se ulje lijepi za obod barila. Opasno je da riba uhvati ulje. Najbolja je sardela od lipnja i svibnja. Još je bolja od lipnja nego od svibnja. Tada ona nije previše mršava, niti je previše masna. Travnja mjeseca je mršava, nema masnoće u sebi. Travnja mjeseca ide u baril pedeset ***štìvih*** ribe, a srpnja

351. ***mòli od tràštana*** – najmlađi član posade; 352. ***krejòncija*** – poštovanje, respekt; 353. ***pajùlac*** – prostor između pramčane palube i prve poprečne klupe, s podignutom podnicom (oko 20 cm); bila je to pozicija za zapovjednika (*šviçòr*); 354. ***bãnak*** – veslačka klupe na falkuši i prostor od jednog do drugog *banka*; prostor između dvije klupe (*banak*); četiri su takva prostora i svaki pripada određenom članu posade (*drugu*); 355. ***polvârè*** – staviti u more mrežu tako da olovna strana ide preko plutene strane; 356. ***istèndivât*** – postavljati mrežu u moru radi ribolova; 357. ***žapacât*** – ispuniti prostor; (o barilu pri soljenju) ispuniti baril posoljenom ribom do kraja; 358. ***avrìl*** – travanj; 359. ***mòž*** – svibanj; 360. ***žùnjj*** – lipanj; 361. ***štìva*** – red ribe složen u posudi za soljenje.

trištipet do cetardešët, ali vëće se šöli hëće. Ösmega mišeca šardëla se möre ucinīt, āli në alavija. Šardëla ol šetëmbra i otübra ne möre se nīkal ucinīt jërbo vej nī vrücin kojë šu potriĭba dā bi se rība mögla ucinīt. Tāko šardëla oštāje vāvik friškāca. Rību ol avrīla, māža i žünja tukālo bi īstega godišćo korištīt jërbo nī òlporna, ne möre durāt. Rība ol krišnjōkā pok nāpri möre durāt dvō godišćo. Štōri fabrikōnti šu prī mečāli u barīle mālo šalītre da njin se šardëla prī ucinīt.

2.10. Šul bi izīla šardōjca ol pārštih

Ca se je veće približivāla mišecina, tū je bilo šve vëće pošlā jërbo je tukālo rēdit šve vëće barīlih. Glëdolo se je dōma donīt pūni barīl da ga pōk, kal dūjdes dōma, štāviš u barāku i da štāviš nō nje jedōn mōli kōrg. Tāko žapacōni barīl žvōl se je šaldōni barīl.

Pojedīne družīne nīšū bile dobrë ža šolīt rību. U Komīžu se je ūvik žnālo kojī dobrō šōle, a kojī šlābo. Oni kojī šu bīli na glōšū ža šolīt rību, bīli bi prōdoli bōje nēgo drūgi.

Nī bīl tāko vëliki problēm ža dūc īs lavūron u krōj kal bi se ūjolo do dvōdesët barīlih. Dōlo se je i osūšīt mriže i nacinīt rāpu i nē bit toliko umūran. Āli bilo je tākih batūdiĭh kāl bi se bīlo ūjolo po pedesët i do šezdesët barīlih.

Tād bi se jūdi bīli primorīli ol lavūra. Rībor je cīlu nūc vozīl, dvīzol, trībīl, prōl mrižu pok je šolīl. I tū nī mögal pošolīt šve ujedōnput. Ondā bi se bīl jedōn dīl šardël šamaštrōl ū brud. Bīlo bi se īstëglo brūd,

trideset pet do četrdeset, ali više se soli hoće. Sardela od osmog mjeseca može sazreti, ali ne baš dobro. Sardela od rujna i listopada ne može se nikad *uciniť* jer više nema vrućina koje su potrebne da bi riba mogla sazreti. Takva sardela ostaje uvijek *friškaca*. Riba od travnja, svibnja i lipnja trebala bi se iste godine trošiti jer nije otporna, ne može trajati. Riba od srpnja pak naprijed može trajati dvije godine. Stari fabrikanti stavljali su u *barile* malo salitre da riba brže fermentira.

2.10. Sol bi izgrizla jagodice prstiju

Što se više približavalo razdoblje *mišecine*, to je bilo sve više posla jer je trebalo uređivati sve više *barila*. Nastojalo se doma donijeti pun *baril*, da ga pak, kad dođeš doma, staviš u *baraku* i da na njega staviš jedan mali uteg. Tako *žapacōni baril* zvao se *šaldoni baril*.

Pojedine družīne nisu bile dobre za soljenje ribe. U Komīži se je uvijek znalo koji dobro sole, a koji slabo. Oni koji su bili na glasu za soliti ribu, bili bi prodali bolje nego drugi.

Nije bio tako veliki problem da bi se došlo do kraja posla kad bi se *ujolo* do dvadeset barila. Dalo se je i osušiti mreže i *nacinīt* rupu i ne biti jako umoran. Ali bilo je i takvih ulova kad bi se bilo ulovilo i po pedeset i do šezdeset *barila*.

Tada bi se ljudi bili iscrpili od rada. Ribar je cijelu noć veslao, dizao, trijebio sardele iz mreže, prao mreže pak je solio. Onda bi se bio jedan dio sardela *šamaštrōl*. Bilo bi se isteglo brod, otvorilo čep na dnu

362. *uciniť se* – (o posoljenoj ribi) dovršiti proces fermentacije ribe, kad posoljena riba dobije tamno-crvenu boju; 363. *friškāca* – kasno posoljena riba koja ne može sazreti jer više nema ljetnih vrućina; njeni fileti nisu tamnocrvene boje, već su blijedi; 364. *žapacōn* – koji je ispunjen; *žapacōni baril* – baril koji je u dva-tri navrata dopunjen ribom pri soljenju budući da se pri soljenju riba slegne poslije nekoliko dana pa baril treba nadopuniti; 365. *šamaštrāt* – posuti solju; (o soljenju ribe) privremeno posoliti, kada nema vremena za soljenje u *barile*, kako bi se spasila riba koju se onda soli kasnije slaganjem u *barile*.

otvorilo ždrīb ōl broda nekâ onâ karvetina ol rībe cīdi vōnka pōk bi še rība bila tāko u brodū šamaštrāla.

Tū šu bile mūke jērbo nī še fermōvālo iš lavûron. Šūl bi bila izīla švā šardōjca ol pārstih. Ondā bi tēkla kōr. Jedīni līk bi bīl da še išmōce rūke u rujōtu i ondā bi še čapālo rukāmi ža šidro. U dōdiru rujōte iš rūžinun bila bi kōža na pārstima nadebelīla i žatvorīla onē rāne.

Jūdi šu žnāli bīt toliko ūmorni da še je dogodjālo dā bi, kal bi išli kalāt gāce, žnāli žaspāt. Bīli bi ih iškālī i tāmō ūza šīk bīli bi ih nōšli di špīdū, đigod i na vlaštituj šporkīci.

2.11. Živīt na Palagrūžu

2.11.1. Iškcōtī drūgemu ū pomoć

Kal bi bīli švī ūjoli, ondā še nī mōglo jedōn drūgemu pomōć. A kāl bi jedōn ūjol mālo, a drūgi pūno, ondā bi jelnī dōli drūgima rūku. Bila je uzōnca da, kal žavōrsīs švūj pošōl, dōs drūgemu rūku. Ili še pōšje jelnēga covīka ili dvō, kōko še mōže, da pomōže drūgemu izgotōvit pošōl. Ili, ako šu jelnēga izīli dupīni pūno, ūvik bi še bīlo iškcōcālo, ako je bīlo mogūcē, pōk bi še bīlo išlo jedōn drūgemu pomōć kārpit. Tū je bīlo danās mēni, a šūtra tēbi. Ili, pripōštāvimo, šlābu je vrīme, tukō brōde ištēgnīt na krōj, tū še je tīla vēliko fūrca pōk bi še bīlo iškcōcīlo jedōn drūgemu ū pomoć.

2.11.2. Kūhinja

Ūjutro bi še bīlo kolo dēvet ūrih, nōko bi še bīlo uredīlo, bīlo bi še pošlālo mōlega, drūga ol trāštana, bīlo bi ga še pošlālo da ide išpēc šardēl. Pōk bi še bīlo išpěklo. Onī kojī je pēkal, bīl bi pītōl: Kōko ćeš tī, kōko ćeš tī, kōko ćeš tī? I ondā bi jūdi bīli rēkli, kōgod trīdešet, kōgod trīštīpet i do pedesēt šardēl šu jūdi žnāli izīšt ža marēndu. A ūž tu

broda neka krv od rībe cijedi van broda i svu ribu posulo solju.

To su bile muke jer nije se stajalo s *lavurom*. Sol bi pojela sve jagodice prstiju. Onda bi tekla krv. Jedini lijek je bio smočiti ruke u *rujotu* i onda bi se uhvatilo rukama za sidro. U dodiru rujote sa rđom bila bi koža na prstima odebljala i zatvorila one rane.

Ljudi su znali biti tako umorni da bi koji put zaspali kad bi išli napraviti nuždu.. Bili bi ih išli tražiti tamo iza sika i našli bi ih gdje spavaju, koji put i na vlastitom izmetu.

2.11. Živjeti na Palagrūži

2.11.1. Skočiti drugome u pomoć

Kad bi svi bili ulovili, onda se nije moglo jedan drugome pomoći. A kad bi jedan ulovio malo, a drugi puno, onda bi jedni dali drugima ruku. Bio je običaj da, kad završiš svoj posao, daš drugome ruku. Ili se pošalje jednog čovjeka ili dva, kako se može, da pomogne drugima dovršiti posao. Ili ako su jednome dupini jako oštetili mreže uvijek se skakalo jedan drugome pomoći krpiti. To je bilo danas meni, a sutra tebi. Ili, pretpostavimo, slabo je vrijeme, valja brod potegnuti na obalu, trebala je velika snaga pak bi se bilo skočilo jedan drugome u pomoć.

2.11.2. Kuhinja

Ujutro bi se bilo oko devet sati, čim bi se bilo uredilo ribu, bilo bi se poslalo maloga, *druga ol traštana*, bilo bi ga se poslalo da ide ispeći sardele. Pak bi se bilo ispeklo. Onaj koji je pekao, bio bi pitao: Koliko ćeš ti, koliko ti, koliko ti? I onda bi ljudi bili rekli, netko trideset, netko tridesetpet i do pedeset sardela su ljudi znali pojesti za do-

nî bilo nègo baškòt i bevònda. Baškòt bi se bilo pòlilo vinèn i tû bi se bilo jìlo is lučikun. Voćò ni verdùre nî bilo. Bìlo je žbòg tàke špìze karvòvih pròlivih. Bìlo je dižentèrije. Švićòr je ža take slùcaje deperòl rìžih. Ondã bi se bilo iskùholo rìžih na kvašinu dà mu žaštanjò pròliv i màlo lemùnã. Na jelnù špurtènjacu bilo bi se vãželo fjàšak òl pet litòr ùlja — litar na covìka ža dvodešet dòn. Bìl je tû fjàšak nã dvi rućice ol zemjè i sluzìl je ža doržat ùlje. Bìlo bi se vãželo dešètãk litòr kvašine. Tû je jedìno špoštvãlo jùde dà se je pùno kvašine upotrebìvãlo u brujètima.

Nòjcešćo špìza na Palagrùzu bila je šardèla, a đìgod bi se bilo i žubãca hitìvãlo kal je dõbre rìbe bilo obilãto. Vodã je bila slãbo. Bìlo bi se vãželo sòbon dvò barìla vodè. A na Palagrùzu je i guštìrna gòri na bãrdo išpol lantèrne, na Šalamãndriju, pok bi jùdi išli gòri donìt vodè u barìlu. Na Palagrùzu se je dòlo oprãt òci vodùn. Kal biš bìl išal na Šalamãndriju pò vodu, ondã biš se bìl umìl ù vodu, àli na Brušník i na Švècu gļèdol šì vòdu kako žlòto. Ùvik je bìl barìl vodè ù brud i iz njèga se je pìko nòci pìlo kãl bi se bilo vožìlo, a drùgi barìl vodè štòl je na kùhinju. Ol tìh vèlikih vrućinìh, već pòšli nìkoliko dòn, tã bi vodã çapãla tũfu ol onèga drìva, tãko da je covìk pìl sòmo kal vèj ni mðgal ol žèje rejtì.

Kãl je bilo šardèl, bilo je lakò i drùgu rìbu ùjòt, àli kal nî bilo šardèl, i nî se mðgla ùjòt dõbro rìba. Bìlo bi se lùpãlo lùpore i kùpìlo garcè i ol tèga bi se bilo napravìlo patakènjãc.

Pijãte i terìne kùholo se je u lušìju. Bìlo bi se štãvìlo rùkovicu lùgã ù vodu pòk bi se ù tu vòdu bilo iskùholo pijãte i terìne.

ručak. A uz to nije bilo drugo nego dvopek i bevanda. Dvopek bi se polilo vinom i to bi se jelo s ljutikom. Voća ni zeleni nije bilo. Bilo je zbog takve hrane krvavih proljeva. Bilo je dizenterije. Švićor je za takve slučajeve imao rižu. Onda bi se bilo skuhalo rižu na vinski ocat i malo limuna, da bolesniku stane proljev. Na jednu družinu bilo bi se uzelo zemljani sud *fjašak* od pet litara ulja. Litra na čovjeka za dvadeset dana. Bio je to *fjašak* na dvije ručice od zemlje i služio je za držanje ulja. Bilo bi se uzelo desetak litara vinskog octa. To je jedino spašavalo ljude, da se puno octa upotrebljavalo u brujetima.

Najčešća hrana bila je sardela, a koji put bi se i zubaca bacalo kad je bilo dobre ribe obilato. Voda je bila slaba. Bilo bi se uzelo sa sobom dva barila vode. A na Palagruži je i gustirna gore na brdu ispod *lanterne* na *Šalamandriji*, pak bi ljudi išli gore donijeti vode u *barilu*. Na Palagruži se je dalo oprati oči vodom. Kad bi išao na *Šalamandriju* po vodu, onda bi se bio umio vodom, ali na Brusniku i na *Švecu* gledao si vodu kao zlato. Uvijek je bio baril vode u brodu i iz njega se preko noći pilo kad se veslalo, a drugi je baril bio u kuhinji. Od tih velikih vrućina, već poslije nekoliko dana, ta bi voda uhvatila vonj od onoga drva tako da je čovjek pio samo kad više nije mogao od žeđi *rejit*.

Kad je bilo sardela, bilo je lako i drugu ribu uloviti, ali kad nije bilo sardela, nije se mogla uloviti ni dobra riba. Bilo bi se *lupalo lupore* i *garce* i od toga bi se napravilo *patakenjac*.

Pijate i terine kuhalo se u *lušiju*. Bilo bi se stavilo šaku pepela u vodu pak bi se u tu

366. *fjašak* – zemljani sud od pet litara za držanje ulja; 367. *lantèrna* – svjetionik; 368. *Šalamãndrija* – plato ispod svjetionika na Palagruži gdje su temelji crkvice svetoga Mihovila, cisterna, ostaci benediktinskog samostana i bogato arheološko nalazište; 369. *rejt* – podnositi trpeći, izdržavati trpljenje; 370. *lùpãt* – odcjepljivati priljepke od sika; 371. *patakenjãc* – brujet u kojemu nema ribe.

Posòde bi še fregãlo u lûg. Lopîža še nîkal nî òprola. Lopîža bi še bila rezentãla ù more. Lopîža je bila ol zemjê i ca je vèće brujètih iskùhola, tû su brujèti bìli bõji.

2.11.3. Mùhe

Mùhe su bile vèliko nòpãšt. Na Palagrùžu su pròpju letili òbloci mùh iz Itòlije kal je bìl pulentãc. Dìgod pròpju ne bìš bìl vîdil mùhe, nego òblok, còrni òblok mùh. Šviçòr bi bìl vavik govorìl drùgu ol tràštana: “Avertìj, šínko, da tí muhà ne napjùjê rìbu jèrbo svì ćemo çapãt karvòvu šidu. Dobrò butòj terínu is rìbun u barìl i vèži vrìçu na barìl, a pòvar vrìçe štãvi katrafùnd.” Kãl bi bìlo lîpu vrìme, ondã bi še bìlo potèglo brùd ol krãja malo vãnije dì mãlo terinò i ondã bi bìlo mãnje mùh. I tãko po lnevù mùhe, a po noçi komòrì. Sòmo, kal bi covìk bìl zãšpal, ol vèlikega trùdã ništa mu nî smètãlo.

2.12. Partèna pul Komìže

Pripostãvimo, na škojù smo, finìl je mròk, dvodešèto nùc je pašãla, mìsec je narèšal vèliki i sardèla še je largãla ù dubje. I tãko, bìlo bi še ukarcãlo barìle is pošòljenun rìbun. Tukãlo je namìštìt fòlke i štukãt ih. Barìli bi še bìli inkunjãli da ne arinãju. U gajètu še je žnãlo ukarcãt i do devedesèt barìlih šaldonih. Kal su bile bogãte rìbašçine, žnãlo še je jelnù tiròdu olnìt doma pok dùc po drùgu. Kòrgi bi še ol barìlih bìli kalãli i oštãvili na Palagrùžu, a na škorùp ol barìla bìlo bi še pòsulo rùkovicu sòli. Kal bi še tû bìlo švè urèdìlo, bìlo bi še

vodu skuhalo *pijate* i *terine*. Pribor za jelo se čistilo pepelom. *Lopiža* bi se bila samo **režen-tala** morem. *Lopiža* je bila od zemlje i što je više brujeta skuhalo, to su brujeti bili bolji.

2.11.3. Muhe

Muhe su bile velika napast. Na Palagružu su letjeli oblaci muha iz Italije kad je vjetar sa zapada. Koji put baš ne bi se vidjelo muhe, nego oblak, crni oblak muha. Šviçor bi uvijek govorio *drugu ol traštana*: “Pazi, sinko, da ti muhe ne napljuju ribu jerbo svi ćemo dobiti krvavu *šidu*. Dobro stavi *terinu* s ribom u *baril* i veži vreću na *baril*, a preko *katrafund*.” Kad bi bilo lijepo vrijeme, bilo bi se poteglo brod od obale malo dalje, gdje malo *terino*, i onda bi bilo manje muha. I tako po danu muhe, a po noći komarci. Samo, kad bi čovjek bio zaspao, od velikog truda ništa mu nije smetalo.

2.12. Polazak prema Komiži

Pretpostavimo, na škoju smo, završio je ribolovni mrak, dvadeseta je noć prošla, mjesec je narastao velik i sardela se udaljila od obale i otišla u dubinu. I tako, bilo bi se ukrcalo *barile* s posoljenom ribom. Trebalo je namjestiti *folke* i *štukat* ih. *Barile* bi se bilo *inkunjalo* da ne *arinaju*. U gajetu se znalo ukrcati i do devedeset *šaldonih barila*. Kad su bile bogate *ribašçine*, znalo se jednu *tiròdu* odnijeti pa doći po drugu. *Korgi* bi se bili skinuli i ostavili na Palagruži, a na vrh *barila* bilo bi se prosulo šaku soli. Kad bi se sve uredilo, bilo bi se po-

372. *rezentât* – isplahnuti vodom poslije pranja; 373. *šida* – krvavi proljev; 374. *terinât* – puhati s obale prema moru (termički vjetar); 375. *štukât* – kitovati; kad bi se postavile *folke* na gajetu, tada bi se napravilo kit od katrana i vapna i kitovalo spojeve falaka da ne prodire more u brod; 376. *inkunjât* – učvrstiti klinovima; 377. *rìbašçina* – ribolov; ulov; 378. *tiròda* – količina za jedno popunjavanje broda radi transporta.

pomalo pôrtilo pùl Komìže. Kakò je brùd bìl pol kàrikon, bìlo je tèsko vozìt àko je bìla bonāca. Àli ca je bìlo vèće kàrika, bìlo je i vèće kurāja. Nòjtežje je bìlo vozìt kal je bìlo nòjlagje.

2.13. Òto naši iz Palagrùže

2.13.1. Kàl bi se dùšlo u Komìžu

Ženè bi bìle u grùpima glèdole kàl bi še parví bròdi akòžàli na Štùpišće i ondà bi bìle nagodjāle i pogodjāle cihòvi še mùži približtjù. A i dicā su še vešèlila da će vīdit švūga òca pòk bi še bìla kùpila po parapètu ol mùlā da docèkaju bròde. I kàl bi bròdi bìli koštāli na rīvu, švā bi jih Komìža bìla docèkola.

Rību je vajālo òlma iskarcāt. Jedòn je dvīzol barīl iz bòte, drùgi je nošīl do karmè, a dvò su nošila u barāku. Šviçòr bi bìl u barāku i namīšçòl barīle. I te tèske barīle ol šeždešèt kilīh bìla je sramota u dvojjicu nošīt. Bìl bi drùg çapòl otī barīl kùda da u njèmu nīšù šlòne šardèle, nego baškòt. Tī bi barīl tākò na rāme bìli prīnili u barāku. Ramenā su bìla nažūjona ol barīlih. Otūr ol barīla cinīl je žūjè, a šalamūra je grīzla kòžu. Òlkal bi še oparcòvālo za partèncu dòkcle bi še rība štāvila u barāku, barīl je pèt pūtih pašòvòl priko ramenīh. Prema tèmu, švāki je drùg mòral po vèće òl stu pūtih nošīt barīl na škīna u tòku mròka. Bìle bi še žīve rāne ucinīle juđima na ramenā.

Ža jīšt bìlo bi še dīgod dñnilo iz Palagrùže pošòljenih murlūcih i drùge bòje rībe. Tū je bìlo kal su bìle šrīlnje rībašćine. Kal še je pūno lovīlo, nī bìlo vrīmena za drùgu rību òšīn za šardèlu. A i kal še je

malo *portilo* put Komìže. Kako je brod bio pod teretom, bilo je teško veslati ako nije bilo vjetra. Ali što je bilo više tereta, bilo je i više dobrog raspoloženja. Najteže je bilo veslati kad je najlakše.

2.13. Eto naši s Palagruže

2.13.1. Kad bi se došlo u Komìžu

Žene bi bile u grupama gledale kad bi še prvi brodovi *akožali* na punti *Štupišće* i onda bi bile nagađale i pogađale čiji se muževi približavaju. A i djeca su se veselila da će vidjeti svoga oca pak bi se bila okupljala na lukobranu komiškog mula da dočekaju brodove. I kad bi brodovi *koštali* na rivi, sva bi ih Komìža bila dočekala.

Ribu je valjalo odmah iskrcati. Jedan je dizao barile iz *bote*, drugi je nosio do krme, a dvojica su nosila u *baraku*. *Šviçor* je bio u *baraci* i namještao *barile*. I te teške *barile* od šezdeset kilograma bila je sramota udvoje nositi. Bio bi drug uhvatio taj *baril* kao da u njemu nisu slane sardele, nego dvopek. Taj bi *baril* na ramenu bio prenio u baraku. Ramena su bila nažuljana od *barila*. Obod *barila* pravio je žuljeve, a *šalamura* grizla kožu. Otkad bi se *oparcòvalo* za polazak na Palagružu dokle bi se riba stavila u baraku, *baril* je pet puta prolazio preko ramena. Prema tome, svaki je *drug* morao više od sto puta nositi *baril* na leđima u toku ribolovnog mraka. Bile bi se žive rane ljudima učinile na ramenima.

Za jelo bilo bi se koji put donijelo s Palagruže posoljenih *murlucih* i druge bolje ribe. To je bilo kad su bili osrednji ulovi. Kad se puno lovilo, nije bilo vremena za drugu ribu

379. *pòrtit* – oputovati; 380. *akòžāt še* – pojaviti se na vidiku; 381. *Štùpišće* – punta koja s južne strane zatvara Komīšku valu; 382. *koštāt* – pristati brodom uz rīvu, mul; 383. *bòta* – utroba broda; 384. *otūr* – obod kružne drvene posude (*baril*); 385. *oparcòvāt* – pripremati; 386. *murlūc* – morska riba mol.

šrlnje lovilo, nî bilo pûno vrîmena jêr je vajâlo kârpit. Tal je bîlo çûdo dupînih. Bîla sù jâta ol po pedesêt dð stu dupînih i mrîžu sù uništîvâli kako pâucinu. Švâki drûg bi bîl dðnil iz Palagrûze u tôku lîta po jelnû kapišêlu slònih sardêl, ol petnâšte do dvòdeset kilîh. Tû mu je šviçòr dðvòl za dðma važêšt.

Kâl bi še dûšlo u Komîžu, barîle bi še prînilo u barâku, pòlilo šalamûrun i butâlo kôrge. Tâko bi rîba štòla nîku vrîme, a ondâ bi še barîle bîlo žalnîlo. Bîlo bi še barîl zatvorîlo pòkrivon ol darvâ, a na tí pòkriv je bîla râpa kroz kojû še je po potrebi ulivâla šalamûra. Vajâlo je pašât dvòdeset dðn òlkal še rîba pošòli dðkle še je mðglo žalnît barîl. Tôko vrîmena je bîlo potreba dok rîba îspurgò ulje. Kâl bi še tû bîlo urêdîlo, bîli bi še barîli složîli jedòn var drûgega da ne žapacòjû pûno mîšta u barâku, ali bîli bi še složîli tâko da še kroz ždrîbe mòre dolîvât šalamûra, âko bi bîlo potreba, tâko da ždrîb nî bîl nâ sridu pòkriva, nègo îs krâja.

2.13.2. Inkapelòvnje

Kâl bi še bîlo zòlnje nðci ùjolo nîkoliko barîlih, i nî jih še mðglo reparât jêr je vajâlo pòrtit, ondâ še u Komîžu u barâku barîle inkapelòvâlo. Bîlo bi, recîmo, pûl barîla i pûl u drûgemu barîlu i ondâ bi še bîlo pûštîlo òbruce na barîlu i rašîrîlo dðge. Rîba bi bîla oštâla. Onda bi še îzmeju dðgih provukle dvî kurdêle i okrenîlo rîbu nâpuko tâko da bi švâ rîba bîla oštâla na te dvî

osim za sardelu. A i kad su bili osrednji ulovi, nije bilo puno vremena jer je valjalo krpiti mrežu. Tada je bilo jako mnogo dupina. Bila su jata po pedeset do sto dupina i mrežu su uništavali kao paučinu. Svaki *drug* bi bio donio s Palagruže u toku ljeta po jednu *kapišelu* slanih sardela, od petnaest do dvadeset kilograma. To mu je *šviçor* davao da uzme doma.

Kad bi se došlo u Komižu, *barile* bi se prenijelo u *baraku*, polilo *šalamurom* i stavilo utege. Tako bi riba stajala neko vrijeme, a onda bi se *barile* bilo *žalnilo*. Bilo bi se *barile* zatvorilo *pokrivom* od drva, a na *pokrivu* je bila rupa kroz koju se po potrebi ulijevala *šalamura*. Valjalo je proći dvadeset dana od kad se riba posoli dokle se može zatvoriti *baril*. Toliko je vremena bilo potrebno dok riba ne *îspurgo* ulje. Kad bi se to bilo uredilo, bili bi se *barili* složili jedan iznad drugoga da ne zauzimaju puno mjesta u *baraci*. Ali bili bi se složili tako da se kroz *ždribe* može dolijevati *šalamura*, ako je bila potreba, tako da otvor nije bio po sredini poklopca, nego sa strane.

2.13.2. Nadopunjavanje barila

Kad bi se bilo zadnje noći *ujolo* nekoliko barila ribe, i nije ih se moglo posoliti nadopunjavajući druge *barile*, onda se u Komiži u *baraci barile inkapelovalo*. Bilo bi, recimo, pola *barila* i pola u drugome *barilu* i tada bi se pustilo obruče na barilu i raširilo *duge*. Riba bi bila ostala. Onda bi se između duga provukle dvije *kurdele* i okrenula riba naopako tako da sva riba ostane na te dvije

387. *žalnît* – zatvoriti poklopcem baril kad je dovršen proces izbacivanja ribljeg ulja; 388. *pòkriv* – poklopac; 389. *îspurgât* – (o posoljenoj ribi) izbaciti iz tijela ulje; 390. *ždrîb* – čep, otvor s čepom; 391. *ujòt* – uloviti; 392. *inkapelòvât* – posoljenu ribu iz jednog nenapunjenog barila prebaciti u blok u drugi nenapunjeni baril tako da se skinu obruči, rašire *duge* stave dvije trake kroz raširene *duge*, okrene baril da riba padne na trake i tada se prebacuje u drugi baril kojemu su također razmaknute *duge*; to se radilo da bi se imalo sve *barile* pune, a da se pritom ne gubi vrijeme ponovnim soljenjem već posoljene ribe; 393. *kurdêla* – traka.

kurdele, a baril bi se bil kalól. Ol drùgega barila, koji je bil napunjen do polovicu, bilo bi se isto moláli òbruci i raširile ðuge pòk bi se rìba iz onèga parvèga barila na dvì kurdele špùštìla u tí drùgi baril i ondà bi se ðuge istìskle i nabìli òbruci. Tù se je cinìlo žātu da nì potrìba pripošòlìvāt.

Ùvik se glèdolo da u barìlu bùde rìba ol jelnèga mròka jèrbo je ràzlika ol mròka do mròka u kvalitòdi. Ùvik je bila nojskùpjio rìba ol žùnja, a frìškàce su bìle cinìje. Frìškàce se je kàšno prodòvālo. Kojì pùt su frìškàce znāle oštāt i za drùgu godìšće.

2.13.3. Gārški targùvci u Komìžu

Jò se ispòmìnjen kal su Garcì hodìli u Komìžu kupovāt rìbu. Ispòmìnjen se gārškega bròda kal bi bil dūšal na mùl. A dohodìli su i taljònški bròdi. Jimòl son tād pet-šèst gòdišć. Bìli su darvèni šperùnì kako bòdeži. Targòvac, kojì je kùpovol šlòne šardèle, bìl bi uvùkal otì šperùn kroz onù rāpu na pòkrivu ol barìla, ondà bi bil rìbu šperunòl. Bìl bi kroz švù rìbu otì šperùn uvùkal šve do lnà. Kal bi izvādìl šperùn, bìl bi vònjol po švùj dajinì šperùnà. Tù su bìli tākì specijalìsti za rìbu ðà su po vonjù znāli za švāku štìvu ako jè pokvārena. I tū je znòl je pokvārena ol ùlja ìli je pokvārena ol štrakìca. Štrakìc hòce rèć da je kàšno pošòljena. Žnòl je po vonjì jè rìba ćapāla ròngavinu ìli je rìba oštāla nā šuho, bèž šalamùre. Onìma rìborima kojì su bìli

kurdele, a baril bi se skinuo. Od drugoga barila, koji je bio napunjen do polovine bilo bi se isto pustilo obruče i raširile *duge* pak bi se riba iz onoga prvoga barila na dvije trake spustila u taj drugi *baril* i *duge* bi se potom stiskle i nabili obruči. To se radilo zato da nije potrebno *pripošolivat* ribu.

Uvijek se nastojalo da u *barilu* bude riba od jednoga *mroka* jer je razlika od *mroka* do *mroka* u kvaliteti. Uvijek je bila najskuplja riba od lipnja, a *frìškace* su bile jeftinije. Nedo zre la riba se kasno prodavala, a koji put je ostajala i za iduće ljeto.

2.13.3. Grčki trgovci u Komìžu

Ja se sjećam kad su Grci dolazili u Komìžu kupovati ribu. Sjećam se grčkoga broda kad bi pristao na mulu. A dolazili su i talijanski brodovi. Imao sam tada pet-šest godina. Bili su drveni *šperuni* kao bodeži. Trgovac koji je kupovao slane sardele bio bi uvukao taj *šperun* kroz onu rupu na poklopcu barila, onda bi bio njime *šperunol*. Kad bi izvadio *šperun*, bio bi njušio po svojoj duljini *šperuna*. To su bili takvi specijalisti za ribu da su po mirisu znali za svaki red ribe ako je pokvarena. I to je znao je li pokvarena riba od ulja ili od *štrakica*. *Štrakic* znači da je riba kasno posoljena, kad se već počela kvariti. Znao je po mirisu je li riba uhvatila *rongavinu* ili je ostala bez *šalamure*, nasuho. Onim ribarima koji su bili dobri za soliti, koji su bili na glasu, njima nisu ni gledali

394. *pripošolìvāt* – ponovno soliti već posoljenu ribu preslagivanjem iz jednog barila u drugi nedovoljno napunjen; 395. *frìškàca* – posoljena riba koja još nije dovršena, koja još fermentira te joj je meso blijedo, a ne tamnocrveno, kakvo mora biti kad je fermentacija završena; 396. *šperùn* – drveni bodež kojim su trgovci slanom ribom probadali kroz otvor na vrhu barila masu slane ribe u barilu da bi provjerili, mirišući izvađeni bodež je li riba zdrava, ima li miris po ulju; 397. *šperunāt* – probosti drvenim bodežom posoljenu ribu radi provjere mirisom je li riba zdrava ili pokvarena; 398. *šperunòvāt* – probadati drvenim bodežom kroz otvor barila da bi se po mirisu utvrdilo je li riba pokvarena ili je zdrava; 399. *ròngavina* – okus pokvarene slane ribe koja je uhvatila ulje.

dobrī za šolīt, kojī su bīli na glōšū, njīma nīšū nōnke glēdoli rību. Ovīma kojī su bīli šumjīvi, njīma bi ūvik šperunōvāli rību.

2.14. Vūnj friškīna

Na Palagrūzu še hōlo šve do krāja šetēmbra. Otūbra še nī hōlo. Bīlo je vāko, kal bi ti bīl kōgod, pripoštāvimo, rēkal da šī slābo ūjol māža oli žūnja, bīl biš mu olgovorīl da še *kūnti* cinē na Švētega Lūku, jērbo jedōn mrōk mōre cīlu lito napravīt, a Švēti Lūka je na ošavnāšte otūbra mīšeca, kal finī lītjno rībašćina

Cīlo Komiža vonjāla je slōnun rībun. U Mōlu bōndu i Vēlu bōndu švāko kūća ūž more jimāla je barāku i dobōta su švē kūće ūž more bile rīborške.

Štōri je komīški provērbij: Tēško Komiži kal ne vōnjo friškīnon!

ribu. Ovima koji su bili sumnjivi, njima bi uvijek *šperunovali ribu*.

2.14. Miris ribe

Na Palagružu se išlo sve do kraja rujna. *Otubra* se nije išlo. Bilo je ovako, kad bi ti netko, pretpostavimo, rekao da si slabo ulovio u svibnju ili lipnju, bio bi mu odgovorio da se *kunti* rade na *Švetega Luku*, jer jedan *mrok* može donijeti veću zaradu tako da cijela sezona bude uspješna, a Sveti Luka je osamnaestog listopada, kad završava ljetni ribolov.

Cijela Komiža mirisala je slanom ribom. U *Molu bondu* i *Velu bondu* svaka kuća uz more imala je baraku i skoro su sve kuće uz more bile ribarske.

Stari je komiški *proverbij*: Teško Komiži kad ne miriše *friškīnon*!

---

400. *otubar* – listopad. Mjesec u kojemu se završava sezona ljetnog ribolova na plavu ribu; 401. *kōnat* – račun; 402. *Švēti Lūka* – Sveti Luka, koji se slavi 18. listopada u ribarskom kalendaru znači kraj ljetne ribolovne sezone u lovu plave ribe; 403. *Mōlo bōnda* – predjel Komiže, na zapadnoj strani uvale, u kojemu su koncentrirane uz more mnoge ribarske kuće; 404. *Vēlo bōnda* – istočni dio uzvorske Komiže s mnogo ribarskih kuća; 405. *provērbij* – poslovica; 406. *friškīn* – miris svježe ribe.

3. GLOSAR

Kraticе: adv. – prilog; dem. – deminutiv; G pl. – genitiv množine; imper. – imperativ; indecl. – oblik koji se ne deklinira; l – lice; pl. tant. – pluralia tantum; pf. – svršeni glagol; impf. – nesvršeni glagol; pred. – predikativni oblik pridjeva

A

agvantât, -ôn pf. – 1. prihvatiti s obje ruke; 2. izdržati, odoljeti: *ni še jidra gošilo, nego bi še bila doržala jidra gori dokle gul je brud mogal agvantat* (2.2.3.); *Veliko je gajeta bila bojo ža jidrit, mogla je veče agvantat i veče deperat jidor* (2.2.4.)

akōžât še, -ôn pf. – pojaviti se na vidiku: *Žene bi bile u grupima gledole kal bi še parvi brodi akožali na Štupišće i onda bi bile nagodjale i pogodjale cihovi še muži približuju* (2.13.1)

akvištât, -ôn pf. – zauzeti, osvojiti mjesto, poziciju: *Pitanje je bilo duć ca je moguće pri na Palagružu radi tega ca je tu moli škuj i tukalo je akvištât ca boju mišto* (2.2.1.)

alapuježe, adv. – dizanje mreža na način kako to rade pulješki ribari (iz Puglie) tako da je jedan dizao s ruba broda i podizao mrežu, a potom bi prihvatio drugi i pomagao potezati, tako da je u jednom zahvatu mreža išla do visine glave prvoga i tako kontinuirano bez zastoja dok se mreže ne bi istegle u barku: *ža pri istegnit mriže, kal bi dušli dupini, onda še dvižolo alapuježe. Dvo covika bi bila na škafu i potežala mrižu, a treći bi bil vorol* (2.2.4.)

alavija, adv. – 1. dobro, prema običaju: *Nogorice gledoj pošukalcat alavija da ti še lopiža ne ražbije* (2.7.6.); *uredite da riba bude alavija izguvernona* (2.7.7.); 2. sasvim, potpuno: *Osmega mišeca šardela še more ucinit, ali ne alavija* (2.9.)

alvôlo, adv. – po želji, otprilike (o stavljanju mreža u more) postaviti mreže bez znaka prisutnosti ribe: *A kal še je mećalo alvôlo, kal ni bilo vidit ribu niti šinjola ol ribe* (2.4.3.)

anêl, -èla m – alka za privez broskog užeta: *Brager je hodil priko paronga koji je bil vežon ža anel ol karine* (2.2.2.)

arborât, -ôn pf. – opremiti barku jarboljem i jedriljem: *Onda bi še bilo donilo jacom i pavijun pok bi še bilo arboralo* (2.1.4.)

ardûra, -e f – svjetlo ispod mora koje se vidi noću; svjetlo nastaje fosforescencijom ribljeg jata; komiški ribari razlikovali su iskre različitih vrsta riba i po tome su identificirali vrstu ribe, smjer kretanja i dubinu na kojoj se riba nalazi: *Kal dujdeš na arduru tu je izgledalo kuda da gori more, kuda da še pol more užegal veliki ogonj. Ta švitlušt naštaje kal še riba užnemiri žbog opašnosti, ali ne biži, štôji na mišto jer je opkoljena dupinama ili kojun drugun ribun koju je progoni* (2.4.5.)

arganêl, -èla m – tanji konop, promjera 8 mm, kojim su se mreže budeli spuštali na određenu dubinu, a njime su se vezivale i mreže za brod: *bilo bi še arganelon vežalo brud ža sponu ol puta, a kal je bilo marete ćapovalo še je arganel i ža pero od olova da še mriže ne dešpone* (2.4.5.)

argùtula, -e f – poluga kojom se upravlja kormilom: *Buta, Luka, tu argutulu u kuvertelu pok voroj priko argutule* (2.7.3.)

- aricât**, -ôn pf. – pritegnuti konopom: *Folke bi še bilo nateglo, aricalo iš konopen priko centih ža kontrapos ol gajete* (2.1.4.)
- ãrija**, -e f – 1. zrak: *Kal še ovi nažeru, važmu arije i žamine one ca šu pritiškali mnižu. Onda ovi drugi važmu arije i idu žerat šardele* (2.4.4.); atmosfera; *grubo arija* – nebo pokriveno tamnim oblacima: *Kal ti gledoš po noći, pogotovo kal šu grube arije, u more še vidi na mijore i mijore vorštih fošfornih iškor* (2.4.5.)
- arinât**, -ôn pf. – posrnuti, rasuti se: *Barili bi še bili inkunjali da ne arinaju* (2.12.)
- armivât**, -tjñ impf. – opreмати brod i ribolovne alate za ribolov: *Bil je obicoj da še, kal bi še bila armivala mriža, u parvu olovnicu, izmeju konopa i olovnice, mečol še je lišt ol mašline koji je bil blagošlovjen na Cvitnu nediju u crikvu Švetega Mikule* (2.1.6.)
- armivõnje**, -o n – opremanje broda i / ili ribolovnog alata za ribolov
- ašôrte**, adv. – nasumce staviti mrežu u more: *kal še je mečalo ašorte na odredjeno mišta di še je žnalo da še riba dviže, a ribu ne vidiš, ribu ne cuješ, onda mriže štaviš ol kurenta i štoje tako pul ure* (2.4.3.)
- ašpêrt**, -a, -u, pred. -a, -o – spretan: *Drug ol prime je moral bit puno ašpert da šlušo švičora na koliko će paših molat mriže duboko jer tukalo je namečat* (2.2.4.)
- atênto**, adv. – na oprezu, s pojačanom pažnjom: *atento uši napele hoće cut kako jih fole da šu njin koloci lipo narešli* (2.1.2.)
- avrîl**, -a m – travanj: *Kal je riba ol avrila, maža ili žunja, toti je malo ulja* (2.9.)

B

- bacilât**, -ôn impf. – kružiti brodom oko malog otočića (Palagruže) gdje nema zaklona od valova i vjetra u slučaju kada brod nije osvojio mjesto u regati na žalu gdje ima pravo izvući brod: *Niši ti, šinko, provol ca hoće reć bacilat. Ovo je moli škuj i di gul ideš švuder te nahođo. Pok kal je vako škuro kako nočas, kal šu grube arije, kal je veliku more, nikal ne žnoš di te more izvornit* (2.7.3.)
- bãja**, -e f – drvena posuda za mašćenje mreža sardelara: *Na tu batudu donilo bi še brime ili dvo ruja i onda bi pet judih iš macavarijima oti ruj dobro ištukli. Onda bi še tu u jelnu baju žagošilo moren* (2.1.3.)
- bãnak**, bõnka m – veslačka klupa na falkuši i prostor od jednog do drugog *bonka*; prostor između dvije klupe (*banak*); četiri su takva prostora i svaki pripada određenom članu posade (*drugu*): *Drug ol katine imol je banak ol katine. Un je u oti banak i špol. Švaki drug je švoju pojacu doržol u švuj banak. Drug ol traštana je doržol pojacu u traštan, drug ol sride u sridu, a drug ol prime u primu* (2.4.1.)
- bãnko fêrmo**, indecl. – član posade falkuše koji zauzima poziciju *drug ol sride* (druga pozicija od krme) i najiskusniji je u posadi: *Drug ol sride je nojstariji – banko fermo, a drug ol prime moral je bit nojšposobniji jer je un igrol nojveću ulogu kal je bila filatorija, da mriže ne polvarže na mriže* (2.8.)
- barãka**, -e f – mjesto za soljenje ribe; u Komizi su to bile konobe uzmorskih kuća, a na pučinskim otocima malen ograđen prostor obično natkriven platnom od jedra ili granjem radi hladovine, gdje se je solilo ulovljene sardele i incune: *Kal bi še dušlo u Komizu, barile bi še prinilo u baraku, polilo šalamurun i butalo korge* (2.13.1.); *U Molu bondu*

i Velu bondu švako kuća už more jimala je baraku i dobota su šve kuće už more bile riborške (2.14.); Ku bi bil na žolo dobil baraku, bil bi dobil i šteralo. Baraku i kuhinju vajalo je žaužešt, a pošli se šteralo bruškitalo (2.3.)

baril, -ila m – drvena posuda, bačvica za soljenje ribe ili prijenos stvari i tekućine, zapremine do 55 litara, a s posoljenom ribom težak do 60 kg: *I kal bi se tako bilo dušlo na škuj, bilo bi se iškarcalo barile (2.3.); E ma ujoli smo petnašte barilih (2.7.3.)*

baril ol šalvaròbe, -a m – baril za posuđe; *Važimol se je baril ol šalvarobe u kojemu su stoli pijat, lopiže, terine i pošode (2.1.4.)*

barilac, -ilca m – manji zatvoren baril (12 – 15 l) koji je služio kao plutača za mreže sardelare (vojge): *Parvi kavicol je jimol nojjaciji možak, a kavicol ol barilca imol je možak malo tanji. Toti bi se bilo vežalo barilac koji je doržol mrižu (2.4.2.); Udrila je riba. Vidi se – varte se barilci. Vešelje. Incetoju šardele. Barilci gredu šoto ol šilne ribe (2.4.4.)*

baškòt, -a m – dvopek u obliku alke koji su ribari uzimali kao kruh za vrijeme duže odsutnosti na moru: *do pedeset šardel su judi žnali ižišt ža marendu. A už tu ni bilo nego baškot i bevonda. Baškot bi se bilo polilo vinen i tu bi se bilo jilo iš lućikun (2.11.2.); Tukale su oparcat i dvo barila baškota. Bile bi omišile koloce i na dašku nošile na glovu pul peći. Kal su pul peći hodile, bile bi iš jelnun rukun doržale dašku, a drugu bi ruku doržale u propur ol fuštona i iš otun rukun cinile roge da njin se žle joci ne uvišće, da njin tišto lipo iskisne (2.1.2.)*

baštùn, -ūnâ m – pramčani kosnik na koji se razapinje pramčano trokutno jedro *flok*: *Ža jidrenje ol burine bilo bi se štavilo na provu veliki baštun. Un bi se bil ucvorštil sortijima. Dulnjo šortija ol baštuna žvola se je moštac (2.2.2.)*

batūda, -e f – okrugli podij od kamenih ploča gdje bi nekoliko ljudi drvenim mlatima (*macavarija*) tuklo smrču ili borovu koru radi dobivanja tekućine za bojanje mreža: *batuda se je žvola jelna rotonda ol štine na kojuj se je macavarijima tukul ruj (2.1.3.)*

bižigât, -òn impf. – kretati se cik-cak: *Iškra šardele i minćuna štoji na mišto, a iskra lokorde se rašipje. Tu je žatu ca lokorda bižigo vamo-namo (2.4.5.)*

bonāca, -e f – 1. mirno more bez vjetra: *Pala je bonaca (2.7.4); 2. zavjetrina: Polbijte ceteri budela i štanite u bonacu pok ćemo gledot žatvorit koju roturu (2.7.8.)*

bōnda, -e f – strana; *Škalcin je iz bonde imol dvi rape kroz koje je pašovol konop (2.2.2.); na bondu – izdvojeno sa strane: I švako špona di bi se bilo veživalo barilac, bila je na bondu (2.4.1.)*

bōnda ol prīmê, -e f – lijeva strana broda: *Na bondu ol prime su bile dvi šohe i na njih bi se butalo jidro iš macima (2.2.3.)*

bōnda ol šrīdê, -e f – desna strana broda: *na bondu ol šride štavil bi se jorbul (2.2.3.)*

bōta, -e f – utroba broda: *Ribu je vajalo olma iškarcat. Jedon je dvižol baril iz bote, drugi je nošil do karme, a dvo su nošila u baraku (2.13.1.)*

bōvica, -e f, dem. od *bova* – povjetarac, ćuh vjetra: *Ono, švićoru, onamo carni, vidite ca bovica rajo (2.2.4.)*

brāc, brāca m – uže kojim se učvršćuje prednji kraj lantine na latinskom jedru ispod vjetra: *Bila je isto i korga kojoj je ucvorštila dulnju macu kako ca su davont i brac fermo- vali lantinu jidra ol detaja (2.2.2.)*

bragêr, -èra m – uže koje vezivanjem na dva mjesta za krmeni dio donje lantine amortizira udar vjetra u jedro budući da je za sredinu vezana škota čija se sila na taj način raspoređuje na dvije točke lantine i time sprečava njen lom: *Brager ša škotun bil je vežon za karmeni kraj dulnje mace i za treći dil dulnje mace. Brager je hodil priko paronga koji je bil vežon za anel ol karine. Jidro ol detaja ni imalo brager, nego mu je škota bila vežona za anel ol karine. Brager je bil zatu da še pol pritiškon vitra ne bi išlomila duljno maca* (2.2.2.)

brankanèla, -e f – omča na prednjoj strani oglavnog jedra koja bi se nataknila na prednju glavu lantine prilikom skraćivanja jedra: *Na škuvetu je bila brankanèla u obliku pekje. Kal še škraćivalo jidro, u nju bi še uvukla duljno maca* (2.2.2.)

bríva, -e f – brzina: *jerbo je brud istun brivun kuril po škorupu* (2.2.4.)

bruškít, -a m – ždrijeb izvlačenjem štapića različite duljine iz šake za dobivanje mjesta na žalu za sušenje mreža: *Onda bi še bilo napravilo bruškít za raždilit mišta za šteralo po žolu* (2.3.)

bruškítát, -ôn pf. – odrediti ždrijebom: *Baraku i kuhinju vajalo je zaužešt, a pošli še šteralo bruškítalo* (2.3.)

budèl, -èla m – 1. mreža stajaćica koja lebdi između dna i površine; *budel* je visok oko 15 m, a dug oko 33 m, oko mreže je veličine 16,5 – 17 mm; težina olova je tolika da pluto ne može držati mrežu na površini pa mreža tone; mrežu drže drvene bačvice (*barilci*); četiri budela spojena zajedno predstavljaju jedan par mreža *vojga* ili *sardelora*: *Budeli šu bili višoki osan paših. Švaki je budel bil dug ol sedavnaste do devetnaste paših* (2.4.2)

bujùl, -a m – brodski kablíć zapremine 12 do 15 litara: *U gajetu je moral bit bujul, šešula za šekonje* (2.1.4.)

burína, -e f – uže za pritezanje jedra na provi kad se jedri na vjetar (*orca*); *jidrit ol burine* – jedriti na vjetar što je moguće više prema smjeru puhanja vjetra: *Kal še jidriolo ol burine, bilo bi še štavilo kontrakonop za škuvetu i bilo bi še nateglo jidro šotovento da boje čapoje vitar. Ti še konop žvol burina* (2.2.2.)

C

cènta, -e f – unutrašnja proveza na gornjem obrubu *folke*: *Folke bi še bilo nateglo, aricalo iš konopen priko centih za kontrapoš ol gajete* (2.1.4.)

cetát, -ôn impf. – (o ribi) zaglavljivati se u oka mreže: *Ako je riba šlabo incetala, onda puštiš da još ceto* (2.4.3.)

cinít áriju, -in impf. – prigovarati, raditi na svoju ruku, mimo zapovijedi autoriteta: *Tad še je šlušola žapovid švičora, a ne kako danas ca cine ariju i još prite* (2.6.)

Č

čapát, -ôn pf. – uhvatiti, komanda – *čapa*: *Ala, čapa kavicol* (2.7.2.); *čapat se* – uhvatiti se (čega): *Dojte ti duplin ol mriž vamo pok še vajo čapat tribjenjo* (2.7.3.)

D

- davônt**, -a m – uže kojim se učvršćuje prednji kraj lantine na latinskom jedru sa strane odakle puše vjetar: *Bila je isto i korga koju je ucvorštivala dulnju macu kako ca šu davont i brac fermovali lantinu jidra ol detaja* (2.2.2.)
- deprôva**, adv. – ispred prove broda, s pramčane strane, ispred nečega, sprijeda: *Po karmi jidra gurnjo i dulnjo maca bila je vežona konopen koji še je žvol ventom, a deprova je gurnjo i dulnjo maca bila vežona konopen koji še je žvol škuveta*
- dešponit še**, -in pf. – rastaviti ono što je povezano, raspasti se; (o mreži) raspasti se pod pritiskom ulovljene ribe: *kal je bilo marete, čapovalo še je arganel i ža pero od olova da še mriže ne dešpone* (2.4.5.)
- dežûja**, -e f – veliki morski rak, rakovica čija se kora koristila za držanje soli u ribarskoj kuhinji; *Kal greš kuhot, nemuj žaboravit šul važešt. Ovo ti vodi kora ol dežuje pok je lipo napuni* (2.7.6.)
- dilovot**, -ujen impf. – (o ribi) pojaviti se, igrati na površini mora, pokazati znak prisutnosti ribljeg jata: *Gredu pol škuj vidit hoće riba dilovot kal istecu roščapnice* (2.7.1.)
- dô lne**, adv. – do zore, do početka dana: *Vajo še čapat tribit. Vajo gledot ištribit do lne* (2.7.3.)
- dognât**, -ôn pf. – (o oluji) dohvatiti silinom vjetra i valova: *Jimali šmo šriću da ni dognala nevera* (2.7.3.); *Lampo u oštru na žmaju, mogla bi nevera dognat* (2.7.2.)
- dôž**, dažjâ m – kiša: *Brodi šu potendonu žboga dažja* (2.7.4.)
- drôf**, -â – komina, masa lišća i granja koja ostaje poslije odvajanja tekućine *rujote*: *Bilo bi še onda izvadilo drof vonka, a rujotu bi še bilo ulilo u pritur i unutra izvorale mriže* (2.1.3.)
- drûg**, -a m – član posade, osim *švičora*: *Ošin baškota, švaki drug je važimol i po dvi bine kruha ža parve done da imo friški kruh* (2.1.5.)
- drûg ol katîne**, -a m – član posade falkuše koji je bio najjači te je morao na poseban način veslati (*žaticot*), a imao je veslački prostor između jarbola i zadnjeg veslačkog prostora (*pajulac*) na falkuši, četvrti po redu od krme prema provi: *drug ol katine tu je bil nojjaciji covik, jer kal bi še bila vozila gajeta už more, un je tukol žaticot brud. Un ni vozil kako vi drugi. Un je bil kako prednjok. Un je bil parvi i na onu maretu un bi bil brud žaticol iš vešlen. Žaticot hoće reć špešije vozit — napravit dvi vogadure dokle drugi naprave jelnu* (2.2.4.)
- drûg ol primê**, -a m – član peteročlane posade falkuše koji vesla na mjestu *prime*: *Drug ol prime je moral bit puno ašpert da šlušo švičora na koliko će paših molat mriže duboko jer tukalo je namećat* (2.2.4.)
- drûg ol šriđê**, -a m – član posade falkuše čiji je prostor (i veslačko mjesto) bio drugi po redu od krme, prostor između dva *bonka*: *jer drug ol šride je bil nojštariji drug. Tu je bil žamjenik švičora. Tu je bil banko fermo. Žvol še je banko fermo* (2.2.4.)
- drûg ol traštana**, -a m – član posade, obično najmlađi, čija je treća po redu pozicija od krme: *drug ol traštana je bil sluga svakomu jer un je bil i nojmlaji u brodu. Moral je obavezno prat pijate i pošode, očištit štul, očištit ribu, išpeč i iškuhot, a uvik bi žolnji važel iz terine iće, kal še pri drugi pošluže* (2.8.)

dùga, -e f – oplatnica barila: *Tu še istiro mrižinun jerbo še ulje nalipi na duge ol barila* (2.9.)

dùltarbùhon, adv. – potrbuške: *Vože tako pol šobon na Palagružu. Švičor leži na škafo ol prove dultarbuhon i gledu u more* (2.7.1.)

dupinôra, -e f – harpun za dupine: *Važimala še je šobon i dupinora i alot ža kalafatonje* (2.1.4.)

duplîn, -a m – podvostručena mreža ili uže: *Dojte ti duplin ol mriž vamo pok še vajo čapat tribjenjo* (2.7.3.)

E

ěvala, excl. – uzvik odobravanja kojim je *švičor* pohvaljivao družinu za obavljen posao, za izvršenu zapovijed: *Bravo, šal kal je gotovo, šal morete pocinut. Evala, tako i tuko ako će pošol bit za rukun* (2.6.)

F

falkùša, -e f, G pl. -ih / -ùš – vrsta ribarskog broda, tipa gajeta, dug obično od 8,50 do 9,50 m koja ima montabilnu ogradu (*folke*) radi navigacije otvorenim morem: *Užalo je bit i priko pedešet falkuš na partencu. Popri bi bil iz Komune išpoljen kalun kako žnak ža pocetak regate, a u moje vrime bi regata pocela kal bi iz parapeta kapiton ol purta dvigal bandiru* (2.2.1.)

fâte, excl. – uzvik bodrenja veslača: *Tako. Boje prima. Fate, naši!* (2.7.1.)

fila, -e f – način jedrenja s krmenim vjetrom (*jidrit u filu*): *Kal bi bile velike furtune i kal bi še jidriolo u karmu, šortiju šotovento tukalo je polpuno puštit, a trocu čapat šotovento tako da jorbul štoji prema dvi šortije ol prove. Tu še je žvolo u filu. Kad še je jidriolo u filu, bilo je nojopašnije da te ne izvorne* (2.2.3.)

fila, -e f – niz pari mreža međusobno povezanih: *Kal še je mečalo na dubinu uvik še je intajovalo. Rilki je bil šlucaj da še je mečalo odvojeno. Večinun šu še mriže mečale u filu. Bilo je pet bariloc kal bi še butalo cetiri budela, a kal še je mečalo osan budelih u filu, onda je bilo devet bariloc* (2.4.2.)

filatòrija, -e f, G pl. -ij / -ijih – više brodova jedan za drugim bacaju mreže sardelare kada je riba pred dupinima zbijena u kraj; kad bi samo jedan bacio mreže, vjerojatno je da bi mu ih dupini uništili i da ne bi ulovio ribe; na ovaj način ulov je siguran i dijeli se na jednake dijelove između svih sudionika, a svi solidarno sudjeluju u krpjenju oštećenih mreža

fjâka, -e f – osjećaj opuštenosti i bezvoljnosti za fizičku aktivnost: *Žali dupin je šomo ža poždrit. Un kal še nažere, onda še dobro išpardi i tumboje še po škorupu. Un je šohoploho, un je fjaka, un je lincina* (2.4.4.)

fjâšak, -a m – zemljana posuda, flaša, s dvije ručice, zapremine 5 litara, za držanje ulja u brodu: *Na jelnu špurtenjacu bilo bi še važelo fjašak ol pet litor ulja — litar na covika ža dvodešet don. Bil je tu fjašak na dvi rucice ol žemje i služil je ža doržat ulje* (2.11.2.)

flok, -a m – pramčano trokutno jedro: *Gajete šu upotrebivale i flok. Ža jidrenje ol burine bilo bi še štavilo na provu veliki baštun. Un bi še bil ucvorštil šortijima. Dulnjo šortija*

ol baštuna žvola še je moštac. Bile su tri voršti flokih. Ža jidrit ol burine korištil še je moli flok. Ža jidrit mežonave, ca hoće reć jidirit iš vitron u kvartir karmeni, deperol še je šrilnji flok. Ža jidrenje iš šlabin vitron povoljnega šmjera, korištil še je veli flok (2.2.2.)

fólka, -e f, G pl. fállok / -ih – montabilna ograda falkuše (u šest dijelova, po tri sa svake strane) koja se postavlja na gajetu falkušu radi zaštite od mora kada se pod teretom plovi otvorenim morem: *Bilo bi še karmun dušlo na kraj i nojpri bi še bilo kalalo karmenu folku (2.3.); Folke bi še bilo štavilo na kraj i namištilo tako da še ne krive (2.3.); Tukalo je namištiti folke i šukat ih (2.12.)*

frāka, -e f – drveni poklopac s rukohvatom kojim se u procesu soljenja plave ribe u barilu pritiska posoljena riba kako bi više stalo: *ukarcalo bi še ošandešet do štu barilih prožnih iš katrafundima, frakama (2.1.4.)*

frakāt, -ôn impf. – pritiskati drvenim poklopcem (*fraka*) posoljenu ribu u barilima da što više ribe stane i da izađu iz nje voda, krv i ulje: *Nemujte puno mećat šoli kal frakote. Šomo ruku ištrešite ža frakat, onda frakajte, neka še manje riba probije. Onda pošli, kal išfrakote, onda lipo pošpiti šul (2.7.5.)*

friškāca, -e f, G pl. friškōc / -ih – kasno posoljena riba koja ne može sazreti jer više nema ljetnih vrućina; njeni fileti nisu tamnocrvene boje, već su blijedi: *Šardela ol šetembra i otubra ne more še nikal uciniti jerbo vej ni vrućin koje šu potriba da bi še riba mogla uciniti. Tako šardela oštaje vavik friškaca (2.9.); Uvik je bila nojškupjo riba ol žunja, a friškace šu bile cinije. Friškace še je kašno prodovalo. Koji put šu friškace žnale oštati i ža drugu godišće (2.13.2.)*

friškīn, -a m – miris svježe ribe: *Štori je komiški proverbij: Teško Komiži kal ne vonjo friškinon! (2.14.)*

fruntīn, -a m – prednji obod, šilt kape: *Fruntini ol berite šu obišeni. Kal še ne bi bilo ujolo, bilo bi še poteglo beritu malo niže na oci, kuda bandira na pul ašpe. Non šu berite bile potegnute noše na cupicu, a fruntini u ariju kuda prova ol taljonskega trobakula (2.7.4.)*

furkōda, -e f – drvene rašlje koje služe za konstruiranje *šterala* na taj način što se njima podignu od tla horizontalno položeni jarbol ili lantine; dvije *furkode* drže jarbol, *baštun* i *lantinu* na svakom kraju i sprečavaju kretanje lijevo-desno, a po jedna poduprta o krajeve postavljenih motki da spriječe pomicanje naprijed-natrag: *U gajetu je moral bit bujul, šešula ža šekonje, furkode ža šteralo (2.1.4.); Digod bi še bilo dušlo na ramboj, u šukob, kal bi bili vožili jedon do drugega pok bi še bilo digod i šlomilo vešlo i pritilo furkodami (2.3.)*

furtūna, -e f – jako valovito more, nevrijeme: *Kal bi bile velike furtune i kal bi še jidriilo u karmu, šortiju šotovento tukalo je polpuno puštiti, a trocu čapat šotovento tako da jorbul štoji prema dvi šortije ol prove (2.2.3.)*

G

gārc, -à m – vrsta morskog puža koji nastanjuje hridinaste plicake uz obalu: *Kal je bilo šardel, bilo je lako i drugu ribu ujut, ali kal ni bilo šardel, i ni še mogla ujut dobro riba. Bilo bi še lupalo lupore i kupilo garce i ol tega bi še bilo napravilo patakenjac (2.11.2.); Boje je, šinko, i lupore i garce jišt nego rižikat (2.7.3.)*

- gōšit jidro**, gōšin impf. – sabrati jedro: *Bile su šušte iz jelne i druge bonde jidra za gošit jidro kal je bil joki vitar da se more potegnit unutra i izbit jidro. Kal bi se jidro bilo malo ugošilo radi jokega vitra, onda bi se bilo vežalo matafune* (2.2.2.)
- gratīv**, -a m – uže kojim je obrubljeno jedro kako bi ga ojačalo: *Jidro je bilo ormono konopen ca se je žvol grativ* (2.2.2.)
- graića**, -e f – masnoća od ribljeg ulja: *Ti, Ivane, očišti bokun baraku ol graiće i pošpi malo žemje po tlehu da se noge ne lipe ol ulja i šalamura* (2.7.5.)
- Gušpā ol Košarice**, -e f – crkva Svete Marije iz 16. stoljeća na komiškom žalu čije je pučko ime vezano za gusarsku pljačku crkve i legendu o čudotvornoj Gospi koja vraća opljačkano blago: *Ruj se je tupal išpol crikve Gušpe ol Košarice* (2.1.3.)
- gvardamôn**, -a m – kožna navlaka za šaku s metalnom pločicom na dlanu za potiskivanje igle pri krpeljenju jedra: *U škrinju je doržol i alot za karpit jidra: gvardamon, joglu za jidro, vošak za mažot špog* (2.1.4.)
- gvolo**, adv. – ravnomjerno, podjednako: *punu rukovicu se žagrabi šoli iz barila i onda se skošon prošpe livo pok dešno tako da se šul gvolo pošpe po ciluj štivi* (2.7.5.)

I

- igrât**, -ôn impf. – (o ribi) skakati po površini mora: *Kal bi brud dušal na uškud, bilo bi se slušolo hoće ribe igrat. Ako ribe igraju, bilo bi se pocelo pašot* (2.4.3.)
- incetōvât**, -ōjën impf. – (o ribi) zaglavljivati se u oka mreže: *Vidi se — varte se barilci. Vešelje. Incetoju šardele. Barilci gredu šoto ol šilne ribe* (2.4.4.); *Kako kurenat noši mrižu, riba incetoje* (2.4.3.)
- inkantōvât**, -ōjën impf. – zaustavljati, usporavati: *Ala, naši, voga! Voga tako, obe! Gledojte žaticot da noš mareta ne inkantoje* (2.7.1.)
- inkapelōvât**, -ōjën impf. – posoljenu ribu iz jednog nenapunjenog barila prebaciti u bloku u drugi nenapunjeni baril tako da se skinu obruči, rašire duge, stave dvije trake kroz raširene duge, okrene baril da riba padne na trake i tada prebacuje u drugi baril kojemu su također razmaknute duge; to se radilo da bi se imalo sve barile pune, a da se pritom ne gubi vrijeme ponovnim soljenjem već posoljene ribe: *Kal bi se bilo žolnje noći ujolo nikoliko barilih, i ni jih se moglo reparat jer je vajalo portit, onda se u Komizu u baraku barile inkapelovalo* (2.13.2.)
- inkunjât**, -ôn pf. – klinovima učvrstiti: *Švi bi se karik bil ošigurool i barili inkunjali da ne arinaju jer bi miconje karika moglo izvornit brud* (2.1.4.)
- intajadûra**, -e f – spoj, mjesto nadovezivanja konopa, mreže na drugu mrežu: *a kal bi se štavilo tri pora mriž, onda ni bilo petnaste, nego trinaste bariloc radi tega ca je na dvi intajadure bil po jedon barilac* (2.4.2.)
- intajōvât**, -jën, impf. – povezivati: *Mečalo se je po cetiri budela. Kal se je mečalo na dubinu, uvik se je intajovalo. Rilki je bil slucaj da se je mečalo odvojeno* (2.4.)
- intrîg**, -a m – peripetija, komplikacija, problem: *Avrtijte da golte ne oštaju da ne bude opet intriga da non mriže oštanu šporke* (2.7.3.9)
- invênto**, adv. – (o poziciji ribe) visoko, blizu površine mora: *Ala, buta, buta jedon por mriž na šest paših. Riba je invento* (2.7.1.)

- inventôn**, -o, -u, pred. -a, -o – (o poziciji ribe u moru) visoko od dna, blizu površine mora: *kal bi bila riba inventona pok rašplićena po šinjolu, onda bi se bilo stavelo mriže uvik ol kurenta* (2.4.3.)
- išfregât**, -ôn pf. – izribati, očistiti: *Jedon je oštol iškuhot pijate u lug i lugen išfregat pošode, a oštoli su na baraku* (2.7.7.)
- išpārit**, -in pf. – opeći, opržiti: *Ti, Antuniju, škoci jedon čas voltat mriže da jih sunce ne išpari* (2.7.5.)
- išpurgât**, -ôn pf. – (o posoljenoj ribi) izbaciti iz tijela ulje: *Vajalo je pašat dvodešet don olkal se riba pošoli dokle se je moglo žalnit baril. Toko vrimenta je bilo potriba dok riba išpurgo ulje* (2.13.1.)
- ištendivât**, -tjēn impf. – postavljati, širiti mrežu u moru radi ribolova: *Bilo je pitonje somo da mriže propadu oni moment kal se zapocme mriže ištendivat* (2.8)
- ižguvernôn**, -o, -u, pred. a, -o – s pomnjom održavan, odnjegovan: *Pok vadite ulje. Šalamuru mećite u mojacu, a ulje poškorupite i butojte na bondu. Mrižinun ištirojte barile ol ulja. Pok lipo nakargojte, uredite da riba bude alavija ižguvernona* (2.7.7.)
- ižvōrât** – ōron pf. – složiti uže ili mrežu tako da ga se uvija u krug ili lijevo – desno: *Bilo bi se onda izvadilo drof vonka, a rujotu bi se bilo ulilo u pritur i unutra izvorale mriže* (2.1.3.)

J

- jacôm**, -āma m – jarbolje (*baštun*, jarbol, lantina): *jacom se mećalo u šohe iz bonde ol broda. Na bondu ol prime su bile dvi šohe i na njih bi se butalo jidro iš macima, a na bondu ol šride štavil bi se jorbul* (2.2.3.)
- jĭdro ol detaja**, -a n – latinsko jedro: *Popri su komiške gajete jidrive na jidro ol detaja. Jidro je bilo na jelnu macu* (2.2.2.)
- jĭdro švĕtega Antūnija**, -a n – olujno jedro: *Kal bi bilo veliku nevrime, užalo se je, da bi brud bil štabiliji, dvinut jelno molu jidro, poput floka na molemu pelunu. Bilo bi ga se ucvorštilo izmeju sortijih. Žvalo se je jidro švetega Antunija ili škartoc* (2.2.2.)
- jōglā**, -e f, G pl. jagōl / -ih – drvena igla za krpjenje mreža ili igla za krpjenje jedra: *Švičor je nošil šobon škrinju u kojuj je doržol mošur iš joglami ža karpit mrižu* (2.1.4.); *u škrinju je doržol i alot ža karpit jidra: gvardamon, joglu ža jidro, vošak ža mažot špog* (2.1.4.)

K

- kalafatōnje**, o n – šuperenje broda, nabijanje kudjelje dlijetom između spojeva oplatnica: *Važimala se je šobon i dupinora i alot ža kalafatonje* (2.1.4.)
- kalūma**, -e f – uže kojim se spušta u more ribolovni alat (mreža, vrša, parangal): *Kal su mriže tocile u more, tukalo je namećat dvi vulte, tri vulte, cetiri i pet vultih, a kal ni mogal tu obaviti, onda je cinil margaritu. Šomo bi bil ucinił pul užla na kalumu i tumba šomo neka kuri* (2.4.1.)

- kaparjûn**, -ûnâ m – istaknuti *švićor* po osvajanjima prvih mjesta u regati, po uspješnom ribolovu, vrstan znalac mora i ribolova, osoba velika ugleda: *Dobri ribor, kaparjun, uvik je bil štimon. I njihove žene su se folile. Is njima su hodili šomo oni koji su bili joki, koji su bili špošobni* (2.5.)
- kapišela**, -e f – baril koji je odsječen na jednu trećinu visine, a služi za kupljenje salamure i ribljeg ulja od posoljene ribe: *Švaki drug bi bil donil iz Palagruže u toku lita po jelnu kapišelu šlonih šardel, ol petnašte do dvodešet kilih. Tu mu je švićor dovol za doma važešt* (2.13)
- kâpo**, -ota m – zapovjednik kojeg bi ribari izabrali da odlučuje u svim sporovima i donosi odluke o ponašanju ribara na Palagruži: *Oni brodi koji bi bili dobili mišto na Žolo, bili bi izabroli kapota. Tu bi bil uvik nojugledniji švićor* (2.3.)
- kārik**, -a m – brodski teret: *Kako je brud bil pol karikon, bilo je teško vožit ako je bila bonaca* (2.12.)
- karîna**, -e f – čunjasti montabilni produžetak pramčane i krmene statve s utorima za uglavljivanje falaka: *Brager je hodil priko paronga koji je bil vežon za anel ol karine* (2.2.2.)
- karmâ**, -ê f – krma; *po karmi* – odzada, straga: *jidrit u karmu* – jedriti s vjetrom u krmu: *Kal bi bile velike furtune i kal bi se jidrilo u karmu* (2.2.3.); *Bilo bi se karmun dušlo na kroj i nojpri bi se bilo kalalo karmenu folku* (2.3.)
- katîna**, -e f – četvrta po redu pozicija – prostor između dvije poprečne klupe (*banka*) od krme za člana posade (*drug ol katine*): *Kal bi se bilo išlo na more, onda bi se bilo iškupilo pojace, žavilo i šve pojace štavilo u katinu jer u katinu ni bilo mriž* (2.4.1.)
- katôlda**, -e f – drveni kotur s tri rupe u paru s drugim takvim koturom kroz čije rupe prolaze četiri struka užeta za pritezanje pripona jarbola radi učvršćenja jarbola s pramčanih i krmernih bokova: *Šortije su se natežale katoldima. Katolde su imale po tri rape kroz koje je bil provucen konop tako da su katolde bile povežone jelna is drugun is cetiri vete. Jelna je katolda bila vežona za kontrapoš, a drugo je bila vežona za šortiju. Rigoj bi se bilo vežalo povar gurnje katolde za šortiju* (2.2.2.)
- katrafûnd**, -a m – poklopac kojim se poklapa posoljena riba u barilu, a na koji se stavlja težak kamen (12 do 15 kg) kako bi posoljena riba pod pritiskom pustila krv, ulje i vodu: *ukarcalo bi se ošandešet do štu barilih prožnih is katrafundima, frakama* (2.1.4.)
- katûn**, -ûnâ m – donji blok kolotura u sistemu kolotura (*parangorećin*) za podizanje glavnog jedra: *Bil je mont, parangorećin is cetiri vete. Gurnjo se taja žvola tajun, a dulnjo se žvola katun* (2.2.2.)
- kaûć**, -a m – ovalni klin koji se provlači kroz rupu *monkula ol folkih* i ulazi u rupu rebra barke da bi spriječio micanje ili iskakanje *folke* iz ležišta pri udarcu vala: *Folke bi se bilo nateglo, aricalo is konopen priko centih za kontrapoš ol gajete. Bilo bi se u monkule ol folkih išpol kontrapoša žabolo kauće da se ne more izvuć* (2.1.4.)
- kavèja**, -e f – šiljasti zaobljeni klin za razmicanje strukova konopa pri pravljenju upletaka: *U škrinju je doržol i alot za karpit jidra: gvardamon, joglu za jidro, vošak za mažot špog, kaveju za pjumbovonje* (2.1.4.)
- kavicôl**, -ôlâ m – kraj užeta ili mreže: *Na kavicol je bil možak koji je doržol mrižu* (2.4.2.); *Parvi kavicol je jimol nojjaciji možak, a kavicol ol barilca imol je možak malo tanji.*

Toti bi se bilo vežalo barilac koji je doržol mrižu (2.4.2.); Olma vožite na parvi kavicol da noš dupini ne iznenode (2.7.1.)

kolôc, kolôcâ m – dvopek u obliku alke, promjera 25 – 30 cm, koji je služio kao kruh na Palagruži budući da su ribari tamo provodili oko 20 dana dok je trajao ribolovni mrak, a kruh nije bilo moguće peći: *Tukale su oparćat i dvo barila baškota. Bile bi omišile koloce i na dašku nošile na glovu pul peći (2.1.2.)*

komešûra, -e f – spoj oplatnica na drvenoj posudi (barilu) ili spojevi falaka postavljenih na brod: *Ako vidiš da baril puno tece, štavi šlame u komešuru pok će ištišnut (2.7.5.); Iž vanjške bonde bi se bilo štukalo komešure između folkih i između folkih i kuvertele. Bilo bi se pomišalo katrama i luga i ti bi štuk olma žatvoril komešure i ištiškal. Ti štuk bi bil otvardal, a ni pucol (2.1.4.)*

kònat, kûnta m – račun: *Bilo je vako, kal bi ti bil kogod, pripoštavimo, rekal da ši šlabo ujol maža oli žunja, bil biš mu olgovoril da se kunti cine na Švetega Luku – na Dan svetoga Luke, 18. listopada, završava sezona ribolova na sardele (2.14.)*

kontrapôš, -a m – unutrašnja proveza nasuprot pasu broda koja povezuje i učvršćuje rebra barke duž njenih bokova: *Folke bi se bilo nateglo, aricalo iš konopen priko centih ža kontrapoš ol gajete (2.1.4.)*

kòrg, -a m – 1. brodski teret: *Jerbo te cetardešet i dvi mije iš teškin brodon ol dvoštišešt do dvoštidevet nug dajine pol korgon ni bilo lako vožit (2.3.); 2. uteg, valjkasto isklesan kamen težak 15 do 20 kg za pritiskanje posoljene ribe u barilu: *Korgi bi se ol barilih bili kalali i oštavili na Palagružu (2.12.); Gledolo se je doma donit puni baril da ga pok, kal duješ doma, štaviš u baraku i da štaviš no nje jedon moli korg (2.10.)**

kòrga, -e f – uže kojim se učvršćuje prednja strana oglavnog jedra za donju lantinu i konop kojim se priteže donja lantina na prednjem kraju: *Jidro je bilo ormono konopen ca se je žvol grativ, a kroj ol škuvete je bil ormon konopen koji se je žvol korga (2.2.2.)*

kòrka, -e f – tamnosmeđa tekućina koja se dobivala kuhanjem borove kore u morskoj vodi, a služila je za bojanje većih mreža i konopa radi postizanja poželjne boje mreže (da se riba što manje plaši) i radi duljeg trajanja mreže: *Naši štori većinun su se služili iš rujotun i korkun. Korka je bila ža moštit konope, kucinore, arganele i šve ono ca ni ol pamuka (2.1.3.)*

koštât, -ôn pf. – pristati brodom uz rivu, mul: *I kal bi brodi bili koštali na rivu, šva bi jih Komiža bila docekola (2.13.1.)*

krejôncija, -e f – poštovanje, respekt: *Žnalo se je ižišt veće ol dvi štotine šardel, kako je ku til do mile voje, a kal je bilo malo, uvik bi bilo cagod oštalo i nikur ne bi važel ol krejoncije makor bil i glodan (2.8.)*

krišnjòk, -òkâ m – srpanj; *Kal je riba ol avrila, maža ili žunja toti je malo ulja. Ali kal dujde krišnjok, onda tuko ištirat ulje (2.9.); Avrila mišeca ide u baril pedešet štivih, a krišnjoka trištipešt do cetardešet, ali veće se šoli hoće (2.9.)*

kucinôre, -ih f, pl. tant. – mreže stajačice velikog oka kojima se lovi na dnu mora manje morske pse. a osobito su efikasne u lovu jastoga; *Korka je bila ža moštit konope, kucinore, arganele i šve ono ca ni ol pamuka (2.1.3.)*

- kùlaf**, kùlfa m – otvoreno more, pučina: *Tu su kulfori. Tu je dupin iz kulfu, koji ni priviknut na ribore* (2.4.4.)
- kulfôr**, -ôrâ m – naziv za vrstu dupina koji ne prilazi obali, pučinski dupin: *Poštoji još jelna voršt. Tu su kulfori. Tu je dupin iz kulfu, koji ni priviknut na ribore, a istega je oblika kako i žali dupin. Un ni naucan na lupešćinu. Ni u kontaktu sa covikon* (2.4.4.)
- kulpôda**, -e f – veliki ulov: *Kal bi se bilo dušlo na arduru, dolo se je puno ujut. Tu su bile najveće kulpode jer je riba bila izbijena* (2.4.5.)
- kurdêla**, -e. f, G pl. kurdêl / -ih – traka: *Onda bi se između dugih provukle dvije kurdele i okrenilo ribu napuko tako da bi sva riba bila ostala na te dvije kurdele, a baril bi se bil kalol* (2.13.2.)
- kurênt**, -a m – morska struja: *Kal bi riba bila po šinjolu, kal bi bila riba inventona pok rašplićena po šinjolu, onda bi se bilo stavilo mriže uvijek od kurenta. Nikal se ni mećalo mriže išpol kurenta jer svako riba navežo na kurenat* (2.4.3.)
- kurît**, -în impf. – (o prometnom sredstvu) – kretati se, ploviti, putovati: *Kal pašo moli dupin, riba biži u lno i kuri pul kraja* (2.4.4.); *Ala, buta, buta jedon por mriž na šest paših. Riba je invento. Ala, neka kuri – neka klizi mreža s palube u more* (2.7.1.)
- kurôj**, -âja m – odlučnost, srčanost u poslu; *Ala, naši, kurajon – bodrenje posade u poslu* (2.7.2.); *Ali ca je bilo veće karika bilo je i veće kuraja – bilo je više zadovoljstva zbog većeg ulova* (2.12.)
- kuvertêla**, -e f – rub palube na boku broda; *Iz vanjske bonde bi se bilo štukalo komešure između folkih i između folkih i kuvertele* (2.1.4.)
- kvartîr**, -îrâ m – bok krmenog ili pramčanog dijela broda; *Ža jidrit mežonave, ca hoće reć jidrit iš vitron u kvartir karmeni – pod kutem od 45 stupnjeva u krmu* (2.2.2.)

L

- lampât**, -ôn impf. – sijevati: *Lampo u ostru na žmaju, mogla bi nevera dognat* (2.7.2.)
- lantêrna**, -e f – svjetionik: *A na Palagružu je i guštirna gori na bardo išpol lanterne* (2.11.2.)
- largât še**, -ôn pf. – udaljiti se, komanda – *larga: finil je mrok, dvodešeto nuć je pašala, mišec je narešal veliki i šardela se je largala u dubje* (2.12.); *Larga ol kuvertele da manje pucaju puta!* (2.7.2.)
- largôvât še**, -ôjên impf. – udaljavati se: *Troca štisko gurnju macu pri jorbul tako da še jidro ne largoje ol jorbula* (2.2.3.)
- leterât**, -ôn pf. – udaljiti: *Leteroj brud ol mriže!* (2.7.2.)
- levandûra**, -e f – drvena okrugla posuda zapremine oko 20 litara: *Bila je levandura u kojuj bi še žagošil ruj moren* (2.1.3.)
- lnô**, lnâ n – dno; *ćapat lno – zakačiti (mreža, uže) za sike na dnu mora: Kal pašo moli dupin, riba biži u lno i kuri pul kraja* (2.4.4.); *Kal se je mriža mećala, vajalo je avertit da ne ćapo lno* (2.4.5.)
- longabôna**, adv. – način protegnutog, usporenog veslanja: *Ako bi bila bonaca, un bi bil vožil longabona. Tu hoće reć protegnuto* (2.2.4.)

- lopiža**, -e f – keramička posuda za kuhanje glavnog jela: *Lopiža se nikal ni oprola. Lopiža bi se bila režentalo u more. Lopiža je bila ol zemje i ca je veće brujetih iškuhola, tu su brujeti bili boji* (2.11.2.)
- lovcôr**, -ôrâ m – lovac: *Luka je dobri lovcor; pošlat ćemo Luku neka ide namo u Konole ili u Mondanovu provat žabrumat na ušate, a mogal bi bit i kigoder šarak, pok ćemo prominit pašt* (2.7.6.)
- lûg**, lûgâ m – pepeo: *Pijate i terine kuholo se je u lušiju. Bilo bi se štavilo rukovicu luga u vodu pok bi se u tu vodu bilo iškuhola pijate i terine. Pošode bi se fregalo u lug* (2.11.2.)
- lûpât**, lûpon impf. – odcjepljivati priljepke od sika: *ali kal ni bilo šardel i ni se mogla ujoj dobro riba, bilo bi se lupalo lupore i kupilo garce i ol tega bi se bilo napravilo patakenjac* (2.11.2.)
- lûpor**, -a m – priljepak; *Boje je, šinko, i lupore i garce jišt nego rižikat* (2.7.3.)
- lušija**, -e f – otopina pepela u vreloj vodi za pranje rublja i posuda: *Pijate i terine kuholo se je u lušiju. Bilo bi se štavilo rukovicu luga u vodu pok bi se u tu vodu bilo iškuhola pijate i terine* (2.11.2.)
- lûštra**, -e f, G pl. -or -ih – riblja ljuska: *Vajo tu bokun boje prat, riba je puna luštor i karvetine* (2.7.5)

M

- mâca**, e f – lantina: *Po karmi jidra gurnjo i dulnjo maca bila je vežona konopen koji se je žvol ventom, a deprova je gurnjo i dulnjo maca bila vežona konopen koji se je žvol škuveta. Na škuvetu je bila brankanela u obliku pekje. Kal se škraćivalo jidro, u nju bi se uvukla dulnjo maca* (2.2.2.)
- macavarija**, -e f – drveni mlat kojom se tuklo smrču i krupnu sol kako bi se usitnila za soljenje: *Pri je većinum bila krupno šul pok je vajalo tu šul tuć macavarijima ili je prošijot jerbo bi veliku žarno šoli probilo šardelu kal se je frakalo. Vajalo je puć ubrat šmarške ža ucinit rujotu. U rujotu se mošte mriže. Ubere se šmarška iš lišćen, uberu se kite i donešu se na batudu, a batuda se je žvola jelna rotonda ol štine na kojuj se je macavarijima tukal ruj* (2.1.3.)
- macûla**, -e f – lagani drveni mlatac za nabijanje kudjelje pri kalafatanju broda ili za nabijanje obruča na barile: *Ošin tešlice, važimalo se je lito, štupa, pakol, macula i noštavak ža nabivat obruce ol barilih* (2.1.4.)
- majinât**, -ôn pf. – spustiti jedra, imper. *majna: Kal bi se bilo dušlo na škuj, tukalo je majinat, ažvelto puštīt jidro dole i onda na vešla duć na mišto di mišliš duć* (2.3.)
- marafûn**, -ûnâ m – uzica na porubu gornjeg dijela *jidra ol detaja*, a gornjeg i donjeg na o glavnom jedru
- marèta**, -e f – uzburkano more manjeg intenziteta: *a kal je bilo marete, ćapovalo se je arganel i ža pero od olova da se mriže ne dešpone* (2.4.5.)
- margarîta**, -e f – uzao kojim se vezuje podvostručeno uže radi skraćivanja: *Kal šu mriže tocile u more, tukalo je namećat dvi vulte, tri vulte, cetiri i pet vultih, a kal ni mogal*

- tu obaviti, onda je cinil margaritu. Šomo bi bil ucinil pul užla na kalumu i tumba šomo neka kuri* (2.4.1.)
- mašiljûn**, -ûnâ m – osovina škalcina oko koje se okreće kotur (roko): *Na vorh jarbula je bil škalcin koji je bil inkapelon na jorbul. U njemu je bilo roko, a ušri roka je bil gvozdenu mašiljun* (2.2.2.)
- matafûn**, -ûnâ m – uzica s obje strane jedra u radijalnom nizu od oštrog prednjeg ugla (na latinskom jedru) prema stražnjem dijelu, a služi za kraćenje jedra kad pojača vjetar: *Kal bi še jidro bilo malo ugošilo radi jokega vitra, onda bi še bilo vežalo matafune* (2.2.2.)
- Medvidina**, -e f – uvala s malim žalom i špiljom na istoku Male Palagruže: *Parvi je večinun hodil u Medvidinu na Molu Palagružu. Un je imol lipo za navuč še* (2.3.)
- mežanèla**, -e f – malo trokutno jedro koje se na falkuši stavljalo kad je bio slab vjetar kako bi se povećala površina jedara pri slabom vjetru: *Kal je bila regata za Palagružu, a malo vitra, deperol še je još jedon moli jorbul kojega še štovjalo na šomu karmu u purtelu do temunjera. Tu molu jidro žvolo še je mežanela* (2.2.2.)
- mežonâve**, adv. – jedriti s vjetrom u krmeni dio boka broda: *Ža jidrit mežonave, ca hoće reć jidrit iš vitron u kvartir karmeni, deperol še je šrilnji flok* (2.2.2.)
- môhâ**, -e f – mreža kao mrežni materijal: *Povar mriž bi še stavilo plušćo ol špeše mohe* (2.1.3.); *vajalo je šobon imat i režerve mohe orme i švilaca* (2.1.4.); *švićoru, predu u mohu – zaglavljene sardele u mreži titraju (osjet kao pri predenju vune kad se vrti vreteno) te ribar koji izvlači mrežu po tome zna da su ulovljene* (2.7.2.)
- mojâca**, -e f – baril od 60 do 65 litara koji je bio zatvoren, a služio je za čuvanje salamure pri soljenju ribe radi nadolijevanja barila: *U gajetu je moral bit bujul, šešula za šekonje, furkode za šteralo, kapišela i mojaca za rilnu ulje i šalamuru* (2.1.4.)
- môli dupîn**, -èga m – vrsta jadranskog dupina koji nabija jata plave ribe prema obali: *Kal pašo moli dupin, riba biži u lno i kuri pul kraja* (2.4.4.)
- môli ol traštana**, -èga m – najmlađi član posade, koji je radio na gajeti na poziciji traštana, a imao je obavezu raditi teže poslove i kuhati: *Ne tako, ti moli ol traštana, još še niši naucil* (2.7.5.)
- Môlo bônnda**, -e f – predjel Komiže, na zapadnoj strani uvale, u kojemu su koncentrirane uz more mnoge ribarske kuće: *U Molu bondu i Velu bondu švako kuća už more jimala je baraku i dobota šu šve kuće už more bile riborške* (2.14.)
- Môlo Palagruža**, -e f – Mala Palagruža, otočić uz istočnu obalu Vele Palagruže: *Parvi je večinun hodil u Medvidinu na Molu Palagružu* (2.3.)
- mônkul ol fôlkih**, -a m – zub kojim folka ulazi u bokove falkuše: *Bilo bi še u monkule ol folkih išpol kontrapoša žabolo kauće da še ne more izvuć* (2.1.4.)
- mônt**, -a m – sistem kolotura za podizanje glavnog jedra: *Bil je mont, parangorećin iš cetiri vete. Gurnjo še taja žvola tajun, a dulnjo še žvola katun. Tu je bilo žatu na cetiri vete parangorećin da je lagje jidro dvinut gore* (2.2.2.)
- moštâc**, -âca m – uže koje je pritezalo vrh kosnika prema dolje, vezano za pramčanu statvu na vodenoj liniji broda: *Dulnjo šortija ol baštuna žvola še je moštac* (2.2.2.)

- mošūr**, -ūrâ m – tuljak od debele indijske trstike (*cana di India*) s čepom od pluta za držanje drvenih igala za krpljenje mreža i metalnih igala za krpljenje jedara: *jo gren važešt mošur iš joglami i umeta ža umećat* (2.7.8.); *Švićor je nošil šobon škrinju u kojuj je doržol mošur iš joglami ža karpit mrižu* (2.1.4.)
- môž**, mǎža m – svibanj: *Kad je riba od avrila, maža, žunja, malo je ulja* (2.9.)
- mōžak**, mōžga m – vertikalno uže koje povezuje kraj mreže od olovnog oboda mreže do plutenog kako ne bi došlo do raspada mreže u slučaju većeg ulova: *Švaki je budel bil dug ol sedavnaste do devetnaste paših. Švaku devetnaste paših bil je možak, na kavicol je bil možak koji je doržol mrižu. Nakun devetnaste paših, ako je budel bil toko dug, bila je špona i možak do olova. Možak je špojol dvo budela. Kal ne bi bilo možga, mriže bi se dešponile* (2.4.2.)
- mrižina**, -e f – komad stare mreže za brisanje, čišćenje: *Tu še ištiro mrižinun jerbo še ulje nalipi na duge ol barila* (2.9.)
- mrôk**, -a m – ribolovni mrak, razdoblje od 21 noći bez intenzivne mjesečine kada je pogodno za ribolov plave ribe: *Pripoštavimo, na škoju šmo, finil je mrok, dvodešeto nuć je pašala, mišec je narešal veliki i šardela še je largala u dubje* (2.12.); *Prema temu, švaki je drug moral po veće ol štu putih nošit baril na škina u toku mroka* (2.13.1.); *Uvik še gledolo da u barilu bude riba ol jelnega mroka jerbo je razlika ol mroka do mroka u kvalitodi* (2.13.1.)
- šujēt**, -o, -u, pred. -a, -o – sklon nečemu, osjetljiv, podložan štetnom utjecaju: *Pašonega mroka jedon non je baril čapol roncinu, a vi je mišec puno šujet da riba čapo roncinu* (2.7.7.)
- murlüć**, -a m – morska riba mol: *Ža jišt bilo bi še digod donilo iš Palagruže pošoljenih murlucih i druge boje ribe* (2.13.1.)
- Mušter**, -a m – lokalni naziv za crkvu Svetoga Nikole u Komiži: *Pol provu ol gajete uvik še doržalo dvi glovnje ol ugnja ca bi gorili brodi na Don švetega Mikule išpri Muštera* (2.1.6.)

N

- nacinīt**, -în pf. – zakrpati (mrežu): *A kal bi bila filatorija, kako je bila maša dupinih, ako jedon štavi mrižu u more, vej ni mriž, vej ih še ni moglo nacinīt – bili bi je izili* (2.4.1.)
- nakargât**, -ôn pf. – poklopiti utegom (*korg*): *Pok lipo nakargojte* (2.7.7.); *Kal vidiš da je riba tvorda, butoš rukovicu šoli veće pok nakargoš i tako oštaviš* (2.9.)
- namećât**, -ēćen impf. – skraćivanje užeta kojim se uranja mreža koju prilikom ribolova drže plutače (drvene bačvice – *barilci*) na koje se namata uže radi podešavanja potrebne dubine urona mreža: *Drug ol prime je moral bit puno ašpert da šlušo švićora na koliko će paših molat mriže duboko jer tukalo je namećat* (2.2.4.)
- napūhāvac**, -ôvca m – vrsta dupina koji nije agresivan, gura riblje jato prema obali: *Žali dupin je ža izišt mriže, a moli dupin i napuhavac ne žeru mriže. Oni kupe šomo ono ca išpade* (2.4.4.); *Dobri pošol je bil kal bi bili moli dupini ili napuhovci izbili ribu u kraj* (2.4.6.)
- navēžât**, -ēžon impf. – (o ribi) plivati kontra struje: *Nikal še ni mećalo mriže išpol kurenta jer švako riba navežo na kurenat. Riba je glovun okrenuta na kurenat* (2.4.3.)

- navuč**, -ūčēn pf. – izvlući brod na obalu: *oni koji je bil parvi ili meju parvima, imol je lipu baraku, lipo ža mriže šterat i ža navuč brud. A oni koji bi dušal meju žolnjima, un še ni mogal navuč* (2.5.)
- navukovāt še**, -ūjen impf. – izvlačiti brod na obalu; *parong ža še navukovat* (2.1.4.)
- nevēra**, -e f – oluja: *Lampo u oštru na žmaju, mogla bi nevera dognat* (2.7.2.); *Ni co gledot, naši, nevera omice* (2.7.3.)
- nogâ**, -ê f – stopa, mjera za duljinu, oko 33 cm: *Gajeta falkusa je duga dvoštišešt do dvošti-devet nug* (2.1.1.)
- nogōrica**, -e f – podupirači za formiranje nosača lonca na ognjištu: *Ala Ivane, buta kuhot i avertij da ti ne izgori nogur i nogorice. Nogorice gledoj pošukalcat alavija, da ti še lopiža ne ražbije* (2.7.6.)
- nogūr**, -ōra m – horizontalno postavljena motka poduprta s jedne strane uglavljivanjem u rupu kamenog zida, a s druge strane s dvije rašljaste motke (*nogorica*) uprte u žalo tako da se na horizontalnoj motki (*nogur*) može objesiti lonac (*lopiža*) za kuhanje: *avertij da ti ne izgori nogur i nogorice* (2.7.6.)
- noštāvak**, -ūvka m – drveni klin za nabijanje obruča na *barile* ili bačve: *Ošin tešlice, važi-malo še je lito, štupa, pakol, macula i noštavak ža nabivat obruce ol barilih* (2.1.4.)

O

- objišt**, -in pf. – zasititi jednoličnom hranom: *Ovo toko don jimo šomo šardele. I ža marendu šardele, i ža obid šardele, i ža veceru šardele. Objile šu noš šardele* (2.7.6)
- ofalkōn**, -o, -u, pred. -a, -o – (o brodu) s postavljenim *folkama*; gajetu falkušu prije polaska na duži put valjalo je opremiti falkama: *bila bi še dovela gajeta koja je bila ofalkona, uredjena, folke štukone naokolo da ne prodire voda* (2.1.4.)
- ōgnjuš**, -a m – zamotuljak s komadićima svećeničke obredne odore radi zaštite od nepogoda i sreće u ribolovu: *važimol še je i ognjuš. Tu je bil retoj ol planite oli štule. Tu šu većinun ženske cinile* (2.1.6.)
- olovnica**, -e f – valjkasti komad olova uvijen oko konopa pričvršćen u nizu s drugim komadima olova za donji dio mreže; razmak između olovnica i veličina olovnica variraju na različitim vrstama mreža: *Bil je obicoj da še, kal bi še bila armivala mriža, u parvu olovnicu, izmeju konopa i olovnice, mečol še je lišt ol mašline koji je bil blagošloven na Cvitnu nediju u crikvu Švetega Mikule* (2.1.6.)
- oparcōvāt**, -ōjēn impf. – pripremati: *Olkal bi še oparcōvalo ža partencu* (2.13.1.)
- ōrca**, -e f – strana od vjetra, uz vjetar: *Vožilo še je dreto, ali še uvik gledolo bit ol orce* (2.2.4.)
- ōрма**, -e f – deblji konac koji se koristi za formiranje mreže: *a vajalo je šobon imat i režerve mohe, orme i švilaca* (2.1.4.)
- ōrmon**, -o, -u, pred. -a, -o – opremljen, pripremljen za upotrebu: *Jidro je bilo ormono konopen ca še je žvol grativ* (2.2.2.)
- ōrt**, -i f – ribolovni alat: *ža tonke orti še je upotrebivala rujota* (2.1.3.)
- ōštar**, ôštra m – jug, južna strana: *Lampo u oštru na žmaju, mogla bi nevera dognat. Ni še bilo nočas fidat puć na more* (2.7.2.)

otubar, -a m – listopad, mjesec u kojemu se završava sezona ljetnog ribolova na plavu rubu: *bil biš mu olgovoril da še kunti cine na Švetega Luku, jerbo jedon mrok more cilu lito napravit, a Šveti Luka je na ošavnaste otubra, mišeca kal fini litnjo ribaščina* (2.14.)

otūr, otōra m – obod kružne drvene posude (*baril*): *Ramena šu bila nažujona ol barilih. Otur ol barila cinil je žuje* (2.13.1.)

P

pajūl, a m – komad brodske podnice: *a ža šperu bi še bilo štavilo pelun, pajule i šlicno* (2.2.3.)

pajūlac, -ca m – prostor između pramčane palube i prve poprečne klupe s podignutom podnicom (oko 20 cm); bila je to pozicija za zapovjednika (*švičor*): *Švičor je bi na pajulac. Tu je bilo njegovo mišto* (2.4.1.)

pakōl, pākla m – paklina za premazivanje vanjskog dijela oplata broda: *Ošin tešlice, važi-malo še je lito, štupa, pakol, macula i noštavak* (2.1.4.)

paletāt, -ōn impf. – pritiskati drvenom lopaticom (*paleta*) glave posoljene ribe da puste ulje: *Ti, Luka, avertij – govori švičor – šal je krišnjok, riba je puna ulja, pok gledoj dobro paletat, neka riba purgo ulje. Dobro vajo pritišnut i pošut šoli po glove, neka šul upije ulje* (2.7.7.)

palizāt, -ōn impf. – poravnavati stog ribe, ravnomjerno raspoređivati hrpu ribe: *Paližoj ribu u primu* (2.7.2.)

panēr, -ēra m – elipsasta korpa od pruća s drškom po sredini, zapremnine pet-šest kilograma ribe, a služila je za ispiranje sardela u moru od krvi i ljuski prije soljenja: *Ala, naši, vajo še čapat šoljenjo. Ti, Mote, čapoj paner pok vajo prat ribu* (2.7.5.)

parāngorečīn, -īna m – sistem od gornjeg i donjeg kolotura povezana s početverostručnim konopom radi boljeg prijenosa sile prilikom podizanja jedra; *Bil je mont, parangorečīn iš cetiri vete. Gurnjo še taja žvola tajun, a dulnjo še žvola katun. Tu je bilo žatu na cetiri vete parangorečīn da je lagje jidro dvinut gore. Parangorečīn je imol debeli konop koji je bil pet putih jacji nego veta. Ti je konop bil vežon ža tramižol. Rigoj še je potežol ža dvižot jidro* (2.2.2.)

parapēt, -a m – lukobran; *u moje vrime bi regata pocela kal bi iz parapeta kapiton ol purta dvigal bandiru* (2.2.1.); *A i dica šu še vešelila da će vidit švuga oca pok bi še bila kupila po parapetu ol mula da docekaju brode* (2.13.1.)

parōng, -a m – vrsta koloturnika za izvlačenje ili porinuće brodova te za dizanje ili spuštanje jedra: *Onda bi še bilo urdilo parong i žauždalo brud, išteglo brud na dvi poluge* (2.3.)

partēnca, -e f – odlazak na put; start regate gajeta falkuša na jedra ili vesla ispred komiškog lukobrana na znak topovskog hica s tvrđave Komuna; regata se organizirala radi osvajanja pozicije za rad na tijesnom obalnom prostoru Palagruže s obzirom na to da je bilo puno brodova, a nedovoljno mjesta za rad na žalima Palagruže: *Naše žene, kal še je špremala partenca pul Palagruže, tukale šu oparčat prominu ža švuga covika* (2.1.2.); *Užalo je bit i priko pedeset falkuš na partencu* (2.2.1.)

- pâš**, pâša m – sežanj, duljina raspona ruku prosječna čovjeka – 180 cm: *Na Palagružu se je nošil tražidur, debeli konop dug ošandešet paših* (2.1.4.); *prema temu moglo se je vidit ribu po iskri i do dvodešet paših dubine* (2.4.5.)
- pašât**, -ôn pf. – proći: *Dobro smo pašali. Nisu nos dupini pritiskli* (2.7.2.); *Koji je boje jidril, nikal ne bi bil pašol išpol vitra nego uvik ol vitra tako da mu je un odužimol vitar* (2.2.3.)
- pâšot**, -en impf. – opasivati mrežom: *Ako ribe igraju, bilo bi še pocelo pašot* (2.4.3.)
- pâšt**, pâšta m – jelo: *pošlat ćemo Luku neka ide namo u Konole ili u Mondanovu provat žabrumat na ušate, a mogal bi bit i kigoder šarak, pok ćemo prominit pašt* (2.7.6.)
- patakēnjâc**, -ēnjca m – brujet u kojemu nema ribe: *Kal je bilo šardel, bilo je lako i drugu ribu ujut, ali kal ni bilo šardel, i ni še mogla ujut dobro riba. Bilo bi še lupalo lupore i kupilo garce i ol tega bi še bilo napravilo patakenjac* (2.11.2.)
- pavijûn**, -ûnâ m – jedrilje: *Onda bi še bilo donilo jacom i pavijun pok bi še bilo arboralo* (2.1.4.)
- pêkja**, -e f – omča, petlja: *Na škuvetu je bila brankanela u obliku pekje. Kal še škraćivalo jidro, u nju bi še uvukla duljno maca* (2.2.2.)
- pelûn**, -ûnâ m – zaobljena motka preko koje se suše mreže podignute od tla (može to biti lantina, jarbol i baštun): *Kal bi bilo veliku nevrime, užalo še je, da bi brud bil štabiliji, dvinut jelno molu jidro, poput floka na molemu pelunu. Bilo bi ga še ucvorštilo izmeju šortijih* (2.2.2.); *Butali smo olova po pelunu tako da će še dobro ocidit* (2.7.5.)
- però**, -â m – petlja na kraju mreže za vezivanje užeta na donjem i na gornjem kraju mreže; služila je za međusobno povezivanje mreža: *I tako, kal bi še butale mriže, bilo bi še arganelon vežalo brud za sponu ol puta, a kal je bilo marete, ćapovalo še je arganel i za pero od olova da še mriže ne dešpone* (2.4.5.)
- pijât**, -âta m – tanjur: *Važimol še je baril ol šalvarobe u kojemu su štoli pijati, lopiže, terine i pošode* (2.1.4.)
- pjumbōvōnje**, -o n – pravljenje upletaka na završetcima užeta ili pri spajanju dva užeta: *U škrinju je doržol i alot za karpit jidra: gvardamon, joglu za jidro, vošak za mažot špog, kaveju za pjumbovonje* (2.1.4.)
- plūšćō**, -â n – komad stare mreže ili platna na kojemu se obično prenose mreže ili se mreže njime pokrivaju
- pojâca**, -e f – slamnjača: *Ukarcol bi še bil pritur iš rujotun, pojace, bijci i šva roba i špiža* (2.1.4.); *Švaki drug je švoju pojacu doržol u švuj banak. Drug ol traštana je doržol pojacu u traštan, drug ol šride u šridu* (2.4.1.)
- pòkriv**, -a m – poklopac: *Bilo bi še baril žatvorilo pokrivot ol darva, a na ti pokrivot je bila rapa kroz koju še je po potribi ulivala šalamura* (2.13.1.)
- pòl škuj**, adv. – strana od sjevera do zapada: *Gredu pol škuj vidit hoće riba dilovot kal ištecu rošćapnice* (2.7.1.)
- pol šōbon**, adv. – način traženja ribe u mraku po fosforescentnim iskrama koje ispušta riba: *Kal še je vožilo pol šobon, bil bi švičor stol na provu. Bilo je noćih kal ne bi nošli ribu, a digod je bilo šve puno ribe. Malo je bilo riborih na Jadranu, ako ih je i bilo, koji su kako komiški ribori žnali iškat ribu pol šobon. Kal ti gledoš po noći, pogotovo kal su*

- grube arije, u more se vidi na mijore i mijore vorštih fošfornih iskor. Između tih iskor posebna je voršt iskor kojima švitli šardela. Ta je iskra u obliku molega križića usri jelne mutne, kako mekina mutne, piknje. Usri tega mutnega kruga švitli se križić (2.4.5.)*
- polkaršijên**, -ëno, -ënu, pred. -â, -ð – (o barilu) slomljena oboda: *Ti, Luka, povoji barile i vidi je tecu. Avertij da ni koji baril polkanšijen (2.7.5.)*
- polùga**, -e f – greda duga oko 3 m koja je služila pri izvlačenju ili porinuću broda; obično se je upotrebljavalo 4 poluge tako da bi se položile na žaló, a po njima se onda potezalo brod da se izbjegne trenje broda o žaló: *Bilo bi se ukarcalo i cetiri poluge (2.1.4.)*
- polvârc**, -âržen pf. – staviti u more mrežu tako da olovna strana ide preko plutene strane, čime se smanjuje mogućnost lova: *Drug ol šride je nojštariji – banko fermo, a drug ol prime moral je bit nojšpošobniji jer je un igrol nojveću ulogu kal je bila filatorija da mriže ne polvarže na mriže, da ih ne žavije (2.8.)*
- Pôpino**, -ega n – toponim koji označuje zaravan na brijegu Male Palagruže gdje je papa Aleksandar III. 9. ožujka godine 1177. boravio sklonivši se sa svojom pratnjom pred lošim vremenom: *U Medvidinu šu dvo važimala. Ovemu drugemu ni bilo najboje. Drugi je moral nošit mriže gori na Popino už jedon brig. Toti je bilo perikulo da covik ne pade (2.3.)*
- pôrtit** – otputovati: *Mišec je narešal veliki i vajat će boržo portit (2.7.7.)*
- poškorūpît**, -ūpin pf. – skupiti ulje s površine tekućine na kojoj pliva: *Pok vadite ulje. Šalamuru mećite u mojacu, a ulje poškorupite i butojte na bondu (2.7.7.)*
- pošôde**, -ih, pl. tant. – pribor za jelo: *Jedon je oštol iškuhot pijate u lug i lugen išfregat pošode, a oštoli šu na baraku (2.7.7.)*
- pošukalcât**, -ôn pf. – poduprijeti: *Nogorice gledoj pošukalcat, alavija da ti še lopiža ne ražbije (2.7.6.)*
- potendôn**, -o, -u, pred. -a, -o – pokriven tendom: *Brodi šu potendoni žboga dažja. Provi-riju glove išpol tende (2.7.4.)*
- povôjât**, -ôjen pf. – povaljati drvene bačvice (*barilce*) u moru da upiju vlagu kako se ne bi rasušili: *pri bi še bili povojali u more da ne budu rošušni (2.3.)*
- pravjêra**, -e f – pramčana pripona jarbola: *Bile šu cetiri šortije koje darže jorbul. Šortija ol prove žvola še pravjera (2.2.2.)*
- pribrât**, -erên pf. – presložiti konop, mrežu da se spriječi zapinjanje prilikom prostirenja: *U šridu bi še bilo pribrolo osan budelih (2.4.2.); Onda bi še bilo pribrolo mriže i šta-vilo barilce pol karmu (2.3.)*
- prîmâ**, -ê f – u falkuši prostor između krmene palube i prve klupe (banka), a to je prostor za prvog od pet veslača koji su raspoređeni svaki u svoj prostor od krme prema provi (*prima, šrida, traštan, katina i pajulac*): *Boje prima – komanda za jači zaveslaj veslom od prime, prvo veslo od krme (2.7.1.)*
- pripojât**, -ôn pf. – skrenuti brodom niz vjetar: *Gledojte digod pripojat (2.7.2.)*
- pripošolîvat**, -tjên impf. – ponovno soliti već posoljenu ribu preslagivanjem iz jednog barila u drugi, nedovoljno napunjen: *Ol drugega barila, koji je bil napunjen do polovicu, bilo bi še isto molali obruci i raširile duge pok bi še riba iz onega parvega barila na*

- dvi kurdele špuštila u ti drugi baril i onda bi se duge istiškle i nabili obruci. Tu se je cinilo žatu da ni potriba pripošolivat (2.13.2.)*
- prītanj**, prītnja m – gornji (pluteni) ili donji (olovni) obrub mreže: *Dupini šu, ako jih je dušlo dešet, pet jih je pritišklo mrižu, pet jih se našlonilo na mrižu. Dujdu tako išpol šomega broda na pet-šešt paših dubine i našlone se na pritanj ol puta, tako da se vej ne more ištežat mriža (2.4.4.)*
- prītūr**, -ōra m – drvena posuda šireg gornjeg oboda, veća od barila, za držanje tinte (*rujote*) za mašćenje mreža: *Bil je pošebni pritur u kojemu se je moštila mriža (2.1.3.)*
- prōmina**, -e f – čista odjeća za presvlačenje kada se ne radi: *Naše žene, kal se je špremala partenca pul Palagruže, tukale šu oparćat prominu ža švuga covika. U prominu je bila jelna košuja, maja, jelne gaće i jelne puno štore gaće koje šu se deperale ža lavur na baraku kal bi se bilo šolilo (2.1.2.)*
- provērbi**j, -a m – poslovica: *Štori je komiški proverbij: Teško Komiži kal ne vonjo friški-non (2.14.)*
- provižāt**, -ōn impf. – (o brodu) uranjati provom više nego krmom, što usporava brod: *Pri-poštavimo ako brud puno provižo, tukalo je butat piža na karmu, ako je puno piža na karmu onda brud poteže karmu ža šobon i šlabo kuri. Tukalo je rašporedit karik kako jubi (2.2.1.)*
- pupīž**, -a m – krmena pripona jarbola – uže pričvršćeno za vrh jarbola s krmene strane kojim se na svakom boku priteže jarbol: *Bile šu četiri šortije koje darže jorbul. Šortija ol prove žvola se pravjera, a šortija ol karme žvola se pupiž (2.2.2.)*
- purgāt**, -ōn impf. – izbacivati iz tijela (ribe) tekućinu (riblje ulje): *šal je krišnjok, riba je puna ulja pok gledoj dobro paletat neka riba purgo ulje. Dobro vajo pritišnut i pošut šoli po glavami neka šul upije ulje (2.7.7.)*
- purčēla**, -e f – četvrtasti otvor na krmenoj ili pramčanoj palubi dovoljan da se u nj može stati nogama: *deperol se je još jedon moli jorbul kojega se štovjalo na šomu karmu u purtelu do temunjera (2.2.2.)*

R

- radōnca**, -e f – pocinčani okov za krajeve jedra s rupom kroz koju se provlači konop i veže radi učvršćivanja jedra: *Na šva četiri kantuna ol jidra bile šu radonce koje šu služile ža natežonje i ucvorštivonje jidra (2.2.2.)*
- radōš**, -a m – način jedrenja *na radoš* tako da se ne premješta lantina sa zavjetrinske strane jarbola kada vjetar promijeni smjer, tada kad vjetar nije jak te ne prijeti opasnost da će se tako slomiti lantina: *U šlucaju promine vitra, kal bi vitar voltol, ako ne bi bil puno joki vitar, ne bi se bilo kalalo jidro ža ga butat iž druge bonde jorbula, ža ga butat šotovento. Tu se je žvolo jidrit na radoš (2.2.2.)*
- rajāt**, -ōn impf. – (o povjetarcu) mreškati površinu mora: *Bilo bi se reklo: „Ono, švićoru, onamo carni, vidite ca bovica rajo“ (2.2.4.)*
- rambōj**, -āja m – sukob u borbi za prednost kada se brod nađe uz brod te se namjerno zna približiti drugom brodu kako bi ga udario i onemogućio mu prednost uglavnom pri

- veslanju: *Digod bi se bilo dušlo na ramboj, u šukob, kal bi bili vožili jedon do drugoga pok bi se bilo digod i šlomilo vešlo i pritilo furkodami* (2.3.)
- rašfalkôn**, -o, -u, pred. -a, -o – sa skinutim folkama: *Njeguv je bil pošol ili dužnušt kal se voži u rašfalkonu gajetu da žatice na maretu* (2.8.)
- rašplaćūša**, -e f – velika rupa kada ne nedostaje mrežnog materijala pa je lakše zakrpati: *Ovo vodi ćapojte se ove rašplaćuše. Dodoj njen, Ivane, dvi jogle i kunca pok ćemo pri duć kraju* (2.7.8.)
- rašplišćen**, -o, -u, pred. -a, -o – razasut, raštrkan; (o ribi) jato nije kompaktno, već se znakovi prisutnosti ribe pojavljuju na površini mora na raznim mjestima: *Kal bi riba bila po šinjolu, kal bi bila riba inventona pok rašplišćena po šinjolu, onda bi se bilo štavilo mriže uvik ol kurenta* (2.4.3.)
- ražôrmot**, -on pf. – uništiti, razoriti; (o mreži) probiti velike rupe: *Peti por mriž imalo se je žatu ako dupini ražormodu mriže da jih se more upotrebit* (2.4.2.)
- reřful**, -a m – trenutni udar vjetra: *Šortija šotovento ona je uvik morala bit odrišana, tako da se jidro u slucaju reřfula more puštiti, da je jidro šlobodno* (2.2.3.)
- rejīt**, -in impf. – podnositi trpeći, izdržavati trpljenje: *Ol tih velikih vrućin, već pošli nekoliko don, ta bi voda ćapala tufu ol onega driva tako da je covik pil šomo kal vej ni mogal ol žeje rejiti* (2.1.2.)
- remulīn**, -a m – vrtlog, vir; obično se pojavljuju vrtlozi od morske struje: *Ala, naši, vajo špešije žaticot, da noš ne žanoši kurenat. Vidite remuline ol kurenta po moru* (2.7.2.)
- reparāt**, -ôn pf. – nadopuniti svježom ribom *baril* u kojemu se riba slegla pod pritiskom utega: *Mišec je narešal veliki i vajat će boržo portit pok gledojte tu alavija reparat, da donešemo doma šaldone barile* (2.7.7.)
- reparōvāt**, -ōjèn impf. – naknadno dodavanje svježe ribe pri soljenju pošto se posoljena riba u *barilu* slegne pritisnuta kamenim utegom (*korg*): *Ala, tako, šal ovo ca je oštalo, ova tri-cetiri barila oštavite ža populne reparovat* (2.7.5.)
- ribašćina**, -e f – ribolov; ulov: *U gajetu se je žnalo ukarcat i do devedešet barilih šaldonih. Kal šu bile bogate ribašćine, žnalo se je jelnu tirodu olnit doma pok duć po drugu* (2.12.)
- režentāt**, -ôn pf. – isplahnuti vodom poslije pranja: *Lopiža se nikal ni oprola. Lopiža bi se bila režentala u more* (2.11.2.)
- rigōj**, -āja m – završni struk konopa na koloturniku kojim se poteže teret: *Parangorećin je imol debeli konop, koji je bil pet putih jacji nego veta. Ti je konop bil vežon ža tramižol. Rigoj se je potežol ža dvižot jidro. Rigoj je bil vežon ža traštan* (2.2.2.)
- rōkō**, -ā n – kotur: *Na vorh jarbula je bil škalcin koji je bil inkapelon na jorbul. U njemu je bilo roko, a usri roka je bil gvoždene mašiljun* (2.2.2.)
- rōncina**, -e f – riblje ulje, okus / miris po pokvarenom ribljem ulju: *šal je krišnjok, riba je puna ulja pok gledoj dobro paletat, neka riba purgo ulje. Dobro vajo pritišnut i pošut šoli po gloveš neka šul upije ulje. Pašonega mroka jedon non je baril ćapol roncinu, a vi je mišec puno šujet da riba ćapo roncinu* (2.7.7.)
- rōngavina**, -e f – okus pokvarene slane ribe koja je uhvatila ulje: *Žnol je po vonji je riba ćapala rongavinu ili je riba oštala na šuho, bež šalamure* (2.13.3.)

- rōšćāpnice**, -ih f, pl. tant. G -nic / -nicih – zviježđe po kojemu se ribari orijentiraju: *Švičor piloto družinu kako će vožit. Gredu pol škuj vidit hoće riba dilovot kal istecu rošćāpnice* (2.7.1.)
- rošūšan**, -o, -u, pred. -a, -o – (o barilu) koji je rasušen, koji propušta tekućinu: *Onda bi še bilo pribrolo mriže i štavilo barilce pol karmu, ali pri bi še bili povojali u more, da ne budu rošušni* (2.3.)
- rotōnda**, -e f – okrugli podest od kamenih ploča koji je podloga *batude* na kojoj se tuče *ruj*: *Vajalo je puć ubrat šmarške za ucinit rujotu. U rujotu še mošte mriže. Uberu še šmarška iš lišćen, uberu še kite i donešu še na batudu, a batuda še je žvola jelna rotonda ol štine na kojuj še je macavarijima tukul ruj* (2.1.3.)
- rotūra**, -e f – okrugla veća rupa na mreži: *Polbijte cetiri budela i štanite u bonacu pok ćemo gledot žatvorit koju roturu* (2.7.8.)
- rōžīt**, rōžin impf. – (o povjetarcu) namreškati površinu mora: *Kal bi še bilo vozilo po bonaci, onda bi še tu bilo gledolo hoće še di vidit da vitar roži* (2.2.4.)
- rūj**, rūja m – granje smrče koje služi za dobivanje tinte za bojanje mreža: *Uberu še šmarška iš lišćen, uberu še kite i donešu še na batudu, a batuda še je žvola jelna rotonda ol štine na kojuj še je macavarijima tukul ruj* (2.1.3.)
- rujōta**, -e f – tamnozeleno tekućina koja se dobivala tako da bi se drvenim macama gnječilo lišće smrče, a potom tu kašu moćilo u zagrijanoj morskoj vodi. U tu tekućinu namakale su se manje mreže, sardelare (vojge) radi bojenja i konzervacije zbog duljeg trajanja budući da su bile pamučne i stoga kraćeg trajanja; *Vajalo je puć ubrat šmarške za ucinit rujotu. U rujotu še mošte mriže* (2.1.3.); *Korka je bila za moštiti konope, kucinore, arganele i šve ono ca ni ol pamuka, a za tonke orti še je upotrebivala rujota. Ruj še je tukul išpol crikve Gušpe ol Košarice. Još še tamo na špajaju nahodi batuda u obliku jelne rotonde. Tu je batuda od liših štin povežonih šanturinun. Današ je špajaja narešla tako da še vej ne vidi, ali kal more žimi ražgorne žolo, onda še vidi. Na tu batudu donilo bi še brime ili dvo ruja i onda bi pet judih iš macavarijima oti ruj dobro istukli. Onda bi še tu u jelnu baju žagošilo moren. Tu bi štolu tako jelnu uru oli dvi. Bila bi ol tega naštala jelna želeno mošt i iš tin še je moštilo mriže. Bež te mošti pamuk bi bil malo durol* (2.1.3.)

Š

- Šalamāndrija**, -e f – plato ispod svjetionika na Palagruži gdje su temelji crkvice Svetoga Mihovila, cisterna, ostaci benediktinskog samostana i bogato arheološko nalazište: *A na Palagružu je i guštirna gori na bardo išpol lanterne, na Šalamandriju, pok bi judi išli gori donit vode u barilu* (2.11.2.)
- šalamūra**, -e f – tekućina od posoljene ribe ili napravljena dodavanjem soli u vodu; *šalamura je grizla kožu* (2.13.1.); *Bilo bi še baril žatvorilo pokrivon ol darva, a na ti pokriv je bila rapa krož koju še je po potribi ulivala šalamura* (2.13.1)
- šaldōn**, -o, -u, pred. -a, -u – (o *barilu* posoljene ribe) koji je u procesu soljenja dovršen, potpuno napunjen poslije nekoliko nadopunjavanja: *Mišec je narešal veliki i vajat će boržo portit pok gledojte tu alavija reparat da donešemo doma šaldone barile* (2.7.7.); *U gajetu še je žnalo ukarcat i do devedeset barilih šaldonih* (2.12.)

- šalpât**, -on pf. – podignuti sidro, ili neki drugi predmet, iz mora, komanda – *šalpa: šalpa ti barilac neka kurimo!* (2.7.2.)
- šamaštrât**, -ôn pf. – posuti solju; (o soljenju ribe) privremeno posoliti, kada nema vremena za soljenje u *barile*, kako bi se spasila riba koju se onda soli kasnije slaganjem u *barile*: *Riba je bila pokrijena tendun pol kvartir ol broda i šamaštrona* (2.7.7.); *Ribor je cilu nuć vožil, dvižol, tribil, prol mrižu pok je šolil. I tu ni mogal pošolit šve ujedonput. Onda bi še bil jedon dil šardel šamaštrol u brud. Bilo bi še išteglo brud, otvorilo ždrib ol broda neka ona karvetina ol ribe cidi vonka pok bi še riba bila tako u brodu šamaštrala* (2.10.)
- šantîna**, -e f – prostor ispod brodske podnice (*pajuli*) gdje se skuplja voda; *Kal bi še bila karcala šul u brud, šantina ol prime morala je bit šlobodna radi furtune ako bi bilo ža šekat brud. Šantina ol traštana morala je bit šlobolna isto radi šekonjo* (2.4.2.)
- šanturîna**, -e f – prvobitno vezivo pri gradnji koje se pravilo od vapna i vulkanskog pijeska s grčkog otočića Santorini: *Ruj še je tupal išpol crikve Gušpe ol Košarice. Još še tamo na špjaju nahodi batuda u obliku jelne rotonde. Tu je batuda od liših štin povežonih šanturinun* (2.1.3.)
- šârak**, šôrga m – morska riba šarag: *pošlat ćemo Luku neka ide namo u Konole ili u Mondanovu provat žabrumat na ušate, a mogal bi bit i kigoder šarak, pok ćemo prominit paš* (2.7.6.)
- šardôjce**, -a n – jagodica prsta: *Švičoru, meni je šul paršte izila, šve mi kor cidi, šva šu mi šardojca ol poršt izgrižena* (2.7.5.); *Šul bi bila izila šva šardojca ol parštih. Onda bi tekla kor. Jedini lik bi bil da še išmoce ruke u rujotu i onda bi še čapalo rukami ža šidro. U dodiru rujote iš ružinun bila bi koža na parštima nadebelila i žatvorila one rane* (2.10.)
- šekât**, -ôn impf. – izbacivati vodu iz broda: *Kal bi še bila karcala šul u brud, šantina ol prime morala je bit šlobodna radi furtune ako bi bilo ža šekat brud* (2.2.4.)
- šekônje**, -o n – izbacivanje vode iz broda: *Šantina ol traštana morala je bit šlobolna isto radi šekonjo* (2.2.4.)
- šešula**, -e f – grabilica za izbacivanje vode iz brodske kaljuže: *U gajetu je moral bit bujul, šešula ža šekonje* (2.1.4.)
- šîda**, -e f – krvavi proljev: *Avertij, šinko, da ti muha ne napjuje ribu jerbo švi ćemo čapat karvovu šidu* (2.11.3.)
- šinjâvina**, -e f – intenzivno trenutno svjetlo iz mora koje nastaje fosforescencijom uplašenog jata ribe koje bježi kad ga napada veća riba ili morski sisavac: *Digod še užalo duć na šinjavinu. Tu je bil kako lomp iz mora. Tu je bila tako joko švitlušt i momentalno da biš digod mišlil, ako niši avertil, da je tu lomp iz neba. Tu švitlo iz mora naštane kal šu pol tobom gušte ribe i kal je riba napadnuta. U temu momentu ona še užnemiri i onda doje jaciju fošfornu iškru, a ta je švitlušt momentalna jerbo riba biži. Rilko še je dogodjalo da bi še na šinjavinu ujolo ribe* (2.4.6.)
- šinjôl**, -ôlâ m – 1. znak po kojemu se otkriva pojava: – *Ala, naši, kurajon. Je kakega šinjola? – Je, švičoru, predu u mohu. Dobri je šinjol* (na pitanje ima li znaka o ulovu ribe, onaj koji diže mrežu govori o osjetu vibracije ulovljene ribe u mreži); 2. oznaka na

moru, neka plutača; u izrazu *riba je po šinjolu* – riba je raštrkana, znakovi prisutnosti (iskakanje na površini) pojavljuju se na raznim mjestima: *Kal bi riba bila po šinjolu, kal bi bila riba inventona pok rasplišćena po šinjolu, onda bi se bilo stavilo mriže uvik ol kurenta* (2.4.3.)

šjor ši – gospodine, da – uzrečica kojom je član posade potvrđivao *švičoru* da je razumio i primio zapovijed i da će je izvršiti: *Tad se je slušola žapovid švičora, a ne kako današ ca cine ariju i još prite. Tal bi drug rekal švičoru: Šjor si, šjor olma ćemo uredit* (2.6.)

škáf, škáfa m – paluba broda; *Švičor leži na škaf ol prove dultarbhon i gledu u more* (2.7.1.)

škalcín, -a m – trokutni nastavak vrha jarbola s ugrađenim kolom preko kojega prolazi konop kojim se podiže jedro: *Na vorh jorbula je bil škalcin koji je bil inkapelon na jorbul. U njemu je bilo roko, a ušri roka je bil gvoždenu mašiljun* (2.2.2.)

škartôc, -a m – malo jedro koje se razapinjalo između sartijskih prilikom nevremena da bi brod bio stabilniji: *Kal bi bilo veliku nevrime, užalo se je, da bi brud bil štabiliji, dvinut jelno molu jidro, poput floka na molemu pelunu. Bilo bi ga se ucvorštilo izmeju šortijih. Žvolo se je jidro švetega Antunija ili škartoc* (2.2.2.)

škinôl, -ôlá m – leđa, kičma: *Avertijte kruto dobro da von riba bude lipo štivona. Uvik mečite tarbuh ol duge, a onda štivojite tarbuh i škinol* (2.7.5.)

škorûp, -ûpà m – 1. površina mora: *Tu hoće reć protegnuto jerbo je brud istun brivun kuril po škorupu* (2.4.2.); 2. površina nečega: *na škorup ol barila bilo bi se pošulo rukovicu šoli* (2.12.)

škôš, -a m – trzaj: *Tu se lipo važme punu rukovicu, punu rukovicu se žagrabi šoli iz barila i onda se škošon prošpe livo pok dešno tako da se šul gvolo pošpe po ciluj štivi* (2.7.5.)

škôta, -e f – zatega jedra – uže kojim se priteže jedro s krmene strane i amortizira udare vjetra kako bi brod mogao optimalnom brzinom jedriti bez opasnosti da se izvrne: *Bra-ger ša škotun bil je vežon ža karmeni kraj dunnje mace i ža treći dil dunnje mace* (2.2.2.)

škûro, adv. – mračno: *Pok kal je vako škuro kako nočas, kal šu grube arije, kal je veliku more, nikal ne žnoš di te more izvornit* (2.7.2.)

škuvêta, -e f – prednja strana trapezoidnog (oglavnog) jedra: *U moje vrime treva je žaminila jidro ol detaja. Tu je jidro na dvi mace. Bilo jih je koji šu jimali veću ili manju škuvetu. Jidro ol detalja ni imalo škuvetu. Na šva četiri kantuna ol jidra bile šu radonce koje šu služile ža natežonje i ucvorštivonje jidra. Jidro je bilo ormono konopen ca se je žvol grativ, a kraj ol škuvete je bil ormon konopen koji se je žvol korga* (2.2.2.)

šmārška, -e f – smrča, koja je služila za dobivanje *rujote*: *Vajalo je puć ubrat šmarške ža ucinit rujotu. U rujotu se mošte mriže. Ubere se šmarška iš lišćen, uberu se kite i donešu se na batudu, a batuda se je žvola jelna rotunda ol štine na koju se je macavarijima tukal ruj* (2.1.3.)

šôha, -e f – drvene rašlje na boku broda, po dvije sa svake strane, koje su služile da se na njima iznad boka broda polegnu kosnik, jarbol i lantina sa svom oputom kada se ne jedri, a ispod njih tada je na bokovima moguće postaviti vesla i veslati: *Kal bi se bilo vožilo, kal ni bilo vitra i ako gajeta ni imala na šebi folke, jacom se mečalo u šohe iz bonde ol broda. Na bondu ol prime šu bile dvi šohe i na njih bi se butalo jidro iš ma-*

cima, a na bondu ol sride stavil bi se jorbul. Kal su bile folke, sohe bi se bile dvinule (2.2.3.)

šoĥo-plōho, indecl. – naziv za ljenčinu, tromu osobu i naziv za dupina vrste *žali dupin*: *Žali dupin je somo za poždrit. Un kal se nažere, onda se dobro išpari i tumboje se po skorupu. Un je šoho-ploho, un je fjaka, un je lincina* (2.4.4.)

šořtija, -e f – pripona jarbola (jedna od četiri koje učvršćuju jarbol za bokove broda): *Bile su cetiri šortije koje darže jorbul. Šortija ol prove žvola se pravjera, a šortija ol karme žvola se pupiž. Šortije su se natežale katoldima. Katolde su imale po tri rape kroz koje je bil provucen konop tako da su katolde bile povežone jelna iš drugun iš cetiri vete. Jelna je katolda bila vežona za kontrapoš, a drugo je bila vežona za šortiju. Rigoj bi se bilo vežalo povar gurnje katolde za šortiju* (2.2.2.)

šořica, -e f – rašljasta motka; s četiri motke podupiralo se u brodu poprečno postavljeno veslo preko kojega se povlačila mreža s ulovljenim sardelama radi trijebljenja – izvlačenja iz oka mreže: *Namištite šošice u primu i buta vešlo na šošice pok vajo tribit. Dojte ti duplin ol mriž vamo pok se vajo čapat tribjenjo* (2.7.3.)

šořovēnto, adv. – ispod vjetra, niz vjetar: *Kal se jidriolo ol burine, bilo bi se štavilo kontra-konop za škuvetu i bilo bi se nateglo jidro šotovento da boje čapoje vitar* (2.2.2.)

šořvraento, adv. – sa strane od smjera puhanja vjetra: *Kal se je jidriolo, tukalo je natežat šortije pravjere, šovraento šortiju i šotovento šortiju, vej prema vitru. Šovraento šortija morala je bit uvik dobro napunjena (nategnuta), a troca isto* (2.2.3.)

špēra, -e f – lebdeće sidro koje se na dugom užetu puštalo po krmi broda da uspori kretanje broda i drži smjer: *Digod je u velikemu nevrimentu vajalo molat za šobon šperu, a za šperu bi se bilo štavilo pelun, pajule i šlicno pok bi se na tu bilo vežalo jelnu veliku štinu. Tu bi bilo fermovalo brud da ga vitar ne olneše puno daleko ol kraja* (2.2.3.)

šperūn, -ūnā m – drveni bodež kojim su trgovci slanom ribom probadali kroz otvor na vrhu barila masu slane ribe u barilu da bi provjerili mirišući izvađeni bodež je li riba zdrava, ima li miris po ulju: *A dohodili su i taljonski brodi. Jimol šon tad pet-šešt godišć. Bili su darveni šperuni kako bodeži. Targovac, koji je kupovol šlone šardele, bil bi uvukal oti šperun kroz onu rapu na pokrivu ol barila onda bi bil ribu šperunol. Bil bi kroz švu ribu oti šperun uvukal šve do lna. Kal bi izvadil šperun, bil bi vonjol po švuj dajini šperuna. Tu su bili taki špecijališti za ribu da su po vonju žnali za švaku štivu ako je pokvarena. I tu je žnol je pokvarena ol ulja ili je pokvarena ol štrakica* (2.13.3.)

šperunāt, -ōn pf. i impf. – probosti drvenim bodežom posoljenu ribu radi provjere mirisom je li riba zdrava ili pokvarena (v. *šperun*)

šperunōvāt, -ōjēn impf. – probadati drvenim bodežom kroz otvor barila da bi se po mirisu utvrdilo je li riba pokvarena ili je zdrava (v. *šperun*)

špiža, -e f – hrana: *Bilo je žbog take špiže karvovih prolivih* (2.11.2); *Nojćeščo špiža na Palagružu bila je šardela, a digod bi se bilo i žubaca hitivalo kal je dobre ribe bilo obilato* (2.11.2.)

špōna, -e f – uže kojim se povezuju međusobno *budeli* u niz od najčešće četiri budel; *U sridu bi se bilo pribrolo ošan budelih. I švako špona di bi se bilo veživalo barilac, bila je na bondu* (2.4.2.); *I tako, kal bi se butale mriže, bilo bi se arganelon vežalo brud*

ža sponu ol puta, a kal je bilo marete ćapovalo še je arganel i ža pero od olova da še mriže ne dešpone (2.4.5.)

špurtêl, -èla m – sak za grabljenje ulovljene ili iz mreže ispale ribe iz mora: *vidite da von riba pado u more. Vajo tu boje špurtelon kupit (2.7.2.)*

špurtênjaca, -e f – tradicionalni ribarski brod na vesla i jedra, najčešće falkuša, opremljen za ribolov mrežama stajaćicama – sardelarama (vojge, *budeli*) s najčešće petoročlanom posadom; *špurtenjacom* se naziva brod s opremom za ribolov i najčešće petoročlanom posadom; *Na jelnu špurtenjacu bilo bi še važelo fjašak ol pet litor ulja (2.11.2.); Špurtenjaca je gajeta koja ribo na šardele iš budelima (2.1.1.)*

šrīdā, -ê f – drugi po redu prostor u gajeti između dva banka i veslačka pozicija: *U šridu bi še bilo pribrolo ošan budelih; bonda ol šride – desna strana broda; drug ol šride – član posade na poziciji šride.*

šterālo, -a m – mjesto za prostiranje mreža radi sušenja; mreže su morale biti podignute od tla te su se postavljale horizontalne motke (*jarbol*, *lantina*, *baštun*) podignute od tla rašljama međusobno uglavljenim na vrhu i raširenim prema tlu: *Onda bi še bilo napravilo bruškit ža raždilit mišta ža šteralo po žolu. Ku bi bil na žolo dobil baraku, bil bi dobil i šteralo. Baraku i kuhinju vajalo je žaužešt, a pošli še šteralo bruškitalo. Šteralo bi še bilo dobilo ža osan budelih. Onda kal bi bil proštor ošan budelih, onda bi bil cetiri iškupil pok bi bil druge šušil (2.3.)*

štīva, -e f – red ribe složen u posudi za soljenje: *Tu še lipo važme punu rukovicu, punu rukovicu še žagrabī šoli iš barila i onda še škošon prošpe livo pok dešno tako da še šul gvolo pošpe po ciluj štīvi (2.7.5.)*

štivôn, -o, -u, pred. -a, -o – složen: *Avertijte kruto dobro da von riba bude lipo štivona. (2.7.5.)*

štivôvât, -ôjên impf. – slagati ribu u baril prilikom soljenja poštujući pravilo slaganja da prva riba dodiruje trbuhom obod barila, a potom leđa jedne ribe dodiruju trbuh druge ribe; razlog takvu slaganju je bio, da u slučaju da trgovac zahtijeva rastvaranje duga barila, da bi vidio kakva je riba, da ga zabljesne srebrna boja trbuha sardela: *Uvik me-čite tarbuh ol duge, a onda štivojite tarbuh i škinol (2.7.5.)*

štrakīc, -a m – 1. krajnja iscrpljenost od velike fizičke aktivnosti: *Judi šu žnali ol štrakica, ol iscrpjenošti ža duć parvi, žnali šu hitit kor i ražbolit še. Niki bi še, kal bi dušli na Palagružu, ol velikega štrakica po žolu vojali (2.3.); 2. stanje ribe koja dugo stoji neposoljena pa omlitavi: *Ala, naši, vajo gledot cin pri ovo ribe pošolit da ne ćapo štrakic (2.7.5.); I tu je žnol je pokvarena ol ulja ili je pokvarena ol štrakica. Štrakic hoće reć da je kašno pošoljena (2.13.3.)**

štrapâc, -āca m – mučan, težak rad: *jo šon malo šolil, jo šon većinun bil covik ol štrapaca, jo šon nošil korge, jo šon kuhol (2.7.5.)*

štukât, -ôn pf. i impf. – kitovati; kad bi se postavile *folke* na gajetu, tada bi se napravilo kit od katrana i vapna i kitovalo spojeve falaka da ne prodire more u brod: *Tukalo je namištīt folke i štukat ih (2.12.)*

štūpa, -e f – kudjelja za brtvljenje spojeva oplata broda: *Ošin tešlice, važimalo še je lito, štupa, pakol, macula i noštavak (2.1.4.)*

- Štùpišće**, -o n – punta koja s južne strane zatvara Komišku valu: *Žene bi bile u grupima gledole kal bi se parvi brodi akožali na Štupišće i onda bi bile nagodjale i pogodjale cihovi se muži približiju* (2.13.1.)
- šujět**, -o, -u, pred. -a, -o – sklon nečemu, osjetljiv: *Pašonega mroka jedon non je baril ćapol roncinu, a vi je mišec puno šujet da riba ćapo roncinu* – riječ je o mjesecu srpnju kad sardela ima najviše ulja u sebi te je opasno ako se ulje ne odstrani da riba uhvati vonj i okus po ulju (*roncina*) (2.7.7.)
- šundrât**, -ôn pf. – probiti brod: *Važela bi se šobon šikirica i tešlica za dilot drivo ako se brud šundro* (2.1.4.)
- šurgât**, -ôn pf. – baciti sidro radi sidrenja broda, komanda – *šurga*: *Vidite remuline ol kurenta po moru. Pomalo, da se na ražbijemo. Šurga!* (2.7.2.)
- šūšte**, -ih f, pl. tant. – dva bočna konopa vezana za lantinu i za bokove broda, a drže lantinu pri udarima vjetra i služe pri ubiranju jedara da se jedro lakše skupi: *Bile su šūšte iz jelne i druge bonde jidra za gošit jidro kal je bil joki vitar, da se more potegnit unutra i izbit jidro* (2.2.2.)
- šuvēnj**, -ēnja m – barili sa soli za soljenje ribe: *I kal bi se tako bilo dušlo na škuj, bilo bi se iškarcalo barile. Bilo bi se karmun dušlo na kraj i nojpri bi se bilo kalalo karmenu folku. Bilo bi se iškarcalo šuvenj* (2.3.)
- Švēti Lūka**, -ēga, -e m – Sveti Luka, koji se slavi 18. listopada, u ribarskom kalendaru znači kraj ljetne ribolovne sezone u lovu plave ribe: *kal bi ti bil kogod, pripoštavimo, rekal da šī šlabo ujol maža oli žunja, bil biš mu olgovoril da se kunti cine na Švetega Luku, jerbo jedon mrok more cilu lito napravit, a Šveti Luka je na ošavnašte otubra mišeca, kal fini litnjo ribašćina* (2.14.)
- švićôr**, -ōrâ m – zapovjednik ribolovne družine, a obično u ribolovu *špurtenjace* i vlasnik broda i alata: *Oni brodi koji bi bili dobili mišto na Žolo, bili bi izabroli kapota. Tu bi bil uvik nojugledniji švićor* (2.3.); *U Komižu, ol štu švićorih, ne žnon je ih i pedeset žnalo požnat šardelu po iškri* (2.4.5.); *Kal bi se intupalo na ribe, bil bi švićor komandol da se družina oparćo. Špošobni švićor je žnol odredit i dubinu na koju vajo špuštit mriže za ugot ribe* (2.4.5.)
- švilâc**, -âca m – tanki katranom impregnirani konac kojim se omatalo deblju užad radi zaštite na mjestima trenja: *U škrinju je doržol i alot za karpit jidra: gvardamon, joglu za jidro, vošak za mažot špog, kaveju za pjumbovonje i toletu za uvivonje švilaca kolo konopih* (2.1.4.)

T

- tāja**, -e f – blok kolotura: *Gurnjo se taja žvola tajun, a dulnjo se žvola katun* (2.2.2.)
- tajūn**, -ūnâ m – gornji blok kolotura u sistemu kolotura (*parangorečín*) za podizanje glavnog jedra (v. *taja*)
- tarcalūn**, -ūnâ m – krat jedra: *Jidro je bilo na jelnu macu. Na njemu su bili tarcaluni iš matafunima i marafunima* (2.2.2.)

- temûn**, -ûnâ m – kormilo; na falkuši je bilo duboko uronjeno ispod kobilice i do 60 cm: *Švičor koji je stol na temun, veće se je u temu služil uhon nego okon. Uhon si pratil kako ti jidra čapoju vitar* (2.2.3.)
- temunjêr**, -êrâ m – kormilar: *Kal je bila regata za Palagružu, a malo vitra, deperol se je još jedon moli jorbul, kojega se štovjalo na šomu karmu u purtelu do temunjera* (2.2.2.)
- terîna**, -e f – zemljana zdjela: *uvik bi žolnji važel iz terine iče kal se pri drugi pošluže* (2.8.); *Bilo bi se štavilo rukovicu luga u vodu pok bi se u tu vodu bilo iškuholo pijate i terine* (2.11.2.)
- terinât**, -ôn impf. – puhati s obale prema moru (termički vjetar): *Kal bi bilo lipu vrime, onda bi se bilo poteglo brud ol kraja malo vanije, di malo terino, i onda bi bilo manje muh* (2.11.3.)
- tîrât**, tîron impf. – potezati, komanda – tira: *Ažvelto tira, ovo dupini na noš!* (2.7.2.); *tira šoto* – komanda kojom švičor naređuje da se počne potezati mreža iz mora prilikom ribolova: *Ažvelto tira šoto!* (2.7.2.)
- tîrôda**, -e f – količina za jedno popunjavanje broda radi transporta: *Kal šu bile bogate ri-baščine, žnalo se je jelnu tirodu olnit doma pok duć po drugu* (2.12.)
- tolêta**, -e f – drvena naprava u obliku slova T koja je služila za omatanje tankog, katranom impregniranog špaga oko deblje užadi na mjestu trenja kako bi se spriječilo oštećenje užadi: *U škrinju je doržol i alot za karpit jidra: gvardamon, joglu za jidro, vošak za mažot spog, kaveju za pjumbovonje i toletu za uvivonje švilaca kolo konopih* (2.1.4.)
- tramizôl**, -a m – kontrakobilica: *Parangorećin je imol debeli konop koji je bil pet putih jacji nego veta. Ti je konop bil vežon za tramizol* (2.2.2.)
- traštân**, -a m – poprečna fiksna klupa u visini prednje trećine gajete za koju je pričvršćen jarbol; prostor u gajeti falkuši, treći po redu od krme, između dvije poprečne klupe (*banak*) i veslačka pozicija *druga ol traštana*: *Na traštan je bil uvik nojnelagodniji covik, nojmłaji i nojnelagodniji* (2.2.4.); *Drug ol traštana je doržol pojacu u traštan* (2.4.1.); *a drug ol traštana je bil sluga svakomu jer un je bil i nojmłaji u brodu* (2.8.); *Šantina ol traštana morala je bit šlobolna isto radi šekonjo* (2.2.4.); *Ne tako, ti moli ol traštana, još se niši naucil, karšt ti tvuj!* (2.7.5.)
- tražidûr**, -ûrâ m – debeli konop za sidrenje u slučaju opasnosti: *Na Palagružu se je nošil tražidur; debeli konop dug ošandešet paših, a težak do šeždešet i pet kilih* (2.1.4.)
- trêva**, -e f – uglavno (trapezoidno) jedro: *U moje vrime treva je žaminila jidro ol detaja. Tu je jidro na dvi mace. Bilo jih je koji šu jimali veću ili manju škuvetu. Jidro ol detalja ni imalo škuvetu. Na šva cetiri kantuna ol jidra bile šu radonce koje šu služile za natežonje i ucvorštivonje jidra. Jidro je bilo ormono konopen ca še je žvol grativ, a kraj škuvete je bil ormon konopen koji še je žvol korga. Bila je isto i korga koja je ucvorštivala dulnju macu kako ca šu davont i brac fermovali lantinu jidra ol detaja* (2.2.2.)
- trîbit**, trîbin impf. – izvlačiti zaglavljene sardele iz oka mreže: *Namištite šošice u primu i buta vešlo na šošice pok vajo tribit. Dojte ti duplin ol mriž vamo pok še vajo čapat tribjenjo. Ni co gledot, naši, nevera omice. Moglo bi duć cagod roše. Vajo še čapat tribit. Vajo gledot ištribit do lne.* (2.7.3.)

tròca, -e f – omča kojom se stiska lantina uz jarbol: *Troca štíško gurnju macu pri jorbul tako da še jidro ne largoje ol jorbula. Šortija šotovento ona je uvik morala bit odrišena tako da še jidro u slucaju refula more puštit, da je jidro šlobodno. Kal bi bile velike furtune i kal bi še jidrilo u karmu, šortiju šotovento tukalo je polpuno puštit, a trocu čapat šotovento tako da jorbul štoji prema dvi šortije ol prove* (2.2.3.)

U

ucinīt še, -ŕn pf. – (o posoljenoj ribi) dovršiti proces fermentacije ribe, kad fileti posoljene ribe dobiju tamnocrvenu boju: *Ošmega mišeca šardela še more ucinit, ali ne alavija. Šardela ol šetembra i otubra ne more še nikal ucinit jerbo vej ni vručin koje šu potriba da bi še riba mogla ucinit. Tako šardela oštaje vavik friškaca* (2.9.); *Štori fabrikonti šu pri mečali u barile malo šalitre da njin še šardela pri ucini* (2.9.)

ujót, ũjmen pf. – uloviti: *Kal je bilo šardel, bilo je lako i drugu ribu ujut, ali kal ni bilo šardel, i ni še mogla ujut dobro riba* (2.11.2.); *Kal bi še bilo dušo na arduro, dolo še je puno ujut. Tu šu bile nojveće kulpode jer je riba bila izbijena* (2.4.5.); *Špošobni švičor je žnol odredit i dubinu na koju vajo špuštit mriže ža ujut ribe* (2.4.5.); *Veće je bil na glošu oni koji je parvi dušal na Palagružu nego oni koji je nojveće ujol* (2.5.)

umecāt, -èčen impf. – umetati komad skrojene mreže u rupu na mreži kada nedostaje mrežnog materijala: *Oni žolnji budel dupini šu non tvordo ruvinali. Da beritu hitiš, ne bi oštala na mrižu. Holte pomalo, jo gren važešt mošur iš joglami i umeta ža umečat* (2.7.8.)

umět, -a m – komad mreže za umetanje kad je na mreži veća rupa i kad nedostaje mrežni materijal (kad dupini pojedu mrežu s ulovljenim sardelama): *Kal še meće umet, vajo karpit oko i oko. Vajo umet mečat trešo kako šu mriže ormone, a ne inpijo jer bi ti umet štrigal* (2.7.8.)

urđit, urđijen pf. – provesti uže kroz koloturni sustav *paronga* pri njegovoj upotrebi za izvlačenje tereta: *Onda bi še bilo urdilo parong i žauždalo brud, išteglo brud na dvi poluge* (2.3.)

uškūd, -ōda m – polazišna ribolovna pozicija u lovu sitne plave ribe: *Kal bi brud dušal na uškud, bilo bi še šlušolo hoće ribe igrat. Ako ribe igraju, bilo bi še pocelo pašot* (2.4.3.)

V

Vělo bōnda, -e f – istočni dio uzmorske Komize s mnogo ribarskih kuća: *U Molu bondu i Velu bondu švako kuća už more jimala je baraku i dobota šu šve kuće už more bile riborške* (2.14)

Vělo Palagrūža, -e f – najveći otok u otočju Palagruža, sa svjetionikom

ventōm, -āma – 1. uže koje povezuje gornju i donju lantinu o glavnog jedra s krmene strane: *Po karmi jidra gurnjo i dulnjo maca bila je vežona konopen koji še je žvol ventom* (2.2.2.); 2. stražnji rub jedra

věta, -e f – jedan struk užeta na koloturniku: *Parangorečín je imol debeli konop koji je bil pet putih jacji nego veta* (2.2.2.); *Bil je mont, parangorečín iš cetiri vete* (2.2.2.)

- vôga** – komanda kojom se naređuje veslanje: *Ala, naši, voga! Voga tako, obe!* (2.7.1.)
- vogadûra**, -e f – jedan zaveslaj: *Njeguv je bil pošol ili dužnušt kal še voži u rašfalkonu gajetu da žatice na maretu. Digod je ažvelto i po dvi vogadure vajol napraviti dokle drugi jelnu* (2.8.); *Jelna vogadura durala je dokle še izbroji do pet, a ža tu vrime, drug ol katine je, po potribi, žnol napraviti i dvi vogadure* (2.2.4.)
- voltōvât**, -ōjĕn impf. – okretati: *Danas kruto šunce pece, vajo avertit da še mriže ne išpare. Tuko špešije mriže voltovat* (2.7.5.)
- vōrât**, vōron impf. – slagati konop ili mrežu gibanjem u krug ili lijevo-desno: *Voroj mrižu u šridu iz bonde u bondu!* (2.7.2.)
- vožît**, vōzin impf. – veslati: *Vajo vožit da noš nevera ne iznenodi* (2.7.3.); *Kako je brud bil pol karikon, bilo je teško vožit ako je bila bonaca* (2.12.); *Moli šu brodi imali prednošt na vešla. Njih je lagje bilo vožit* (2.2.4.)
- vũlta**, -e f – vrzni uzao: *Kal šu mriže tocile u more, tukalo je namečat dvi vulte, tri vulte, cetiri i pet vultih* (2.4.1.)

Ž

- žabrumât**, -ōn impf. – baciti mamac radi mamljenja ribe: *pošlat čemo Luku neka ide namo u Konole ili u Mondanovu provat žabrumat na ušate* (2.7.6.)
- žalampât**, -ōn pf. – sijevnuti: *Ješte vidili, švičoru, žalampalo je* (2.7.2.)
- žâli dupîn**, -ega, -îna m – vrsta dupina; on je spor, nije agresivan, jede ribu koja otpadne s mreža: *Žali dupin je šomo ža poždrit. Un kal še nažere, onda še dobro išpard i tumboje še po škorupu. Un je šoho-ploho, un je fjaka, un je lincina. Žali dupin je ža ižišt mriže, a moli dupin i napuhavac ne žeru mriže* (2.4.4.)
- žalnît**, -îjen pf. – zatvoriti poklopcem baril kad je dovršen proces izbacivanja ribljeg ulja: *Tako bi riba štola niku vrime, a onda bi še barile bilo žalnilo. Bilo bi še baril žatvorilo pokrivon ol darva, a na ti pokriv je bila rapa krož koju še je po potribi ulivala šalamura* (2.13.1.)
- žapacât**, -ōn pf. – 1. ispuniti prostor: *Kal bi še tu bilo uredilo, bili bi še barili šložili jedon var drugega da ne žapacoju puno mišta u baraku* (2.13.1.); 2. (o barilu pri soljenju) ispuniti baril posoljenom ribom do kraja: *Ku je u tu mašu brodih ušpil varč, un je uvik ujol švuj dil, a ako je žakasnil, ti je puno malo štavil u baril ili žapacol* (2.8.)
- žapacôn**, -o, -u, pred. -a, -o – koji je ispunjen; *žapaconi baril* – baril koji je u dva-tri navrata dopunjen ribom pri soljenju budući da se pri soljenju riba slegne poslije nekoliko dana pa baril treba nadopuniti (*reparat*): *Tako žapaconi baril žvol še je šaldoni baril* (2.10.)
- žaticot**, -en impf. – način veslanja veslača prednjaka na poziciji *katina* (četvrto veslo od krme) na način da bi u slučaju potrebe, kad je trebalo održati pravac kretanja ili skrenuti, znao i do dva zaveslaja napraviti dok drugi naprave jedan: *A drug ol katine tu je bil nojjaciji covik, jer kal bi še bila vožila gajeta už more, un je tukul žaticot brud. Un ni vožil kako vi drugi. Un je bil kako prednjok. Un je bil parvi i na onu maretu un bi bil brud žaticol iš vešlen. Žaticot hoće reć špešije vožit – napraviti dvi vogadure dokle drugi naprave jelnu* (2.2.4.)
- žauždât**, -ōn pf. – konopima vezati brod: *Onda bi še bilo urdilo parong i žauždalo brud, išteglo brud na dvi poluge* (2.3.)

ždrīb, -a m – čep, otvor s čepom: *tu ni mogal pošolit šve ujedonput. Onda bi še bil jedon dil šardel šamaštrol u brud. Bilo bi še isteglo brud, otvorilo ždrīb ol broda neka ona karvetina ol ribe cidi vonka pok bi še riba bila tako u brodu šamaštrala* (2.10.); *Kal bi še tu bilo uredilo, bili bi še barili šložili jedon var drugega da ne žapacoju puno mišta u baraku, ali bili bi še šložili tako da še kroz ždribe more dolivat šalamura, ako bi bilo potriba, tako da ždrīb ni bil na šridu pokriva, nego iš kraja* (2.13.1.)

žō nje, adv. – veslati krmom prema mreži koju se diže iz mora s desne krmene strane broda: *Ažvelto tira šoto! Voži žō nje! Tako obe* (2.7.2.)

Žōlō, -ā m – naziv lokaliteta – južno i najveće žalo na Palagruži: *Žora je. Pala je bona-ca. Petnašte gajet je u Žolo. Niki brodi štoje na šidro, niki šu izvuceni na dvi poluge* (2.7.4.); *Oni brodi koji bi bili dobili mišto na Žolo, bili bi izabroli kapota* (2.3.)

žūnj, žūnja m – lipanj: *Kal je riba ol avrila, maža ili žunja, toti je malo ulja* (2.9.); *Nojbojo je šardela ol žunja i maža. Još je bojo ol žunja nego ol maža. Tad ona ni preveć šlaba, a niti je puno tušta* (2.9.)

4. MJESTO HALIEUTIČKOG LEKSIKA U HRVATSKOJ LEKSIKOGRAFIJI

U hrvatskoj leksikografiji valjalo bi identificirati jedan zanimljiv fenomen, a to je insuficijencija maritimnog leksika u rječnicima standardnog hrvatskoga jezika. Međutim dok je pomorska terminologija, osobito ona za veće brodove, donekle istražena i izgrađena, terminologija malog tradicionalnog broda i čitava sfera halieutičkog leksika ostala je gotovo neprimijećena.

U hrvatskim etnografskim muzejima tema ribarstva nije uključena. Ne postoje artefakti ribarskog zanata, zapisi o tisućugodišnjem iskustvu ribolovnog umijeća i iskustva, nema zapisa ni opisa o jednoj sferi života temeljnoj za opstanak čovjeka koji živi na obalama mora. U Hrvatskoj nema ni jednog ribarskog muzeja, osim dvije male ribarske zbirke u Komiži i Vrboskoj i izvrsnog eko-muzeja „Kuća o batani“ u Rovinju posvećenog jednom tradicionalnom tipu ribarske barke – batani. Ulaskom Hrvatske u EU gase se i posljednji oblici tradicionalnog ribolova, nestaju tradicionalni alati, tradicionalni brodovi, a drveni brod u komercijalnom ribolovu postat će uskoro i zabranjen. S prekidom kontinuiteta nizom stoljeća održavane tradicije jednog zanata, nestaje i leksik koji je tom zanatu bio potreban i koji ga je održavao i prenosio iz jedne u drugu generaciju.

Hrvatski halieutički leksik izuzetno je bogat, o čemu svjedoči i naše istraživanje. U mnogim sredinama on se rapidno gubi i nestaje. Suvremena nautička turistička navigacija potpuno je izgubila vezu s tradicionalnim nautičkim leksikom, koji je danas zamijenila terminologija engleskog jezika. Današnji industrijski ribolov više nema potrebe za tradicionalnom halieutičkom terminologijom i ona će, vrlo je vjerojatno, brzo nestati. Da naše istraživanje halieutičkog leksika nije započelo na otoku Visu prije četrdeset godina, danas bi to bilo nemoguće.

Vojmir Vinja svojim je istraživanjem hrvatske nomenklature i etimologije jadranske faune⁷ u mediteranskom jezičnom kontekstu dokazao nevjerojatno bogatstvo te terminolo-

⁷ Vinja 1986.

gije u usporedbi s terminologijom mnogih mediteranskih jezika. Isto tako kao što je bogato hrvatsko nazivlje za morske organizme, bogato je i nazivlje za umijeće njihova lova, ali to područje ostalo je do danas izvan zanimanja hrvatske leksikografije.

Taj fenomen možemo pratiti od prvog hrvatskog rječnika Šibenčanina Fausta Vrančića iz godine 1595⁸. Među dvadesetak termina koji se odnose na more i brod nema niti jednog termina koji bi se odnosio na ribarski posao.

Prvi značajniji doprinos bilježenju pomorskog nazivlja dao je Pavao Ritter Vitezović čiji je *Lexicon latino-illiricum* do danas ostao u rukopisu, a o njegovu doprinosu poznavanju hrvatske pomorske terminologije znamo zahvaljujući opsežnoj studiji Blaža Jurišića *Pomorski izrazi u Vitezovićeve Rječniku* (Jurišić 1956). Njegova terminologija obuhvaća sljedeća područja: morfologija obale, anemonimijsko nazivlje (*ventorum nomina*), stanovnici, more, ekonomika mora, morski proizvodi, terminologija broda (*navium nomenclatura*), pomorske bitke, plovidba, nebo. I tu je, dakle izostavljen halieutički leksik kao i u rječnicima niza autora koji slijede (Ardellio della Bella, Joakim Stulli, Josip Voltiggi).

Miroslav Rožman u svojoj studiji *Hrvatsko pomorsko nazivlje u pomorskom glosaru Augustina Jala* (Rožman 1995) analizira hrvatski pomorski leksik koji je A. Jal iz raznih izvora prikupio za svoj monumentalni *Glossaire Nautique* objavljen 1850. A. Jal je vjerojatno najveće ime pomorske leksikografije u Europi 19. stoljeća, a njegov *Glosar* obuhvaća oko 25.300 natuknica na 52 jezika i dijalekta. Pregledom svih 387 analiziranih glosa koje je A. Jal unio iz hrvatskih vernakularnih idioma u svoj *Glosar*, prema M. Rožmanu, možemo zaključiti da među njima nema halieutičkog nazivlja osim opće terminologije koja je zajednička pomorskoj i ribarskoj.

U devetnaestom stoljeću pojavljuje se prvi značajniji rad o ribarskoj terminologiji, pretežno dubrovačkog kraja, koju je napisao Dubrovčanin Luko Zore. Njegova zbirka halieutičkih termina prvi je značajniji rad na području hrvatske ribarske leksikografije (Zore 1869). On je tu terminologiju, bez obzira na njeno podrijetlo, smatrao domaćom i visoko je cijenio kao nacionalno kulturno dobro.⁹

Devetnaesto stoljeće označeno je pojačanim interesom za maritimnom leksikografijom te se pojavljuju prvi rječnici pomorskog nazivlja, ali oni osim općih termina ne uključuju halieutički leksik.

Prva knjiga u kojoj se pojavljuje bogat halieutički leksik djelo je Saljanina Petra Lorinija *Ribanje i ribarske sprave* (Lorini 1893). Kao stručnjak za ribarstvo AU carevine, ali i kao Saljanin koji je u djetinjstvu upoznao ribarski život svog otoka, on je unio u svoju knji-

⁸ (Vrančić 1971) U Vrančićevu „Rječniku pet najuglednijih evropskih rječnik, latinskog, talijanskog, njemačkog, hrvatskog i mađarskog“ nalazimo tek 25 natuknica vezanih za maritimno iskustvo. Zanimljivo je to da on kao čovjek s mora, koji je vjerojatno dobro poznao bogatstvo maritimnog leksika, izostavlja taj leksik iz svog Rječnika koji obuhvaća blizu četiri tisuće riječi.

⁹ L. Zore kaže: „... ovdje se radi o popunjenju jezika našega, o dobiti vlastitih riječi. Pobiranjem riječi i izraza po puku, eto kako se vodi jezik na savršenosti, a ne bog zna kojekakovijem gatanjem i drugim znanstvenijem probraživanjem, jer tijekom načinom gubi se izvornost jezika ne samo u pojedinim riječima, nego i u čitavijem periodima te malo po malo dovede se jezik izvorni na puki prijevod drugog (...)“ (1869:322). Osjećajući aloglot-ski leksik tradicionalne maritimne terminologije, potvrđene stoljećima življenja s morem, kulturnom baštinom svoga zavičaja, on svojim sakupljačkim radom daje prvi značajan doprinos hrvatskoj halieutičkoj leksikografiji.

gu izvorne nazive ribarskih alata, brodsku terminologiju, ihtionimiju i nazive za ribarske poslove, koristeći se pritom brojnim crtežima kojima ilustrira terminologiju.

Vodeći hrvatski romanist Petar Skok objavio je važnu knjigu za hrvatsku maritimnu leksikologiju kao izdanje *Jadranske straže* u Splitu *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu – Od koga naučiše jadranski Jugoslaveni pomorstvo i ribarstvo?* (Skok 1933). Ova etimologijska rasprava o hrvatskoj maritimnoj terminologiji uključila je i mnoge halieutičke termine u više područja ribarskog iskustva: brod, plovidba, ribolovne sprave, načini ribolova, nazivlje morske faune. Za mnoge te termine Skok smatra da su usvojeni po doseljenu Slavena na jadransku obalu od starosjedilaca dalmatinskih Romana. Ta njegova rasprava bazična je studija koja će biti polazište za mnoge buduće rasprave o našoj maritimnoj terminologiji.

Romanist Mirko Deanović proveo je tri ankete u istraživanju hrvatskog pomorskog i halieutičkog leksika u okviru projekta *Atlante linguistico mediterraneo* (Rim, Venecija), i to u Boki kotorskoj (1962), u Komiži (1966) i u Sali na Dugom Otoku (1967). Riječ je o opsežnom kvestionaru koji je obuhvatio više područja maritimnog iskustava te je i danas važna baza podataka za istraživanje pomorskog i ribarskog leksika. Također je napisao i rad o pomorskoj i ribarskoj terminologiji romanskog podrijetla na otoku Lopudu (1954).

U novije vrijeme, nasljednik P. Skoka, romanist i etimolog Vojmir Vinja svojom će trotomnom knjigom „*adranske etimologije* (1998, 2003, 2004) nadopuniti monumentalni Skokov *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1971 – 1974) upravo na području maritimnog leksika. Goran Filipi dao je velik doprinos etimologijskom analizom pučkih termina betinske tradicionalne brodogradnje, koja je i danas živa zahvaljujući sačuvanom brodograditeljskom zanatu na otoku Murteru (Filipi 1999).

Ni veliki *Pomorski rječnik* dijalektologa Radovana Vidovića ne donosi u značajnijoj mjeri prikaz halieutičkog nazivlja. Ovaj rječnik iznimno je bogat primjerima iz goleme maritimne literature i pisanih izvora koje je autor prikupio te je svaka glosa bogato ilustrirana primjerima, ali u tom rječniku ne nalazimo mnoge termine za osnovne pojmove ribarskog zanata. Ipak, Vidović je dao svoj značajan doprinos istraživanju halieutičkog nazivlja u svojoj posljednjoj knjizi *Jadranske leksičke studije* (Vidović 1993). U poglavlju „Pomorska i ribarska terminologija u Stivanu na Braču“ on donosi rezultate ankete koju je proveo na temelju kvestionara kojim se služio i M. Deanović za ispitivanje pomorske i ribarske terminologije Boke Kotorske, Komiže i Sali: *Il questionario dell' Atlante linguistico mediterraneo*, Bolletino dell' Atlante linguistico mediterraneo, 1, 1959, Venezia – Roma. Značajan je i njegov prilog istraživanju pučkog anemonimijskog nazivlja (1992).

Kad je riječ o istraživanju komiškog halieutičkog leksika, valja istaknuti značajan rad koji prethodi našem istraživanju, a to je djelo brodograditeljskog inženjera Pavla Mardešića Centina, njegov *Rječnik komiškog govora* (1977). U svoj opći rječnik Mardešić je unio i pojedine termine ribarskog zanata, a neke je ilustrirao i crtežima, što je dragocjena informacija o predmetima koji su nestali iz upotrebe te je bez ilustracije nemoguće opisno predočiti pojam koji imenuje pojedini leksem. Šteta što taj korpus halieutičke terminologije nije obimniji jer je autor bio vrstan znalac maritimnog leksika svog otoka.

Dakako da ovaj kratak osvrt na prinose halieutičkoj leksikografiji i njenom položaju unutar hrvatske leksikografije nije ovdje mogao biti sveobuhvatan i iscrpan jer to zahtijeva

posebnu studiju, ali iz ovog kratkog pregleda možemo zaključiti da postoji velika praznina u dosad zapisanom leksičkom fondu iz područja tradicionalnog ribarstva. Hrvatski ribari dali su golem doprinos razvoju svjetskog ribarstva u dvadesetom stoljeću,¹⁰ a to je bilo moguće upravo stoga što su bili baštinici milenijske tradicije ribarstva na Jadranu. Ta baština nije samo iskustvo, umijeće i rad generacija već je to i jezik, njegov vokabular, bez kojega taj insularni svijet okrenut moru ne bi mogao postojati.

5. ZAKLJUČAK

Obišli smo jedan krug ribolovnog mraka povijesnom komiшком barkom falkušom od Komiže do Palagruže i natrag, a vodič nam je bio komiški ribar – *švičor* Ivan Vitaljić Gusla (1917. – 1992.). Poput Hektorovićevih ribara Nikole i Paskoja, pripovijeda *švičor* Gusla svoju ribarsku priču, ali to nije ribarska idila kao što je *ecloga pescatoria* pjesnika Petra Hektorovića koji u svojoj dokolici želi doživjeti elementarni život ribara u njihovu ambijentu, već priča koja otkriva dramsku dimenziju postojanja „ljudi pučine“, kako je komiške ribare nazvao čuveni zagrebački fotograf i novinar Franjo Fuis, koji je tridesetih godina dvadesetog stoljeća prvi otkrio njihov svijet objavljivanjem serije napisa i fotografija u zagrebačkom listu *Novosti*.

Tu priču bilježili smo godinama magnetofonom u vremenu kada je nestajala publika koju bi kazivanje starijih generacija moglo zanimati. U našem vremenu mnogo je takvih priča zauvijek izgubljeno jer globalna vremenska mijena, čiji smo svjedoci, usmenu predaju ne prepoznaje kao relevantan izvor znanja i iskustava važnih za opstanak. Da je ta priča izgubljena, s njom bi bio izgubljen i jedan jezik sa svim bogatstvom svoga leksika i svojih stilističkih izražajnih mogućnosti.

Ovo istraživanje fokusirano je na leksik ove priče. Protumačeno je oko četiri stotine halieutičkih termina i preveden je cjelokupan izvorni tekst s komiškog vernakularnog idioma na standardni hrvatski jezik, ali pritom su i u prijevodu upotrijebljeni mnogi izvorni termini, većinom oni koje je trebalo opisno tumačiti. Na taj način izvorni je tekst, vjerni transkript autorovih magnetofonskih zapisa, postao dostupan svima koje ova priča zainteresira, a time i njeno jezično bogatstvo, stilske izražajne mogućnosti jednog insularnog organskog idioma, još uvijek sačuvana upravo zbog toga što on pripada jednom zanatu kojemu kopnena terminologija standardnog hrvatskog jezika ne može konkurirati. A ne može zbog toga što za halieutičko i uopće maritimno iskustvo hrvatski jezik ima vrlo siromašan leksički fond.

Ovim je tekstom, nadamo se, otvoren tezaurus bogatog halieutičkog leksika, iz kojega hrvatska standardna leksikografija može crpsti i popunjavati terminološke praznine. Namjera ovog teksta nije da bude samo riznica leksika jednog otočkog vernakularnog idioma, već i izvor iz kojega će crpsti hrvatski standardni jezik kojemu je taj maritimni leksik nužno potreban kada hoće govoriti o moru.

¹⁰ (Božanić, 2005)

LITERATURA

- Basioli, J. (1985). Stoljeće industrije za preradu ribe u Dalmaciji. *Adriatica maritima*, vol. IV, Zadar
- Božanić, J. (2011). *Lingua halieutica*. Ribarski jezik Komiže. Književni krug, Split
- Božanić, J. (1999). I pescatori delle isole di Diomede. *Mare di Corda, Viaggio nel mondo dei mestieri di costa e di mare*. Katalog izložbe, ur. Maria Nazzarena Croci, San Benedetto del Tronto
- Božanić, J. (2005). Terra nauta – Doprinos hrvatskih ribara svjetskom ribarstvu. U Zborniku Radić. Nacionalne vrijednosti u gospodarskom razvoju – Hrvatske nacionalne vrijednosti u europskim integracijama, ur. Z. Radić (str. 350 – 372), Zagreb, MH – Domagojeva zajednica
- Deanović, M. (1962). Lingvistički atlas Mediterana, 1. dio: Anketa u Boki Kotorskoj. Rad JAZU, Zagreb
- Deanović, M. (1962). Lingvistički atlas Mediterana, 2. dio: Anketa na Visu (Komiži). Rad JAZU, Zagreb
- Deanović, M. (1962). Lingvistički atlas Mediterana, 3. dio: Anketa u Salima na Dugom otoku. Rad JAZU, Zagreb
- Deanović, M. (1954). Pomorski i ribarski nazivi romanskog podrijetla na Lopudu, anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, str. 149-179
- D'Erco, R. (1973). O ribolovu na istočnom Jadranu: Historijsko-pravna, ribarstveno-politička i ekonomska građa. Ur. Mijo Mirković, Jadranski institut JAZU, knj. 7., Zagreb
- Filipi, G. (1997) *Betinska brodogradnja – Etimologijski rječnik pučkog nazivlja*. Županijski muzej u Šibeniku
- Jurišić, B. (1956). Pomorski izrazi u Vitezovićevu Rječniku. *Anal. Jadranskog instituta*, sv. I., Zagreb, str. 297. – 403.
- Mardešić-Centin, Pavao (1977). Rječnik komiškog govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 4, str. 263 – 322, Zagreb.
- Novak, G. (1953) . Dokumenti za povijest ribarstva na istočnoj obali Jadranskoga mora, otoci Vis i Hvar. Svezak I. Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, knjiga 4. JAZU, Zagreb
- Rožman, M (1995). Hrvatsko pomorsko nazivlje u pomorskom glosaru Augustina Jala. *Čakavska rič*. XXXIII, 1-2, 45-94, Split
- Skok, P. (1933). Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu. *Pomorska biblioteka Jadranske straže*, Split
- Skok, P. (1971. – 1974) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. JAZU, Zagreb
- Vidović, R. (1992). Koine pomorskoga anemonimijskoga nazivlja. *Čakavska rič*, br. 1, str. 74, Split
- Vidović, R. (1993) *Jadranske leksičke studije*. Biblioteka znanstvenih djela, Književni krug, Split
- Vinja, V. (1986). *Jadranska fauna – Etimologija i struktura naziva*, vol. I – II, Logos, Split
- Vinja, V. (1998, 2003, 2004). *Jadranske etimologije*. *Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Školska knjiga, Zagreb

- Vrančić, F. (1971). Rječnik pet najuglednijih europskih jezika, latinskog, talijanskog, njemačkog, hrvatskog i mađarskog. Reprint iz 1595. Liber, Zagreb
- Zore, L. (1869). O ribanju po dubrovačkoj okolici sa dodatcima iz ostalog našeg primorja. Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. X., Zagreb

THE AGE OF SILVER:
CONTRIBUTION TO THE RESEARCH
OF THE HALIEUTIC LEXIS OF THE *FALKUŠA*

S u m m a r y

The author focuses his research on the lexis of traditional fishing boat from Komiza called *falkuša* on the fishing practices of Komiza fishermen who organized mass regattas from Komiza to Palagruža where in the summer months, during moonless nights, they fished and salted pilchard. The halieutic lexis of their speech, which to this day has been preserved in oral tradition, is to a large extent universal by its origin because it belongs to the Mediterranean *lingua franca* idiom, and on the other hand, it is characterized by phonetic / phonological, formative, and morphonological features of one archaic speech of the island of Vis in which that oral tradition has been preserved, and recorded in the second half of the 20th century. The author has accurately recorded all the typical situations of a fishing cycle; from the preparation for the regatta to Palagruža, fishing, fish salting, the lifestyle on a small offshore island, to returning to Komiza and working with salted fish in Komiza's barracks. The narrator revives his memory by setting himself in different situations speaking of events mostly in the present tense, so that his narration is very picturesque. The author follows the text of the narrator by translating it into the standard Croatian language with the additional explanation of the halieutic lexis, and in the end, he brings us the whole glossary of the entire narrative.

Key Words: *halieutica, fishery, lexis, falkuša, pilchard, Palagruža, Komiza, halieutics*

ETÀ DELL'ARGENTO:
CONTRIBUTO ALLE RICERCHE SUL LESSICO
ALIEUTICO LEGATO ALLA FALKUŠA

R i a s s u n t o

Le ricerche dell'autore si focalizzano sul lessico tradizionale legato a *falkuša*, tipo di imbarcazione originaria di Komiza, alle quali l'autore è arrivato studiando la vita dei pescatori locali. Essi organizzavano delle regate che partivano da Komiza e arrivavano a Palagruža, e durante le quali nei mesi estivi si pescavano le sardelle che dopo si mettevano sotto il sale. Il lessico alieutico della parlata dei pescatori di Komiza oggi appartiene alla tradizione orale ed ha una derivazione universale in quanto fa parte di *lingua franca* idioma mediterraneo. D'altra parte, questo lessico alieutico riporta delle caratteristiche fonetiche/fonologiche, strutturali e morfologiche dell'arcaica parlata dell'isola di Vis (Issa), dove essa vive nella tradizione orale, mentre nella seconda metà del XX secolo appaiono anche le testimonianze scritte.

Con molta attenzione, l'autore ha riportato tutte le situazioni tipiche di cui si compone la pesca; dai preparativi per la regata, all'atto stesso della pesca, alla lavorazione del pesce con il sale, fino alle descrizioni della vita sulla piccola e lontana isola di Palagruža e il ritorno a Komiza nelle cui cassette inizia la lavorazione del pesce. Nel narrare i suoi ricordi e le diverse situazioni in cui si trovava, il narratore spesso ricorre all'uso del presente il che rende autentica la sua descrizione. Il testo del narratore è accompagnato da una traduzione in lingua croata standard e da un glossario complessivo del lessico alieutico a cura dell'autore.

Parole chiave: *halieutica, pesca, lessico, falkuša, sardella, Palagruža, Komiza*

Podaci o autoru:

Joško Božanić redovni je profesor stilistike na Filozofskom fakultetu u Splitu i pročelnik centra za interdisciplinarne studije – Studia mediterranea.

E-mail: josko.bozanic@gmail.com

Napomena

Ovaj rad realiziran je u okviru projekta Joška Božanića „Halieutica Adriatica – Filološka i antropološka istraživanja jadranske kulture“, broj 244-2440820-0630 u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta RH, a u okviru znanstvenog programa Studia mediterranea u Centru za interdisciplinarne studije Studia mediterranea Filozofskog fakulteta u Splitu.

Josip Lisac
Zadar

SERAFIN MIČIĆ I JERKO KRALJEV KAO ČAKAVSKI PISCI ZADARSKOGA PODRUČJA U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

UDK: 821.163.42.09 Mičić, S.

821.163.42.09 Kraljev, J.

Rukopis primljen za tisak: 25.10.2013.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

U radu se upozorava na čakavske pjesme Serafina Mičića i Jeronima / Jerka Kraljeva objavljene još u prvoj polovici 20. stoljeća, a riječ je o autorima što dosad nisu bili šire poznati kao pisci na čakavskim idiomima (Mičić) ili na čakavskim govornima prije 1954. (Kraljev).

Ključne riječi: čakavština, poezija, Zadar, Mičić, Kraljev

U *Čakavskoj riči* 2012. objavio sam rad “Dijalektalna književnost zadarskoga područja u sklopu hrvatske literature” osvrćući se na neka teoretska pitanja te problematike i prikazujući stanje određenoga prostora. Naglasio sam da u početcima hrvatske dijalektalne književnosti pisci zadarskoga područja ne sudjeluju u njoj, ali da staru zadarsku čakavštinu, uvjetno govoreći, nalazimo u Ujevićevu sonetu “Petar Zoranić”. Stanje u međuratnom razdoblju ocrtao sam ovako: “U to doba kada je broj dijalektalnih stvaralaca velik Zadrani u toj aktivnosti ne sudjeluju, a to je iz povijesnih razloga talijanske vladavine u gradu Zadru lako razumjeti” (str. 7). U poslijeratnim godinama registrirao sam pjesnička nastojanja Jeronima Kraljeva i Hijacinta Segarića, nakon njih i rad drugih autora. To su Nikica Kolumbić, Zlatan Jakšić, Vinko Hajnc, Pavao Despot, Božidar Finka, Ankica Piasevoli, Slavko Govorčin, Nada Ivanda, Sonja Krstanović, Boris Palčić-Caskin, Milena Rakvin-Mišlov, Šime Kulišić, Stjepan Vladimir Letinić, Joja Ricov, Robert Bacalja, Zoran Perin-Džo, Slavko Ivoš, Tomislav Maričić-Kukljčanin, Tomislav Meštrić, Ante Karlić-Rava, Slavko Perović, Veljko Maštruko, Vinko-Aldo Gladić, Mirko Vidulić, Zlatko Vidulić, Robert Špralja, Zvonimir Sutlović, Atilio Orović, Žarko Martinić, Ante Tičić, Antun Badurina, Ante Badurina-Rumešić, Vojna Smojver Levačić, Branko

Smoljan, Ante Smoljan, Davor Božin, Ante Marko Šarunić, Vjekoslav Šimin, Ante-Toni Valčić, Marina Anđelković, Ante Sikirić, Igor Eškinja, Rajka Anđelić Maslovarić, Petar Bodulić, Mile Klarić. Uglavnom su ti autori pisali mjesnim sustavima zadarskoga područja, čakavskim i štokavskima, neki govorima izvan zadarske sredine. Zaključio sam da pisci zadarskoga područja u posljednjim desetljećima prirodno obogaćuju hrvatsku dijalektalnu književnost.

Dakako, ne bih pisao ovaj članak kad bi sve bilo tako kako sam naveo. U međuvremenu doznao sam za čakavske pjesme Serafina Mičića iz tridesetih godina i za jednu pjesmu Jeronima Kraljeva iz ratnoga vremena.

Serafin Mičić, rođen u Punta Mici kod Zadra 16. rujna 1913., umro u Zadru 22. studenoga 2002., autor je dviju pjesničkih knjiga (Aureole, Zagreb, 1942; Zvezdane vigilije, Zagreb, 1982), ali u njima nema čakavskih stihova. Na čakavske njegove pjesme upozorio je uz stotu obljetnicu njegova rođenja akademik Josip Bratulić, njegov učenik u Pazinu. Pronašao sam neke njegove čakavske pjesme, ovdje navodim tri. Objavljene su u Hrvatskoj prosvjeti, sve su potpisane pseudonimom Ljubo Zordan. Pjesma "Zanji hljib..." objavljena je u *Hrvatskoj prosvjeti* 1936., br. 3, str. 95, pjesma "Dragon izgubljenon gradu" u *Hrvatskoj prosvjeti* 1937., br. 6-7, str. 308, pjesma "Plač starog ribara" u *Hrvatskoj prosvjeti* 1939., br. 4-6, str. 122. Serafin Mičić / Ljubo Zordana ne spominje ni pedantni istraživač čakavskoga pjesništva Milorad Stojević (1987), pa je svakako važno da bude predstavljen i kao dijalektalni autor, utoliko više što je pjesma "Dragon izgubljenon gradu" takva da bi morala ući u čakavske antologije. Inače je o Mičiću, među ostalima, pisao Zvonimir Mrkonjić u predgovoru njegovoj pjesničkoj knjizi iz 1982. Sam je Mičić dobro razumljiv u sklopu autora katoličke orijentacije kao što su Sida Košutić, Jeronim Korner, Ivo Lendić, Branko Klarić, Aleksa Kokić i Ante Jakšić, blizak mladom Nikoli Šopu. Navodim rečene tri pjesme.

ZANJI HLJIB...

*Na beloј rascvitanoj kamomili
popivaju malahni tužni grili
svoji topli, ka suza gorki trili...*

*Misec bleđi mora se gorkog napi.
Plač lemozin u prosjakovoj kapi.
Ka smrt beli se zanji hlib na napi...*

DRAGON IZGUBLJENON GRADU

*Lipi moj grade sa četir bela kampanela,
ča si ka svitli jardiñ u komu črišnje cvitaju:
je li ti zima, brižnon, ispod mrzlih tujih kreĻa,
ča ti ariju naših njiv i šum dihat ne daju?*

*Slavnu ti modru bandiru s trimi zlatnimi lavi
još ljubu srebreni vitri s dragih hrvaskih planin:
kad se šenica zlata i dumboko more plavi,
po komu sada, grade moj beli, naviga tujin.*

*Svakoga jutra svi tvoji starinski zidi čuju
riči ča zvonu ka srebrnina mladih seljakinj,
ke na pjaci zelenoj mlakon i grozjen trguju,
da si kupu pregršće cukra i za blago mekinj.*

*Svas si okičen kloštrima i crkvami starinskin
(kampanelima se dižeš nad planinama snižnim)
ča su jih digli naši stari stinan dalmatinskin,
da Bog čuva Hrvatsku na njenim putima križnim...*

*Lipi moj grade sa četiri bela kampanela,
ča si ka svitli jardi u komu črišnje cvitaju:
je li ti zima, brižnon, ispod mrzlih tujih krela,
ča ti ariju naših njiv i šum dihat ne daju?*

PLAČ STAROG RIBARA

*Kako je to teško posli šezdeset godin muke i truda
spat u katramanoj provi zapušćene gajete;
isti ono ča drugimi ostane, dojt na red kad su svi već siti,
i meju svojimi prosjak biti.*

*Celi život provest ka galeb na krugu i maretu,
ure i ure vozit kroz najžešće bure i gusti daž,
a u vrime, kad bi za grihe na iljad očenašov izmolija,
ne imat ni teplog zida, na kog bi smrznuti kosti naslonija.*

*Spat noći i noći na provi vrh mokrih konopov, s feralon u ruki,
i bit vajak u strahu, da rad kuntrabande ne izgubiš brod,
samo da sinu moreš do Merik platit vijaz,
ki sad ne zna za muku ča je tekla miz očev obraz...*

*Nedilje i nedilje bit prez Mise i ne čuti zvona Božjeg,
misto riči Jevandjelja i lipog kantanja slušat grube beštine,
a sad ne moći sestti kraj plovana, u veli banak prid oltaron,
neg s dicon stat po bandi, zaklonjen bandiron i pitaron.*

*Bit gladan i žedan ka niko na ton svitu,
ložit boncin lišćen na dvi stine krajen puta
sve iz škrbi za svoj komin i svoju katridu,
a denas ležat na mokroj daski i sidit na mrzlon zidu...*

Kako vidimo, očito je riječ o zadarskoj čakavštini. Mogao bi tko pomisliti da je miz tiskarska pogriješka, ali nije. Tu riječ u značenju "niz" navodi npr. Ante-Toni Valčić u svom *Rječniku govora otoka Ošljaka*, Zadar, 2012.

Čakavske pjesme Jeronima Kraljeva objavljene 1954. u *Zadarskoj reviji* dobro su nam poznate (J. Lisac 2003). Poeziju Jeronima Kraljeva spominje i Milorad Stojević (1987: 425), međutim, ljeti ove godine naišao sam u *Hrvatskoj reviji* iz 1942. (br. 3) na još jednu njegovu čakavsku pjesmu, koja, kao i Mičićeve pjesme, svjedoči o čakavskoj poeziji zadarskoga područja već u prvoj polovici 20. stoljeća. Pjesmu "Sličica" potpisao je Jerko Kraljev, a ona glasi ovako:

*Ča ćemo kad uvik daži.
Od vitra zrno s maslin pada.
Triba ih pobrat, a ispod pobranih
Čuvat malešna stada.*

*Divojka sama masline bere
s vrićom na glavi misto lumbrele
prignuta s prstin po sikavici i smilju,
uz mirtu, oli kraj smrdele.*

*A da se ne bi sasvim smočila
ona je pod gustu crniku sila,
šaku je smokav i suva kruva
iz bilog facola poila.*

*I gleda na more di proti vitru
gre crni vapor k jugu.
Daleko nider u tujem svitu
možda on voli drugu!?*

Ta je pjesma očito poslužila Kraljevu da ju preradi u pjesmi "Ča ćemo" iz 1954. Sam je Kraljev rodom iz Banja na otoku Pašmanu, a o tom jasno govori i jezik njegove poezije. Dok u Mičića očekivano imamo i ekavskoga refleksa jata, uz dominantni ikavski, stihovi Jerka Kraljeva dosljedno su ikavski. Inače je Kraljev u mladim danima tridesetih godina 20. stoljeća objavljivao znatan broj pjesama na hrvatskom standardu u publikacijama Anđeo čuvar, Vrtić, Krijes, Sviest, Križarska straža, Nedjelja. Dosta je osobito pedesetih godina objavljivao u *Zadarskoj reviji*, gdje je objavljivao i prijevode s francuskoga.

Dakle, slika dijalektalne književnosti zadarskoga područja još nije potpuna, kako su novi nalazi pokazali, a moguća su i nova otkrića.

LITERATURA

- Josip Lisac 2003: "Banjski govor na Pašmanu", *Čakavska rič*, XXXI, 1-2, 27-31.
Josip Lisac 2009: *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*, Zagreb
Josip Lisac 2012: "Dijalektalna književnost zadarskoga područja u sklopu hrvatske literature", *Čakavska rič*, XL, 1-2, 5-11.
Milorad Stojić 1987: *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća*, Rijeka

SERAFIN MIČIĆ AND JERKO KRALJEV AS CHAKAVIAN AUTHORS OF THE ZADAR AREA IN THE FIRST HALF OF THE 20th CENTURY

S u m m a r y

This paper highlights the Chakavian songs of Serafin Mičić and Jeronim / Jerko Kraljev published in the first half of the 20th century, neither of whom is widely known as an author of Chakavian idioms (Mičić) or Chakavian speeches before 1954 (Kraljev).

Key Words: *Chakavian dialect, poetry, Zadar, Mičić, Kraljev*

SERAFIN MIČIĆ E JERKO KRALJEV; DUE POETI CHE SCRIVEVANO IN DIALETTO CIACAVO CHE VISSERO NELLA PRIMA METÀ DEL XX SECOLO A ZARA

R i a s s u n t o

Con il presente studio si vuole attirare l'attenzione sul lavoro di due poeti che scrivevano in dialetto ciacavo: Serafin Mičić e Jeronim/Jerko Kraljev, le cui opere vennero pubblicate già nella prima metà del XX secolo. I due autori non erano famosi presso un pubblico vasto prima dell'anno 1954; Mičić come poeta che scriveva in idiomi ciacavi, e Kraljev che adoperava le parlate ciacave.

Parole chiave: *dialetto ciacavo, poesia, Zara, Mičić, Kraljev*

Podaci o autoru: Josip Lisac, profesor dijalektologije i povijesti hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Zadru, Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2, Zadar.

Kućna adresa: Ulica Brne Krnarutića 4, Zadar. Tel.: 023/251-591